

158.24

ส 832 ๑

๖.๓

ผลของการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัว
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย จังหวัดเพชรบูรณ์

ปริญญานิพนธ์

ของ

สุพิศ รนขาว

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว

สิงหาคม 2542

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

132327

XXXXXXXXXXXX

don n
(XXXXXXXXXXXX XXXXXXXX XXXXXXXX)

Hz and
(XXXXXXXXXXXX XXXXXXXX XXXXXXXX)

XXXXXXXXXXXX

don n
(XXXXXXXXXXXX XXXXXXXX XXXXXXXX)

Hz and
(XXXXXXXXXXXX XXXXXXXX XXXXXXXX)

Don Denny
(XXXXXXXXXXXX XXXXXXXX XXXXXXXX)

Hz and
(XXXXXXXXXXXX XXXXXXXX XXXXXXXX)

XXXXXXXXXXXX XXXXXXXX XXXXXXXX
XXXXXXXXXXXX XXXXXXXX XXXXXXXX
XXXX

Don Denny
(XXXXXXXXXXXX XXXXXXXX XXXXXXXX)

บริษัทพาณิชย์ฉบับนี้ได้รับเงินอุดหนุนจาก
ทุนงบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ 2542

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความกรุณาของ ศาสตราจารย์ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ดร.คมเพชร ฉัตรสุกกุล และดร.นันทา สุรักษา กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม ที่ได้ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับเป็นอย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ อาจารย์พรรณพิศ วาณิชยการ และดร. นันทา สุรักษา ที่ได้ให้คำแนะนำ และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิช่วยในการตรวจแก้ไขเครื่องมือสำหรับการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์เมธิรินทร์ ภิญโญชน และดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม ที่ได้ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณอาจารย์ใหญ่ คณาจารย์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านวังโบสถ์ และผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ คณาจารย์ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านวังโบสถ์ และโรงเรียนบ้านบ่อไทย ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อนๆ ทุกคนที่ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนให้กำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณ คุณสรเสริญ เสน่หา คุณเขาวลิต รนขาว และเด็กหญิงชฎิภาญจน์ รนขาว ที่ให้ความร่วมมือ ให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนให้กำลังใจ ในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขออ้อมระลึกถึงพระคุณอันสูงสุดของบิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ ผู้ที่เป็นแรงดลบันดาลใจ ความหวังโย ตลอดจนกำลังใจ ต่อผู้วิจัยตลอดมาจนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุพิศ รนขาว

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	
คำนำ	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	5
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า	5
ข้อตกลงเบื้องต้น	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและการให้คำปรึกษาคครอบครัว	
ความหมายของครอบครัว	9
ความหมายของการให้คำปรึกษาคครอบครัว	12
ความเป็นมาของการให้คำปรึกษาคครอบครัว	15
กระบวนการให้คำปรึกษาคครอบครัว	17
การให้คำปรึกษาคครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาคครอบครัว	35
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว	36
ความหมายของการสื่อสารในครอบครัว	36
ความสำคัญของการสื่อสารในครอบครัว	38
ประเภทของการสื่อสารในครอบครัว	40
การสื่อสารในครอบครัวกับการพัฒนาบุคลิกวัยรุ่น	43
การสื่อสารในครอบครัวกับสัมพันธภาพในครอบครัว	46
ลักษณะของปัญหาการสื่อสารในครอบครัว	50
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว	51
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	55
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	55
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	55

บทที่	หน้า
วิธีดำเนินการทดลอง	59
วิธีจัดกระทำกับข้อมูล	60
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	60
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาค้นคว้า	61
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	6๒
ผลการศึกษาค้นคว้า	6๓
5 บทย่อ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	64
บทย่อ	64
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	64
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	65
การวิเคราะห์ข้อมูล	65
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	65
อภิปรายผล	66
ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้	68
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป	69
บรรณานุกรม	70
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	77
ภาคผนวก ข	82
ภาคผนวก ค	109
ประวัติย่อของผู้วิจัย	119

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	ตารางการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของชะเทียร์	58
2	แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest - Posttest Design	59
3	เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน ที่ได้รับการให้คำปรึกษา ครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ก่อนและหลังการทดลอง	61
4	เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของบิดา ที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ก่อนและหลังการทดลอง	62
5	เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของมารดา ที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ก่อนและหลังการทดลอง	63
6	เปรียบเทียบคะแนนการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน ที่ได้รับการให้คำปรึกษา ครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ก่อนและหลังการทดลอง	78
7	เปรียบเทียบคะแนนการสื่อสารในครอบครัวของบิดา ที่ได้รับการให้คำปรึกษา ครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ก่อนและหลังการทดลอง	79
8	เปรียบเทียบคะแนนการสื่อสารในครอบครัวของมารดา ที่ได้รับการให้คำปรึกษา ครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ก่อนและหลังการทดลอง	80
9	คะแนนการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน บิดา และมารดา ตามภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทาง ก่อนและหลังการทดลอง	81

บทที่ 1

บทนำ

คำนำ

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหลายๆ ด้านพร้อมกัน อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีตามกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนการพัฒนาประเทศที่ปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นต้นเหตุที่สำคัญที่ทำให้สถาบันครอบครัวไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นหลายประการ และส่งผลต่อแบบแผนพฤติกรรม การดำเนินชีวิตของบุคคลและสังคมให้ผันแปรตามไปด้วย (จิตตินันท์ เดชะอุปต์, 2539 : 29 -30) ซึ่งสอดคล้องกับเมรินันท์ ภิญโญชน (2539 : 57) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ โครงสร้าง กฎเกณฑ์ และคุณภาพจิตของครอบครัวทั้งในเมืองใหญ่และในชนบท นอกจากนี้โอมาพร ตรังคสมบัติ (2540 : 68) กล่าวว่า สังคมและครอบครัวเป็นระบบที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างระบบทั้งสองมีความสลับซับซ้อนอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงใดๆ ในสังคมย่อมมีผลกระทบต่อครอบครัว และในทางกลับกันการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวก็ส่งผลกระทบต่อสังคมด้วย แต่เนื่องจากสังคมเป็นระบบใหญ่ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงมีผลกระทบต่อครอบครัวอย่างเห็นได้ชัดเจน เมื่อสถาบันครอบครัวส่วนใหญ่อ่อนแอ และไม่สามารถทำหน้าที่ของครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งในด้าน การอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ได้ ก็ย่อมทำให้เกิดเป็นปัญหาของสังคมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ปัจจุบันครอบครัวกำลังประสบปัญหาหลายๆ ด้าน เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูลูก พ่อแม่ต้องทำงานไม่มีเวลาให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูก ปัญหาเกี่ยวกับสามีภรรยา การที่ต้องทำมาหากินทำให้บทบาทของสามีภรรยาเปลี่ยนแปลง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย ปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ปัญหาที่เกี่ยวกับโครงสร้างหรือลักษณะของครอบครัวที่มีความเสี่ยงสูง ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครอบครัว และปัญหาเกี่ยวกับข้อกฎหมาย และการบริการทางสังคม (คณะกรรมการการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2540 : 9 - 13)

นอกจากนี้ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และระพีพรรณ คำหอม (2540 : 3) ได้กล่าวว่า ปัญหาของครอบครัวหรือความอ่อนแอของครอบครัว มีผลโดยตรงต่อทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของชาติ และความอ่อนแอของครอบครัวสามารถนำไปสู่ความล่มสลายของสังคมไทยได้ ถ้าเด็กและเยาวชนประสบปัญหาจากครอบครัวแล้วไปหาทางออกโดยการประพฤติผิดในด้านต่างๆ

เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ โทรคมนาคม โทรศัพท์ และการใช้สารเสพติด ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะก่อให้เกิดเป็นปัญหาของสังคมตามมา

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2540 : 36) กล่าวว่า ปัญหาครอบครัวที่เกิดขึ้นมา ถ้าหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างทันถ่วงที ในที่สุดก็จะกลายเป็นปัญหาของสังคม ซึ่งปัญหาในสังคมส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากสภาพครอบครัวที่แตกแยกขาดความรักความอบอุ่น และขาดการสื่อสารที่เหมาะสมระหว่างสมาชิกในครอบครัว และอรรพรรณ ดวงจันทร์ (2539 : 11) ได้กล่าวว่า ในสภาพสังคมปัจจุบันครอบครัวมีเวลาพบปะสังสรรค์กันน้อยลง และเกิดเป็นปัญหาการสื่อสารในครอบครัว คือ สมาชิกในครอบครัวขาดการสื่อสารที่ดีระหว่างกัน ไม่มีการพูดความรู้สึกของตนเองให้ผู้อื่นทราบอย่างตรงไปตรงมา ก่อให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัว ซึ่งจะส่งผลให้เกิดเป็นปัญหาครอบครัวตามมา เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ซึ่งสอดคล้องกับถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์ (2528 : 48-49) กล่าวว่า เมื่อพ่อแม่หรือสมาชิกในครอบครัวมีการสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน จะทำให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจเป็นที่พึ่งพิงหรือให้ความรู้สึกเชื่อมั่นได้ เมื่อมีปัญหาเด็กก็ไปกล่าวปรึกษาพ่อแม่ ทว่าคนในบ้านจะรู้ปัญหาในใจอาจบานปลายจนยากจะแก้ไข และอาจกลายเป็นปัญหาสังคม

นอกจากนี้แอคเคอร์ (สุกดิลกนรดี สืบขจรพราย, 2532 : 9 : อ้างอิงมาจาก Adler, 1983 : 7-8) กล่าวว่า เมื่อสมาชิกในครอบครัวไม่สามารถสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในสภาวะที่ต่ำมาก ซึ่งสถานการณ์นี้เกิดขึ้นในบ้านที่มีเด็กวัยรุ่นอยู่ด้วยมากที่สุด เพราะช่วงวัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย และอารมณ์อย่างรวดเร็ว ต้องการมีคนเข้าใจ เมื่อสมาชิกในครอบครัวไม่สามารถสื่อสารกันได้อย่างเข้าใจซึ่งกันและกัน วัยรุ่นก็จะไม่กล้าขอคำปรึกษาจากบุคคลในครอบครัว และวัยรุ่นจะชอบปรึกษากับเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ และครู เนื่องจากเพื่อนในวัยเดียวกันนั้นขาดประสบการณ์ในการแก้ปัญหา จึงไม่สามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสมได้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลังได้ และศักดิ์ ปั่นแห่งเพชร (2520 : 3) ได้กล่าวว่า การสื่อสารในครอบครัวว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่พ่อแม่ต้องเรียนรู้ กล่าวคือ พ่อแม่จำเป็นต้องสร้างทักษะของการสื่อสารในครอบครัว ทั้งนี้เพราะในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็ก ทั้งการอบรมสั่งสอนและการแสดงออกซึ่งความต้องการของเด็ก ต้องผ่านกระบวนการในการสื่อสารในครอบครัวทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับจรรยา สุวรรณเทต (2530 : 48-55) ที่กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่ และการสร้างบรรยากาศภายในครอบครัว จะต้องอาศัยวิธีการสื่อสารที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว นำไปสู่การพัฒนาทัศนคติ ค่านิยม การเข้าใจตัวเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่บุคคลจะได้รับจากการสื่อสารภายในครอบครัวทั้งที่เป็นภาษาพูด และภาษาท่าทางด้วยการสื่อความหมายที่ให้ความรู้สึก และความเข้าใจตรงกันระหว่างสมาชิกของครอบครัว โดยที่ผู้สื่อพยายามใช้เหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์ระหว่างการถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ

ให้เหมาะสมกับวัย และประสบการณ์ของผู้รับ มีการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมและกระตุ้นให้เกิดความคิด และการกระทำที่สร้างสรรค์แล้ว ก็จะทำให้เกิดความสำเร็จของการสื่อสารในครอบครัว และเกิดความสัมพันธ์ที่ราบรื่นภายในครอบครัวซึ่งเป็นฐานสำคัญที่สุดของการพัฒนาคุณภาพ และเป็นคุณค่าของมนุษย์ให้เกิดขึ้นในเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์ (2540 : 19) ที่กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัวด้วยเหตุผลร่วมกันแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และการเคารพในเหตุผลซึ่งกันและกัน เป็นสิ่งที่จำเป็นในการสร้างพลังให้ครอบครัว ถึงแม้เด็ก ๆ ในครอบครัวก็ต้องหัดให้มีส่วนร่วมในการสื่อสารในครอบครัวโดยดูความเหมาะสมตามวัย

นอกจากนี้สมบุรณ์ พุ่มนตรี (2537 : 70) กล่าวว่า การที่จะทำให้ครอบครัวดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขจะต้องขึ้นอยู่กับ การสื่อสารภายในครอบครัว ซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิด ข่าวสารและประสบการณ์ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันความเห็นตรงกันและความเอื้ออาทรต่อกันระหว่างพ่อแม่ ลูก และญาติพี่น้อง ซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีทั้งในครอบครัว และสังคมต่อไป

จากการที่ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนบ้านบ่อไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า นักเรียนมีปัญหาในครอบครัว พ่อแม่ของนักเรียนทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำ และไม่สนใจหรือเอาใจใส่นักเรียน ทำให้นักเรียนไม่มีความสุข และผู้วิจัยสัมภาษณ์ครูแนะแนวของโรงเรียน เกี่ยวกับปัญหาของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีปัญหาทางการเรียน นักเรียนไม่สนใจในการเรียน มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การขาดแคลนทุนการศึกษาและอุปกรณ์การเรียน และมีปัญหาครอบครัว เนื่องจาก พ่อแม่ของนักเรียนต้องทำงานหนักเพื่อรับภาระของครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาในการดูแลบุตร และมีการทะเลาะวิวาทกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว และจากปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวของนักเรียน ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย จำนวน 221 คน โดยใช้คำถามปลายเปิดจำนวน 2 ข้อ คือ

1) พ่อแม่ปฏิบัติกับนักเรียนอย่างไร พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 จำนวน 75, 76 และ 70 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 6.7, 8.4 และ 38.5 แสดงความคิดเห็นว่า พ่อแม่ชอบด่าว่านักเรียนด้วยคำพูดหยาบคาย ถูก ประชดประชันด้วยน้ำเสียงทำทางที่ไม่เหมาะสมกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น ชอบบังคับเข้มงวด ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของลูก ชอบบ่นจู้จี้ บ่นว่าทำอะไรไม่เคยถูก เขียนต้อย่างไม่มีเหตุผล ไม่แสดงความรักต่อลูก ไม่เคยให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหา และไม่ให้การสนับสนุนเรื่องการเรียน และเมื่อพ่อแม่ปฏิบัติต่อนักเรียนดังกล่าว นักเรียนส่วนมากจะตอบโต้พ่อแม่ด้วยถ้อยคำไม่สุภาพ ไม่มีเหตุผล กล่าวตำหนิพ่อแม่ หรือประชดประชัน ตลอดทั้งแสดงสีหน้าทำทาง และน้ำเสียงที่ไม่เหมาะสม

2) นักเรียนรู้สึกต่อการปฏิบัติของพ่อแม่อย่างไร พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 จำนวน 75, 76 และ 70 คน คิดเป็น ร้อยละ 10.7, 21.1 และ 40 ตามลำดับ

แสดงความรู้สึกว่า พ่อแม่ไม่รัก มีความลำเอียง ไม่มีเหตุผล ชอบบังคับ เข้มงวด ไม่เอาใจใส่ ดูแลลูก ไม่ให้ความอบอุ่นแก่ลูก ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า เสียใจ น้อยใจ โกรธ และจะแสดงออกด้วยการเถียงหรือไม่พูดกับพ่อแม่ และบางครั้งก็อยากหนีออกจากบ้าน

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การสื่อสารของพ่อแม่เป็นการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมกับลูก และลูกมีการตอบโต้พ่อแม่ด้วยการการใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ ไม่มีเหตุผล กล่าวตำหนิพ่อแม่ หรือประชดประชัน ตลอดทั้งแสดงสีหน้าท่าทาง และน้ำเสียงที่ไม่เหมาะสม

จะเห็นได้ว่า การแสดงออกทั้งคำพูดและท่าทางระหว่างพ่อแม่และนักเรียนเป็นการสื่อสารที่ทำให้เกิดความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกเหล่านี้ทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่เข้าใจกัน และขัดแย้งกันก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัว อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทั้งในครอบครัวและสังคมภายนอก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความช่วยเหลือนักเรียนและครอบครัว ให้มีการสื่อสารที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน และรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว

การพัฒนาการสื่อสารในครอบครัวมีหลายวิธี เช่น การให้คำปรึกษาคู่สมรสแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Marriage Therapy) ของโรเบิร์ต ลิเบอร์แมน (Robert Liberman) ซึ่งเป็นวิธีการให้ความช่วยเหลือที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้วิธีที่จะเพิ่มปฏิสัมพันธ์ทางบวกและลดปฏิสัมพันธ์ทางลบ ฝึกให้มีทักษะในการสื่อสาร และสอนให้รู้จักการทำสัญญาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับประสงค์เพื่อที่ต่อรองการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นประจำ (เมธินันท์ ภิญโญชน. 2539 : 112 ; อ้างอิงมาจาก Gladding. 1995) และ การให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ที่มุ่งเน้นเรื่องการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว และการพัฒนาสมาชิกในครอบครัวในด้านความไวในการรับรู้ความรู้สึก (Sensitivity) และการแสดงความรู้สึก (Expression of Feeling) การตระหนักเกี่ยวกับการแสดงออกทั้งทางภาษากายถ้อยคำและภาษาท่าทาง ความสามารถที่จะสื่อความต้องการ และความรู้สึกให้ผู้อื่นทราบ เพื่อให้ครอบครัวผูกพันใกล้ชิด สนับสนุนมีชีวิตชีวา และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้นักเรียนเป็นตัวของตัวเอง และเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2540 : 29)

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะนำหลักการและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ มาใช้เพื่อพัฒนาการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อช่วยให้นักเรียนและครอบครัว มีการพัฒนาการสื่อสารที่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อกันระหว่างบุคคลในครอบครัว ให้มีความผูกพัน ใกล้ชิดสนับสนุน และพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของสมาชิกในครอบครัว

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน ก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาในครั้งนี้ ช่วยให้ทราบผลของการให้คำปรึกษารอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียนและคาดว่าจะประโยชน์สำหรับครูแนะแนวหรือผู้ให้คำปรึกษา ในการนำหลักการและเทคนิคในการให้คำปรึกษารอบครัวไปใช้ในการให้ความช่วยเหลือนักเรียน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู และผู้ปกครองนักเรียน เพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหาระหว่างบ้านและโรงเรียน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดแก่นักเรียน

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

การสื่อสารในครอบครัวของนักเรียนดีขึ้น หลังจากได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของชะเทียร์

ข้อตกลงเบื้องต้น

เกณฑ์การคัดเลือกนักเรียนเพื่อเข้าร่วมการทดลอง มีดังนี้

1. ใช้คะแนนจากแบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับนักเรียน ที่มีคะแนนตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา
2. ครอบครัวของนักเรียนที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วย บิดา มารดา และมีบุตรจำนวน 2 - 3 คน
3. ความสนใจของนักเรียน และบิดามารดาในการเข้าร่วมทดลอง ตลอดระยะเวลา 8 สัปดาห์ ละ 1 ครั้ง ตามโปรแกรมการทดลอง

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีคะแนนการสื่อสารในครอบครัว ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 15 คน และมาจากครอบครัวที่มีบุตรจำนวน 2-3 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2541 โรงเรียนบ้านบ่อไทย อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยคัดเลือกจากนักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารในครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา และมาจากครอบครัวที่มีบุตรจำนวน 2 - 3 คน ได้นักเรียนที่มาจากครอบครัวดังกล่าวจำนวน 8 ครอบครัว และสอบถามความสนใจในการเข้าร่วมทดลองปรากฏว่า นักเรียน และบิดามารดาของนักเรียนทุกครอบครัวสนใจในการเข้าร่วมการทดลอง แล้วผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายมาจำนวน 5 ครอบครัว

3. ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ คือ การให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

2. ตัวแปรตาม คือ การสื่อสารในครอบครัว

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ หมายถึง วิธีการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว ตามทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวของชะเทียร์ เพื่อพัฒนาการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว และเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเห็นคุณค่าทั้งของตนเองและสมาชิกในครอบครัว การให้คำปรึกษาครอบครัว มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพ ผู้ให้คำปรึกษาสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย ไว้วางใจ และยอมรับผู้ให้คำปรึกษา

ขั้นที่ 2 การดำเนินการ ผู้ให้คำปรึกษาใช้เทคนิคการฟัง การใช้คำถามปลายปิด ใช้คำถามปลายเปิด การสะท้อนความรู้สึก การทวนคำ การเรียบ การให้กำลังใจ การตีความ และการสรุปความ และใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาประวัติของครอบครัว (Taking a Family Life Chronology) การปฏิมากรรม (Sculpting) การแสดงบทบาท (Enactment) และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยใช้สรรพนาม “ฉัน” แทนตนเอง (I Message) เพื่อพัฒนาการสื่อสารในครอบครัว ให้สมาชิกแต่ละคนสามารถรับรู้ความรู้สึกของกันและกัน และพัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเองหรือความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสื่อสารให้เหมาะสมยิ่งขึ้นดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ในการเริ่มต้นการให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นการปฐมนิเทศ ผู้ให้คำปรึกษาจะพบกับสมาชิกทุกคนในครอบครัว และในครั้งที่ 2 ผู้ให้คำปรึกษาจะพบกับนักเรียนเป็นรายบุคคล และผู้ให้คำปรึกษาให้นักเรียนระบาย ความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับปัญหาการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียนและใช้เทคนิคการวาดภาพครอบครัว (The Kenetic-House-Tree-Person Drawing) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อพ่อแม่หรือต่อตนเอง การใช้เทคนิคนี้ มีขั้นตอน ดังนี้

2.1.1 ผู้ให้คำปรึกษาให้นักเรียนวาดภาพโดยใช้คำสั่ง ดังนี้
“ให้นักเรียนวาดรูปบ้านหลัง ต้นไม้หนึ่งต้น และรูปคนหนึ่งคน บนกระดาษแผ่นนี้ พยายามวาดรูปคนทั้งคน ไม่วาดรูปการ์ตูน และคน ๆ นั้นกำลังทำอะไร”

2.1.2 ภายหลังการวาดภาพผู้ให้คำปรึกษาให้นักเรียนแสดงความคิด ความรู้สึก ของตนเองเกี่ยวกับภาพที่วาด และความคิด ความรู้สึกที่มีต่อครอบครัว

2.2 ในการให้คำปรึกษาตั้งแต่ครั้งที่ 3 เป็นต้นไป ผู้ให้คำปรึกษาจะพบกับสมาชิกในครอบครัวและสัมภาษณ์สมาชิกแต่ละคน เกี่ยวกับความต้องการของสมาชิกในการพบผู้ให้คำปรึกษา หลังจากนั้นผู้ให้คำปรึกษาจะให้สมาชิกแต่ละคน สำรวจความรู้สึกหรือปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว และใช้เทคนิคในการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของชเรีเยร์ ในการให้คำปรึกษารอบครัวแต่ละครั้ง ผู้ให้คำปรึกษาจะใช้บางเทคนิค หรือหลายเทคนิคร่วมกัน ดังนั้นขั้นตอนของแต่ละเทคนิค ดังนี้

2.2.1 การศึกษาประวัติของครอบครัว เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติของสมาชิกในครอบครัว เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

2.2.2 การปฏิมากรรม โดยการให้นักเรียนปั้นสมาชิกในครอบครัวที่นักเรียนต้องการจะปั้น ตามการรับรู้ของนักเรียน และภายหลังการปั้น ผู้ให้คำปรึกษาจะให้ นักเรียน แสดงความรู้สึกที่มีต่อภาพที่ปั้นตลอดทั้งเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการสื่อสารในครอบครัว

2.2.3 การแสดงบทบาท โดยให้สมาชิกในครอบครัวแสดงบทบาทที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยเฉพาะเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว

2.2.3.1 ให้สมาชิกในครอบครัว สำรวจและแสดงบทบาทที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว ที่สมาชิกต้องการจะแก้ไข

2.2.3.2 ให้สมาชิกในครอบครัวแสดงความคิดเห็นความรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ในข้อ 2.2.3.1 และเสนอแนวทางในการปรับปรุงหรือแก้ไขพฤติกรรมตลอดทั้งความรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรม

2.2.3.3 ให้สมาชิกในครอบครัวแสดงบทบาทตามที่สมาชิกคนอื่นๆ ได้เสนอในข้อ 2.2.3.2 และภายหลังการแสดงสิ้นสุดลง ให้สมาชิกที่แสดงบทบาทและสมาชิกคนอื่นๆ แสดงความคิดเห็นความรู้สึกที่มีต่อการแสดงบทบาทนั้นๆ

2.2.4 การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยใช้สรรพนาม “ฉัน” ควบคู่กับการแสดงความรู้สึกที่เป็นส่วนตัวและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองพูด โดยผู้ให้คำปรึกษาทำหน้าที่เป็นผู้ให้กำลังใจ และผู้ช่วยเหลือในการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.2.4.1 ผู้ให้คำปรึกษาสำรวจความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัวว่ารู้สึกอย่างไรต่อปัญหาในครอบครัว เพื่อที่จะสื่อให้สมาชิกคนอื่นๆ ได้รับทราบ

2.2.4.2 ผู้ให้คำปรึกษาซักถามเรื่องสรรพนามแทนตนเองที่เหมาะสมที่ใช้ระหว่างสมาชิกในครอบครัว (สรรพนามที่ใช้แทนคำว่า “ฉัน”)

2.2.4.3 ผู้ให้คำปรึกษาให้สมาชิกในครอบครัวแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นระหว่างกัน โดยใช้ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสม

ขั้นที่ 3 ขั้นยุติการให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปรายถึงการสื่อสารในครอบครัว และร่วมกันหาแนวทางป้องกัน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการสื่อสารในอนาคต และผู้ให้คำปรึกษาให้สมาชิกในครอบครัวสรุปผลของการให้คำปรึกษา และผู้ให้คำปรึกษาสรุปเพิ่มเติม และติดตามผลของการให้คำปรึกษาระยะหนึ่งหลังยุติการให้คำปรึกษาครอบครัว

2. การสื่อสารในครอบครัว หมายถึง วิธีการที่สมาชิกในครอบครัว สื่อความหมาย ความคิด ความรู้สึก และความต้องการระหว่างกัน ทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสม เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน เกิดความผูกพันใกล้ชิด สนับสนุนกันมากยิ่งขึ้น และรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

2.1 ภาษาถ้อยคำ ได้แก่ พูดด้วยคำที่สุภาพ มีเหตุผล เปิดเผยตรงไปตรงมา ให้คำแนะนำที่ดี ไม่ตำหนิ ไม่ดูถูก ไม่ประจบประชัน ไม่เปรียบเทียบกับผู้อื่น และไม่วิจารณ์ต่อหน้าผู้อื่น

2.2 ภาษาท่าทาง ได้แก่ ตั้งใจฟัง สบสายตาระหว่างกัน สนทนา น้ำเสียงและท่าทางการแสดงออกที่เหมาะสม มีการสัมผัสที่อ่อนโยน

3. ครอบครัว หมายถึง สถาบันสังคมที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา และบุตร

ในการศึกษาครั้งนี้ ครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วย บิดา มารดา และมีบุตรตั้งแต่ 2 - 3 คน และจำนวนครอบครัวของการศึกษานี้มีจำนวน 5 ครอบครัว

4. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย อำเภอนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว และการให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 1.1 ความหมายของครอบครัว
 - 1.2 ความหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 1.3 ความเป็นมาของการให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 1.4 กระบวนการให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 1.5 การให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์
 - 1.5.1 ประวัติของเวอจิเนียร์ ชะเทียร์
 - 1.5.2 แนวคิดที่สำคัญของการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีชะเทียร์
 - 1.5.3 เป้าหมายในการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีชะเทียร์
 - 1.5.4 บทบาทของผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีชะเทียร์
 - 1.5.5 เทคนิคในการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว
 - 2.1 ความหมายของการสื่อสารในครอบครัว
 - 2.2 ความสำคัญของการสื่อสารในครอบครัว
 - 2.3 ประเภทของการสื่อสารในครอบครัว
 - 2.4 การสื่อสารในครอบครัวกับการพัฒนาบุคคลวัยรุ่น
 - 2.5 การสื่อสารในครอบครัวกับสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 2.6 ลักษณะของปัญหาการสื่อสารในครอบครัว
 - 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัว

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.1 ความหมายของครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดบุคคลอย่างยิ่ง เป็นสิ่งแวดล้อมที่บุคคลเจริญเติบโตและพัฒนาตลอดช่วงการดำเนินชีวิต ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ ผู้วิจัยรวบรวมได้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2526 : 165) ระบุความหมายของครอบครัวว่า “ผู้ร่วมครัวเรือน คือ สามี ภรรยา และบุตร”

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2524 : 86-87) ได้ระบุความหมายของครอบครัวในแง่ของสังคมว่า หมายถึง กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับทางสายโลหิต และกฎหมายที่อยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน และมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการให้ความรักความเอาใจใส่ต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกันซึ่งความสัมพันธ์นั้นอาจแน่นแฟ้นมั่นคง หรือสั่นคลอน หรือร้าวราน แต่ยังไม่ถึงกับแตกแยกก็ยังนับว่าเป็นครอบครัวอยู่

สุพัทธา สุภาพ (2536 : 35) ให้ความหมายของครอบครัวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนที่สุด และมนุษย์ทุกคนต้องอยู่ในสถาบันนี้ เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เราต้องเผชิญตั้งแต่เกิดจนเติบโตในครอบครัว ครอบครัวจะให้ตำแหน่ง ชื่อ-สกุลซึ่งเป็นสิ่งที่บอกสถานภาพ และบทบาทในสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วย ตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม

เกลวิน และบรอมเมล (นิศารัตน์ ทองอุปการ. 2538 : 9 ; อ้างอิงมาจาก Glavin and Brommel.1991 : 3) กล่าวถึงความหมายของครอบครัวว่า ครอบครัวเหมือนเครือข่ายของบุคคลที่มีส่วนร่วมจากการอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลานาน ซึ่งการอยู่ร่วมกันของสมาชิกมาจากสายสัมพันธ์ของการสมรส สายสัมพันธ์ทางสายโลหิตหรือโดยกฎหมายรวมถึงคนที่พิจารณาตนเองเหมือนส่วนหนึ่งของครอบครัวและคนซึ่งมีส่วนร่วมในความหวังในอนาคตของกันและกัน

สมิท และวิลเลียมสัน (เกศศิริ บุญญะอดิชาติ. 2540 : 14 ; อ้างอิงมาจาก Smith and Williamson. n.d.) กล่าวถึง ครอบครัวในแง่การสื่อสารระหว่างบุคคลไว้ว่า หน่วยของครอบครัวจะมีการจัดระเบียบในแง่ที่สมาชิกในครอบครัวมักมีบทบาทจำเพาะ ได้แก่ การเป็นพ่อแม่ ลูกสาว พี่ชาย น้องสาว เป็นต้น พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างสมาชิก และการตอบสนองต่อปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกคนอื่นๆ จะมีแนวทางเฉพาะสอดคล้องกับแต่ละบทบาท แนวทางของพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างนี้เป็นสิ่งที่เราคาดคะเนได้

กู๊ด (เมรินินท์ ภิญโญชน. 2539 : 1 ; อ้างอิงมาจาก Goode.1982) ครอบครัวหมายถึง การที่ชายหญิงใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา มีความรับผิดชอบร่วมกัน แบ่งงานและหน้าที่กันทำตามความเหมาะสม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งด้านการเงิน อาหาร สิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต มีกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ร่วมกัน และเมื่อมีลูกมากกว่าหนึ่งคน บิดามารดาก็ต้องอบรมสั่งสอนให้ลูกรับบทบาทหน้าที่ของการเป็นพี่น้อง ให้รู้จักแบ่งปันดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

วินนิคส์ (เล็ก สมบัติ. 2540 : 143 ; อ้างอิงมาจาก Winick.1972 : 202) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญในสังคมสถาบันหนึ่งอันประกอบด้วยหญิงหนึ่งคนหรือมากกว่านั้นอยู่ร่วมกับชายคนหนึ่งหรือมากกว่านั้น และมีบุตรด้วยกัน ความสัมพันธ์ทางเพศอันเป็นที่ยอมรับกันทางสังคมโดยการแต่งงานกันตามระบบใดๆ ก็ตาม รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ต่างๆ

อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการแต่งงานนั้น จัดเข้าลักษณะเป็นครอบครัวทั้งสิ้น

บราว (เล็ก สมบัติ. 2540 : 143-144 ; อ้างอิงมาจาก Brow. 1970 : 105-107) กล่าวว่า สมาชิกครอบครัวเป็นกลุ่มคนที่ประกอบกันขึ้นมีลักษณะเป็นกลุ่มปฐมภูมิ คือ เป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสมาชิกแต่ละคน ซึ่งหมายความว่า สมาชิกแต่ละคนต่างมีความสัมพันธ์กับอีกบุคคลหนึ่งอย่างแน่นแฟ้นเกี่ยวโยงซึ่งกันประดุจสายใยแมงมุม การอยู่ร่วมกันของบรรดาสมาชิกต่าง ๆ ของครอบครัวนั้นจึงจัดเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของครอบครัว ซึ่งมีอิทธิพลต่อทุกชีวิตของสังคม

เมอร์ด็อก (Pearson.1989 : 11 ; citing Murdock. 1949 : 1) ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า เป็นกลุ่มของสังคมที่มีลักษณะของการอยู่ร่วมกัน มีการพึ่งพาทางด้านเศรษฐกิจ และมีการสืบเผ่าพันธุ์ ซึ่งประกอบไปด้วยชายและหญิงที่มีความสัมพันธ์กันและอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา และมีลูกด้วยกันหรือรับเด็กมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม

บอคเนอร์ (Pearson.1989 : 11 ; citing Bochner.1976 : 381) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นองค์กรที่เป็นไปตามธรรมชาติ มีความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในช่วงเวลาหนึ่ง และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันตลอดเวลา เพื่อให้มีความคิดและความเข้าใจตรงกัน

เพียร์สัน (Pearson. 1989 : 11)กล่าวว่า ครอบครัวเป็นองค์กรที่เป็นกลุ่มของการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีการอาศัยอยู่ร่วมกันในช่วงเวลาหนึ่ง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

จากความหมายของครอบครัวดังกล่าวมาข้างต้น โดยสรุปแล้ว ครอบครัว หมายถึง กลุ่มของบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลานานโดยการสมรส ความสัมพันธ์ทางสายโลหิต ในการอยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยมต่างๆ จากการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ไปสู่เด็ก ซึ่งแต่ละครอบครัวจะมีความแตกต่างกันที่จะพัฒนารูปแบบลักษณะเฉพาะขึ้นมา และความแตกต่างของการสื่อสารในครอบครัวมีอิทธิพลต่อแบบแผนในการคิดและความสนใจที่เป็นแนวทางในการหล่อหลอม หรือพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลด้วย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยให้ความหมายของครอบครัว หมายถึง สถาบันสังคมที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา และบุตร

นอกจากการนิยามความหมายของครอบครัวแล้ว เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว จะต้องเข้าใจลักษณะและหน้าที่ของครอบครัว ซึ่งเล็ก สมบัติ (2540 : 149) กล่าวว่า การศึกษาลักษณะและหน้าที่ของครอบครัวตามแนวจิตวิทยา เป็นการศึกษาเพื่อให้รู้สภาพความเป็นไปต่างๆ ของคู่ครองที่อยู่ร่วมกันสำหรับครอบครัว จิตวิทยาเข้ามาสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆ เช่น ความรับรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับอารมณ์ เช่น ความรัก การโกรธ

การมีสิ่งหนึ่งมากระทบจิตใจ ทำให้มีการตอบสนองในรูปต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งการขัดใจและการตามใจ และวิวัฒนาการทางอารมณ์ เป็นการศึกษาด้วยการเปรียบเทียบความรู้สึกอันเกิดจากการรับรู้ตามวัยต่างๆ ของบุคคล เช่น คนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นมักมีอารมณ์รุนแรง คนที่มีอายุมักมีใจเยือกเย็น เป็นต้น และการศึกษาทำความเข้าใจสภาวะจิตใจของสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน เพื่อปรับสภาพความเป็นอยู่ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เป็นต้น

การนำจิตวิทยามาใช้ในครอบครัวนั้น เป็นเรื่องการเรียนรู้พฤติกรรมสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกันนั่นเอง และครอบครัวนั้นเป็นแหล่งปลูกฝังอากัปกริยาต่างๆ ของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดามารดาผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว และสิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นผู้ให้การปลูกฝังคุณสมบัติทั้งกาย วาจา และจิตใจ ที่จัดว่าดีงามและสมควรให้แก่บุตรซึ่งอยู่ร่วมในครอบครัว เพื่อที่จะนำไปปฏิบัติและรับผิดชอบในการดำเนินชีวิตในโอกาสต่อไป

นอกจากนี้ เกษม อุทยานัน (2506 : 225-229) กล่าวว่า ระบบครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมมาก เพราะครอบครัวมีหน้าที่ ดังนี้

1. ช่วยเสริมสร้างสมาชิกให้กับสังคม อันเป็นเหตุทำให้สังคมดำรงอยู่ต่อไปได้
2. เป็นแหล่งหล่อหลอมให้สมาชิกของครอบครัวสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้ด้วยดี
3. ช่วยเสริมสร้างและปลูกฝังบุคลิกภาพให้กับสมาชิกในครอบครัว
4. ช่วยทำหน้าที่แทนสถาบันสังคมอื่นๆ เช่น สถาบันการปกครอง สถาบันทางศาสนา สถาบันการศึกษา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การนำจิตวิทยามาใช้ในครอบครัว เป็นการเรียนรู้พฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวทั้งทางด้านความคิด ความรู้สึก อารมณ์ และบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว เพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ความหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัว

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยขอทำความเข้าใจเบื้องต้นของการใช้คำว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) และ ครอบครัวบำบัด (Family Therapy) จะใช้ในความหมายเดียวกัน และใช้แทนกันตามความเหมาะสม ซึ่ง พายโรส (เมธินีทร์ ภิญญชน. 2539 : 18 citing ; Pietrosa, Hoffman and Splete. 1984 and Belkin. 1988) กล่าวถึงความแตกต่างและความเหมือนระหว่างคำว่า “การให้คำปรึกษา” (Counseling) และ “จิตบำบัด” (Psychotherapy) ว่าทั้งสองคำจะมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่เมื่อพิจารณาความเหมือนดูจะมีมากกว่าและเป็นที่เข้าใจและยอมรับกันในวงการวิชาชีพว่า ทั้งสองคำนี้ใช้แทนกันได้ และในการศึกษาครั้งนี้การใช้คำว่าผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว นักให้คำปรึกษาครอบครัว และนักครอบครัวบำบัด จะใช้ในความหมายเดียวกัน และแทนกันตามความเหมาะสมของเนื้อหาในบริบทนั้นๆ

การให้คำปรึกษาครอบครัว มีผู้ให้ความหมาย ไว้ดังนี้

เมรินิธร์ ภิญญชน (2539 : 21) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว ไม่เฉพาะสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่ถูกกล่าวหา มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เพราะถือว่าครอบครัวเป็นระบบๆ หนึ่ง ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบครอบครัวจึงเป็นของส่วนรวม และเป็นความรับผิดชอบของบุคคลในครอบครัวที่จะต้องร่วมมือกันหาทางแก้ไข โดยความช่วยเหลือของนักให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีคุณสมบัติส่วนตัว มีวิชาชีพที่เหมาะสม เพื่อที่จะให้ครอบครัวอยู่ในสภาวะที่สมดุล และทำหน้าที่ของครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นแนวทางที่จะพัฒนาสมาชิกในครอบครัวให้มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถสื่อสารได้ดี และสามารถสร้างสัมพันธภาพและปรับตัวได้ดีทั้งในครอบครัวและสังคมภายนอก

โอคุนและแรพพอร์ท (เมรินิธร์ ภิญญชน. 2539 : 18 ; อ้างอิงมาจาก Okun and Rappaport.1980 : 31-32) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว คือ การให้คำปรึกษาประเภทหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความช่วยเหลือครอบครัว โดยปฏิบัติต่อครอบครัวในฐานะเป็นระบบๆ หนึ่ง และมองปัญหา หรือความบกพร่องในหน้าที่ของครอบครัวว่า มาจากระบบครอบครัวไม่ใช่มาจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งของครอบครัว อาการที่ผิดปกติหรือเป็นปัญหาของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง เป็นสิ่งแสดงให้เห็นความตึงเครียดที่กำลังเกิดขึ้นในระบบครอบครัวหรือระบบสังคมภายนอก เพราะนักให้คำปรึกษาครอบครัวเชื่อว่า เราไม่สามารถแยกบุคคลออกมาจากสังคมที่เขาหรือเธออาศัยอยู่

ทัชมัน (เมรินิธร์ ภิญญชน. 2539 : 19 ; อ้างอิงมาจาก Tashman.1983 : 27-28) ได้ให้นิยามการให้คำปรึกษาครอบครัว หรือครอบครัวบำบัดอย่างกว้างๆ ดังนี้ คือ ครอบครัวบำบัดโดยทั่วไปเป็นวิธีการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว ที่ใช้คำว่าโดยทั่วไปเพราะบางครั้งต้องให้ความช่วยเหลือระบบย่อย (Subsystem) ของครอบครัว เช่น ระบบพ่อแม่ (Parent Subsystem) หรือพี่ๆ (Older Sibling Subsystem) ส่วนใหญ่นักครอบครัวบำบัดจะพบครอบครัวทั้งครอบครัวในระยะแรกๆ ซึ่งเป็นระยะสำรวจ นักครอบครัวบำบัดจะพบพ่อแม่ในครั้งแรก บ้างก็พบครอบครัวตั้งแต่แรกเริ่มเลย รวมทั้งเด็กเล็กๆ นั่นคือ ทั้งครอบครัวจะต้องได้พบกับนักครอบครัวบำบัดอย่างน้อยหนึ่งครั้ง ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวขณะที่มีการอยู่ด้วย อาจจะช่วยให้นักครอบครัวบำบัดได้เห็นเงื่อนไขของปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว ที่จริงแล้วไม่ได้เป็นเรื่องยากที่จะให้เด็กมีส่วนร่วมในช่วงเวลาพบนักครอบครัวบำบัดเลย เพียงแต่ว่านักครอบครัวบำบัดแต่ละคนจะรู้สึกสะดวกใจแค่ไหน

บิกส์ (เมรินิธร์ ภิญญชน. 2539 : 20 ; อ้างอิงมาจาก Biggs. 1994 : 99) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว คือ การให้คำปรึกษาเน้นที่จะปฏิบัติต่อครอบครัวโดยส่วนรวม การให้ความช่วยเหลือจึงมีเป้าหมายที่จะปรับเปลี่ยน เพื่อปรับปรุงสัมพันธภาพในครอบครัว

ให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น บิกส์อธิบายว่า กฎเกณฑ์ต่างๆ ในครอบครัวมักเป็นสาเหตุของปัญหาครอบครัว กฎเกณฑ์ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ก็มักจะอยู่ในครอบครัวที่ทำหน้าที่ของครอบครัวบกพร่อง ทฤษฎีระบบเชื่อว่า ระบบครอบครัวทุกระบบจะพยายามที่จะสร้างภาวะสมดุล ให้เกิดขึ้นในครอบครัว เมื่อภาวะสมดุล ถูกคุกคาม ครอบครัวก็จะพยายามทุกทางที่จะคงไว้ซึ่งความสมดุล กลไกที่ทำหน้าที่รักษาความสมดุล ภายในครอบครัว จะทำหน้าที่รักษากฎเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลด้วยทฤษฎีระบบมองว่า ปัญหาพฤติกรรมของเด็กเป็นการแสดงให้เห็นว่าครอบครัวมีหน้าที่บกพร่อง โดยสันนิษฐานว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเหล่านี้เป็นผลเนื่องมาจากพลวัตของครอบครัวหรือการได้รับการเสริมแรงจากพลวัตเหล่านั้น

เสาวภา สราณพกุล (2539 : 21) กล่าวว่า ครอบครัวบำบัด คือ การทำจิตบำบัดทั้งครอบครัวไม่ใช่เฉพาะผู้ป่วยคนเดียว แต่ครอบครัวบำบัดไม่ได้เป็นเพียงการนำผู้ป่วยและครอบครัวมานั่งพร้อมกันในห้องแล้วใช้เทคนิคต่างๆ ในทำจิตบำบัดเท่านั้น ครอบครัวบำบัดยังเป็นแนวคิดที่อธิบายปัญหาพฤติกรรมของมนุษย์ในลักษณะที่แตกต่างไปจากเดิมที่มองว่าปัญหาเกิดขึ้นที่ผู้ป่วยต้องแก้ที่ผู้ป่วยเท่านั้น

บรูโน (Bruno, 1989 : 138) ให้ความหมายของครอบครัวบำบัด หรือการให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว ไม่ใช่บุคคลเพียงคนเดียวในครอบครัวที่มีพฤติกรรมที่มีปัญหา ซึ่งสมาชิกทุกคนต้องเข้าร่วมในการบำบัด เพื่อการประเมินถึงรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวนั้นๆ ที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดพฤติกรรมที่มีปัญหา ครอบครัวบำบัดเป็นวิธีการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

เพริส (วัชร อ้นนาค. ม.ป.ป. : 13 ; อ้างอิงมาจาก Perez.n.d.) กล่าวว่า ครอบครัวบำบัด เป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งใช้ในการช่วยเหลือครอบครัวเพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะทำให้สมาชิกทั้งหมดรู้สึกสบายใจ

ซัวเบอร์ (Sauber, 1993 : 16) สรุปความหมายของครอบครัวบำบัด หมายถึง การให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว โดยที่มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 2 คนขึ้นไปเข้ารับการบำบัด เช่น การให้ความช่วยเหลือระหว่างแม่และลูก, พ่อแม่กับลูก หรือ สมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว ซึ่งในการให้ความช่วยเหลือโดยใช้ครอบครัวบำบัด ต้องพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้ คือ ให้ความช่วยเหลือทั้งครอบครัวไม่เฉพาะสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่มีปัญหา เพราะสมาชิกในครอบครัวทุกคนมีส่วนได้รับความทุกข์จากปัญหาของครอบครัว, สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการบำบัด, ใช้การสังเกตครอบครัวในการวินิจฉัยทางด้านอารมณ์และพฤติกรรมที่เป็นปัญหา, ในการวินิจฉัยทางด้านความผิดปกติของบุคลิกภาพ ซึ่งมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนั้นเกิดจากครอบครัวที่ทำหน้าที่บกพร่อง, ในการให้ความช่วยเหลือครอบครัวนั้นบำบัดต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกทุกคนในครอบครัว และต้องเข้าใจครอบครัวทั้งทางด้านอารมณ์ และทางด้าน

กายภาพ และมีจุดมุ่งหมายของการให้ความช่วยเหลืออยู่ที่ครอบครัวเป็นจุดศูนย์กลางที่
นักบำบัดต้องเกี่ยวข้องกับด้วยตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการของครอบครัวบำบัด

ครอบครัวบำบัด เป็นวิธีการที่ทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์แตกต่างกับการ
ให้คำปรึกษารายบุคคลที่จะพิจารณาพฤติกรรมที่มีปัญหา นั้นว่ามีอิทธิพลจากเหตุการณ์ในอดีต
ซึ่งเป็นการมองปัญหาในแนวเส้นตรง (Linear Causality) ในการให้ครอบครัวบำบัดจะพิจารณา
พฤติกรรมว่าเป็นผลมาจากระบบครอบครัว ซึ่งเป็นการมองปัญหาแบบวงกลม (Circular
Causality)

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า การให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นกระบวนการให้ความ
ช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว ไม่เฉพาะคนใดคนหนึ่งที่ถูกกล่าวว่ามีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา
โดยปฏิบัติต่อครอบครัวในฐานะระบบๆ หนึ่ง เพื่อให้ครอบครัวทำหน้าที่อย่างเหมาะสมเพื่อ
พัฒนาสมาชิกในครอบครัวให้มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถสื่อสารได้ดี และสร้าง
สัมพันธภาพและปรับตัวได้ดีทั้งในครอบครัวและสังคม

1.3 ความเป็นมาของการให้คำปรึกษาครอบครัว

การให้คำปรึกษาครอบครัวในระยะเริ่มแรกไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าเริ่มมีเมื่อไร และที่ไหน
เริ่มมีหลักฐานครั้งแรกราวๆ ปี 1950 ว่ามีการเคลื่อนไหวในกลุ่มผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ซึ่ง
เมรินันท์ ภิญโญชน (2539 : 49) ได้สรุปความเป็นมาของการให้คำปรึกษาครอบครัว ตาม
ช่วงสมัยต่อไปนี้

1. ช่วง ค.ศ.1940-1950 มีการเคลื่อนไหวที่สำคัญๆ เป็นต้นว่า กลุ่มจิตวิเคราะห์ได้
ขยายการให้ความช่วยเหลือผู้มีปัญหาทางอารมณ์ทุกประเภท รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือ
ครอบครัว การนำทฤษฎีระบบเข้ามาใช้ในวงการครอบครัวบำบัด การวิจัยบทบาทของครอบครัว
ที่มีต่อการเป็นโรคจิตเภท การกำเนิดวิชาชีพการแนะแนวเด็กและการให้คำปรึกษาคู่สมรส และ
ความสนใจด้านการใช้เทคนิคในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว

2. ช่วง ค.ศ. 1950 เป็นช่วงที่มีการศึกษาและหาวิธีปฏิบัติต่อครอบครัวที่มีผู้ป่วยเป็น
โรคจิตเภท

3. ช่วง ค.ศ. 1960 เป็นช่วงที่มีการนำเอาแนวคิดทฤษฎีระบบมาใช้ในการให้ความ
ช่วยเหลือครอบครัวที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง

4. ช่วง ค.ศ. 1970 เป็นช่วงของการพัฒนาเทคนิคและสาธิตวิธีการให้ความช่วยเหลือ
ครอบครัวแบบต่างๆ อย่างมากมาย

5. ช่วง ค.ศ. 1980 เป็นช่วงที่วิชาชีพครอบครัวบำบัดได้รับความนิยมและยอมรับ
อย่างกว้างขวาง สมาคมวิชาชีพด้านครอบครัวบำบัดมีสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

6. ช่วง ค.ศ. 1990 เป็นช่วงที่วิชาชีพครอบครัวบำบัดขยายความนิยมและได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยคู่ได้จากจำนวนของสมาชิกของสมาคมวิชาชีพด้านครอบครัวบำบัดเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ตลอดจนมีทฤษฎีการให้คำปรึกษาคือครอบครัวใหม่ๆ เกิดขึ้นด้วย

จะเห็นได้ว่า การให้คำปรึกษาคือครอบครัวได้พัฒนามาเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 50 ปี และกำลังพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ ทั้งทางด้านการพัฒนาเทคนิค และวิธีการในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว ด้านการนำหลักการของการให้คำปรึกษาคือครอบครัวไปประยุกต์ใช้กับประชากรกลุ่มต่างๆ รวมทั้งการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว เป็นต้น

ส่วนการให้คำปรึกษาคือครอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ นั้นมีความเป็นมาตั้งแต่ในช่วง ค.ศ. 1950 ซึ่งในขณะนั้นมีกลุ่มผู้วิจัยที่มุ่งศึกษาบทบาทของครอบครัวที่มีต่อการเป็นโรคจิตเภทของสมาชิกในครอบครัว โดยมีกลุ่มผู้วิจัยที่มีบทบาทต่อการให้คำปรึกษาคือครอบครัวของชะเทียร์ คือ กลุ่มเบทสัน และพาโล อัลโต (Bateson and Palo Alto Group) ซึ่งจอร์จ เบทสัน นักมานุษยวิทยา ชาวอังกฤษ ได้เริ่มทำงานที่ Veterans Administration Hospital เป็นโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในเมืองพาโล อัลโต รัฐแคลิฟอร์เนีย ในปีค.ศ. 1952 เขาได้รับทุนร็อคกี้เฟลเลอร์ (Rockefeller Foundation) และทำการวิจัยรูปแบบของการสื่อสารที่ผิดธรรมชาติ (Paradoxical Communication Pattern) ของมนุษย์และสัตว์ เบทสันเป็นบุคคลที่มีส่วนในการวางรากฐานการประยุกต์ทฤษฎีระบบมาใช้กับพฤติกรรมมนุษย์ ต่อมาเจย์ เฮลีย์ (Jay Haley) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งสนใจเรื่องการสื่อสาร และจอห์น วีคแลนด์ (John Weakland) นักมนุษยวิทยาด้านวัฒนธรรมซึ่งเป็นวิศวกรเคมีมาก่อน และดอน แจกสัน (Don Jackson) จิตแพทย์ผู้ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานกับผู้ป่วยจิตเภทและครอบครัวได้เข้าร่วมในการวิจัยของเบทสัน การวิจัยครั้งนี้ช่วยให้นักวิจัยกลุ่มนี้พบว่ารูปแบบของการสื่อสารในครอบครัวลักษณะต่างๆ และพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการเป็นโรคจิตเภท นักวิจัยกลุ่มนี้ได้นำเอาผลของการวิจัยมาพัฒนาเป็นทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายของนักครอบครัวบำบัด ทฤษฎีนี้มีชื่อว่า สัมพันธสองนัย (Double-Bind Theory)

ทฤษฎีสัมพันธสองนัยอธิบายถึงสถานการณ์สัมพันธสองนัย คือ การที่บุคคลคนหนึ่งได้รับข่าวสารที่มีความขัดแย้งกันเอง (Contradictory Message) จากคนคนเดียวกัน สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นภาวะที่บุคคลนั้นจะตอบสนองต่อข่าวสารที่ได้รับ แต่ไม่ว่าเขาหรือเธอจะตอบสนองอย่างไรก็ดูเหมือนว่าจะล้มเหลวเพราะไม่เป็นที่ถูกใจของผู้รับ

เบทสันและคณะของเขาเชื่อว่า สถานการณ์สัมพันธสองนัยเกิดขึ้นประจำในครอบครัว บางครอบครัวและความขัดแย้งของการสื่อสารในชีวิตประจำวัน บ่อยครั้งที่ไม่ได้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนระหว่างสิ่งที่พูดออกมากับสิ่งที่แสดงออกมาทางท่าทางและน้ำเสียง ดังตัวอย่างจากการที่คุณแม่ถามว่า “วันนี้ลูกไปโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง” ขณะเดียวกันคุณแม่ก็ก้มหน้าก้มตาอ่านหนังสือพิมพ์ ขณะที่ลูกเล่าเรื่องให้ฟัง”

ในปี ค.ศ.1959 ดอน แจคสัน (Don Jackson) ได้ก่อตั้งสถาบันวิจัยขึ้นมีชื่อว่า Mental Research Institute (MRI) เพื่อการศึกษาค้นคว้าหาวิธีการให้ความช่วยเหลือครอบครัวในการบำบัดโรคจิตเภท ในปีเดียวกันนี้ เวอร์จิเนีย ซะเทียร์ นักสังคมสงเคราะห์จากสถาบันจิตเวชแห่งชิคาโก ได้รับการแนะนำมาจากเมอร์เรย์ โบเวน (Murray Bowen) ให้ร่วมงานกับแจคสัน และต่อมาซะเทียร์ได้กลายมาเป็นผู้นำสำคัญคนหนึ่งในการเคลื่อนไหวของวิชาชีพครอบครัวบำบัด

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2534 : 337) กล่าวว่า ครอบครัวบำบัด เป็นจิตบำบัดแบบใหม่ ที่เริ่มต้นในสหรัฐอเมริกาประมาณ 40 ปีมาแล้ว ในสมัยหลังหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวคิดต่างๆ เริ่มมาจากการศึกษาครอบครัวของผู้ป่วยโรคจิตเภท และครอบครัวของเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ ผู้บุกเบิกทางด้านนี้ กล่าวโดยย่อๆ ได้แก่ นาธาน แอคเคอแมน (Nathan Ackerman) เป็นผู้ให้ความสำคัญเรื่องของจิตใต้สำนึกของคนในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกันและมีอิทธิพลต่อกัน ตลอดเวลา (Unconscious Process) เมอร์เรย์ โบเวน (Murray Bowen) เน้นถึงความผูกพันทางด้านอารมณ์มากเกินไปในครอบครัวจนบุคคลไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง (Undifferentiated Family Ego Mass) จอร์จ เบตสัน (George Bateson) เน้นเรื่องการสื่อสารแบบผิดปกติที่เรียกว่า สัมพันธ์สองนัย (Double-bind) ซึ่งพบในครอบครัวของผู้ป่วยจิตเวช และซาลวาดอร์ มินูชิน (Salvador Minuchin) เน้นเรื่องความสำคัญของขอบเขต (Boundary) ของแต่ละบุคคลในครอบครัว นอกจากนี้ก็มีผู้บุกเบิกอีกหลายคน เช่น เวอร์จิเนีย ซะเทียร์ (Virginia Satir)

ในยุคเริ่มต้นของครอบครัวบำบัด ได้รับการต่อต้านอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนักจิตวิเคราะห์ และนักจิตบำบัดแบบอิงจิตวิเคราะห์ แต่ในปัจจุบันครอบครัวบำบัดกำลังได้รับความนิยมนอย่างสูงมาก สถาบันฝึกอบรมจิตบำบัดแนวนี้รวมทั้งสถาบันวิจัยเกี่ยวกับครอบครัวได้เกิดขึ้นมากมายทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา และแพร่หลายไปในยุโรป ขณะนี้แนวคิดนี้กำลังขยายไปในเอเชียเช่น จีน เกาหลี ญี่ปุ่น และประเทศไทย

1.4 กระบวนการให้คำปรึกษาครอบครัว

การให้คำปรึกษาเป็นกระบวนการของความสัมพันธ์ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง เช่นเดียวกันกับพัฒนาการของมนุษย์ การพัฒนาในขั้นต่างๆ หรือการเข้าสู่ขั้นต่อไป มีลักษณะยืดหยุ่น และเหลื่อมล้ำกัน อย่างไรก็ตาม กระบวนการในแต่ละขั้นมีความสำคัญ และจะต้องผ่านไประบารบขึ้น จึงทำให้การให้คำปรึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ควานเอจ (เมรินิธร์ ภิญโญชน 2539 : 21 : อ้างอิงมาจาก Cavanage. 1990) กล่าวว่า กระบวนการให้คำปรึกษาอาจใช้เวลาไม่เท่ากัน มีทั้งระยะสั้น (Short-Term) ซึ่งใช้เวลาประมาณ 5-10 ครั้งของการให้คำปรึกษา และระยะยาว (Long-Term) ซึ่งใช้เวลานานถึง 50-100 ครั้งของการให้คำปรึกษา

วีรวุฒิ เอกกมลกุล (2537 : 18-19) กล่าวว่า กระบวนการให้คำปรึกษาคครอบครัวมีความถี่และระยะเวลาของการรักษา ตามการประเมินสภาพครอบครัวและปัญหาของครอบครัวได้จำแนกปัญหาของครอบครัวเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ครอบครัวบำบัดในช่วงวิกฤตการณ์ของชีวิต (Family Crisis Therapy) เป็นการให้ความช่วยเหลือในช่วงเกิดวิกฤตการณ์ชีวิต โดยใช้เวลาในการรักษาช่วงสั้น มักใช้เวลาน้อยกว่า 1 เดือน มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวและช่วยให้ครอบครัวมีความสมดุลดีขึ้นกว่าสภาวะก่อนวิกฤตการณ์ชีวิต วิกฤตการณ์ชีวิตได้แก่ การตายของญาติมิตรอันเป็นที่รัก การบาดเจ็บ การสูญเสียงาน การคลอดบุตร เป็นต้น

2. ครอบครัวบำบัดระยะสั้น (Brief Family Therapy) เป็นประเภทของครอบครัวที่ใช้มากที่สุดในงานวิจัยโดยมีจำนวนครั้งตั้งแต่ 1- 20 ครั้ง กรณีนี้รักษาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง มักใช้เวลาน้อยกว่า 6 เดือน เพื่อช่วยเหลือปัญหาในครอบครัวดังนี้

1. กรณีวิกฤตการณ์แต่ไม่เร่งด่วน
2. อาการหรือความขัดแย้งในเด็ก วัยรุ่น คู่สมรส โดยมีแรงจูงใจที่จะเปลี่ยนแปลงและตอบสนองต่อการรักษาอย่างดีในขณะประเมินครอบครัว ปัญหาได้แก่ ปัญหาการปรับตัว โรคซึมเศร้า ปัญหาพฤติกรรม เป็นต้น
3. เป็นการรักษาร่วมกับการรักษาอื่น เพื่อช่วยให้มีผลการรักษาดีขึ้น
4. คู่สมรสต้องการความช่วยเหลือในการตัดสินใจหย่าหรือไม่หย่า
5. สภาวะครอบครัวยุ่งเหยิงมาก จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลละเอียด

3. ครอบครัวบำบัดระยะยาว เป็นการรักษาที่ไม่จำกัดเวลา ใช้เวลารักษานานเนื่องจากการรักษาอย่างสั้นๆ ยังไม่เพียงพอในการแก้ปัญหา หรือมีเป้าหมายในการรักษาที่มากขึ้น เพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่มีปัญหา ดังนี้

3.1 กรณีรับรักษาโดยตรงหลังจากประเมินครอบครัว

- 3.1.1 ครอบครัวมีปัญหาที่ซับซ้อน ต้องการเวลาในการรักษายาวนาน
- 3.1.2 ครอบครัวมีแรงจูงใจอย่างสูงในการรักษา แต่ปัญหาไม่สามารถแก้ไขในระยะเวลาอันสั้น
- 3.1.3 ครอบครัวไม่ได้มีแรงจูงใจในการรักษา จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อการรักษาในระยะยาว

3.1.4 ปัญหาเรื้อรัง จำเป็นต้องใช้เวลานานในการรักษา

3.2 กรณีรักษาผู้ป่วยที่ได้ผ่านการรักษาแบบระยะสั้นหรือช่วงภาวะวิกฤติ แล้วพบว่า ยังไม่เพียงพอ ครอบครัวได้รับการกระตุ้นให้มีแรงจูงใจที่จะรักษาต่อและมีแนวโน้มที่ดีในการรักษา และครอบครัวตอบสนองต่อการรักษา และยังมีปัญหาที่ต้องการรักษาต่อ

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2534 : 339) กล่าวถึง ความถี่ในการให้คำปรึกษารอบครัว ส่วนใหญ่เป็นสัปดาห์ละครั้ง ถ้ามีเหตุการณ์วิกฤตก็อาจบ่อยขึ้น ระยะเวลาจะนานเท่าใดขึ้นกับ เป้าหมาย เช่น ถ้าเพียงแต่ต้องการแก้ไขปัญหาด้านการสื่อสารการทำก็จะใช้เวลาเพียงไม่กี่ครั้ง เช่น 8-10 ครั้ง แต่ถ้ามุ่งให้สมาชิกมีการเจริญเติบโตทางด้านบุคลิกภาพและอารมณ์ ก็อาจจะ ใช้เวลานาน เช่น 1-2 ปี

กระบวนการในการให้คำปรึกษารอบครัวสามารถทำได้หลายลักษณะ แต่กระบวนการและ ขั้นตอนที่สำคัญและการดำเนินการที่เหมาะสมเหมาะสม จะช่วยให้การให้ความช่วยเหลือ รอบครัวประสบความสำเร็จ หากขาดการวางแผนที่ถูกต้องอาจทำให้เกิดการล้มเหลวได้ ซึ่ง ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการในการให้คำปรึกษารอบครัว ดังนี้คือ

แกดดิ้ง (เมรินิธร์ ภินญชน.2539 : 51 ; อ้างอิงมาจาก Gladding.1995) กล่าวถึง กระบวนการในการให้คำปรึกษารอบครัวประกอบด้วย 3 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่

1. ระยะแรก (Initial Phase) ในระยะแรกนี้ ภารกิจที่สำคัญที่ผู้ให้คำปรึกษา รอบครัวต้องกระทำ คือ การสร้างสายสัมพันธ์ และกำหนดโครงสร้างของการให้คำปรึกษา ตั้งสมมติฐานว่าอะไรกำลังเกิดขึ้นในครอบครัวนั้น สำรวจการรับรู้ที่มีต่อปัญหาจากสมาชิกใน ครอบครัว สังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของครอบครัว เช่น สมาชิกครอบครัวแต่ละคน ติดต่อสื่อสารกันอย่างไร ใครพูดกับใครพูดอย่างไร ประเมินสิ่งที่ต้องดำเนินการ เช่น จะมีการ ส่งต่อหรือไม่ ต้องมีการทดสอบทางจิตวิทยาอะไรหรือไม่ ก่อนเสร็จสิ้นการพบกันครั้งแรกจะต้อง มีการตกลงนัดหมายสำหรับการพบกันครั้งต่อไป หากมีสิ่งที่ยอมรับมาให้ครอบครัวไปดำเนินการหรือลองปฏิบัติยอมทำได้ ผู้ให้คำปรึกษาควรเขียนความประทับใจที่มีต่อครอบครัวทันที ที่การพบกันสิ้นสุดลง

2. ระยะกลาง (Middle Phase) ในระยะกลางของการให้ความช่วยเหลือ เป็นระยะที่ ผู้ให้คำปรึกษารอบครัวใช้เทคนิคต่างๆ กับครอบครัวกระตุ้นให้ครอบครัวทำงานหนัก เพื่อให้ บรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งเอาไว้ และส่วนใหญ่แล้วการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ใน กระบวนการแก้ปัญหา มักเกิดขึ้นในระยะนี้ ผู้ให้คำปรึกษารอบครัวควรชี้ให้ครอบครัวเห็นการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ถึงแม้จะเล็กน้อยก็ตาม ส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัวกล้าที่จะ ลองกระทำพฤติกรรมใหม่ๆ ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องมีบทบาทที่กระตือรือร้น ให้การแนะนำ ส่งเสริมให้ครอบครัวมีแหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนที่เหมาะสม

3. ระยะสุดท้าย (Termination Phase) ก่อนจะถึงระยะสุดท้าย ผู้ให้คำปรึกษาต้อง วางแผนร่วมกับครอบครัวถึงการยุติการให้คำปรึกษา การเตรียมการที่จะยุติการให้คำปรึกษาทำ ได้โดยลดความถี่ของการพบกันลง และการยุติควรจะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ การกล่าวถึงการยุติการให้คำปรึกษา การสรุปผลของการให้คำปรึกษา อภิปรายถึงเป้าหมาย

ระยะยาว ทำนายและหาทางป้องกันแก้ไขที่จะไม่ให้เกิดปัญหาเกิดขึ้นมาอีกในอนาคต และติดตามผลการให้คำปรึกษาอยู่เป็นระยะๆ ถึงแม้การให้คำปรึกษาจะยุติไปแล้ว

สมรักษ์ ชูวานิชวงศ์ (ม.ป.ป. : 2-5) กล่าวว่า การให้คำปรึกษารอบคอบ สามารถแก้ปัญหาครอบครัวที่มีสาเหตุมาจากการสื่อสารที่เป็นปัญหา เป็นการช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถใช้การสื่อสารเพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกัน ร่วมกันแก้ไขปัญหาของครอบครัว และเสริมสร้างความรักความเข้าใจต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การให้คำปรึกษารอบคอบ มีขั้นตอน 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างสัมพันธภาพ และตกลงบริการ ในการมาขอรับบริการเพื่อแก้ไขปัญหของครอบครัว ในกรณีที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมาติดต่อก่อน ซึ่งอาจได้รับการปรึกษารายบุคคลก่อนแล้ว ผู้ให้คำปรึกษาจะคุ้นเคยกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่มาติดต่อก่อน ดังนั้นในขั้นตอนการสร้างสัมพันธภาพควรทำให้เกิดความรู้สึกเป็นกลางกับทุกฝ่าย โดยใช้เทคนิคการสร้างสัมพันธภาพในการบริการให้คำปรึกษารายบุคคลมาใช้ร่วมกับเทคนิคในการให้คำปรึกษารอบคอบ

2. ขั้นตอนการสำรวจทำความเข้าใจปัญหา หลังจากผู้ให้คำปรึกษาจะสอบถามการต่อต้านของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแล้ว และได้มีการตกลงบริการให้รับรู้กัน ก็เป็นขั้นการสำรวจปัญหา ซึ่งเป็นการรู้สึกนึกคิดของแต่ละฝ่าย สำรวจปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว และดูว่าปฏิสัมพันธ์นั้นมีผลต่อแต่ละคนอย่างไร ให้ทุกคนมีโอกาสได้รับรู้ซึ่งกันและกัน แล้วค้นหาสิ่งที่เป็นปัญหาร่วมกันของครอบครัวนั้นคืออะไร ในการสำรวจปัญหาสามารถทำได้ 2 ลักษณะ ดังนี้ สำรวจโดยใช้เทคนิคในการให้คำปรึกษารายบุคคลและใช้คำถามเวียนทุกฝ่าย (Circular Questioning)

3. การวางแผนแก้ไขปัญหา ในกรณีที่ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับการให้คำปรึกษา เห็นตรงกันว่าปัญหา คืออะไรแล้วและปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากการขาดการสื่อสารที่ดีการแก้ไขปัญหาด้วยการสื่อสาร มีขั้นตอนที่สำคัญ 2 ขั้นตอน คือ

3.1 ขั้นตอนการทำความเข้าใจที่จะสื่อสารให้กระจ่างชัดก่อน (Clarifying Communication) อันดับแรกผู้ให้คำปรึกษา จะเริ่มต้นที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อนก็ได้ แล้วสำรวจความรู้สึกนึกคิดของฝ่ายนั้นให้กระจ่างชัดว่าเป็นอย่างไร เพื่อที่จะสื่อให้อีกฝ่ายได้รับทราบ

3.2 ขั้นตอนการฝึกการสื่อสารใหม่ (Redirection Communication)

3.2.1 หากจุดเริ่มต้น จากการได้รู้กระจ่างชัดถึงความรู้สึกนึกคิดที่จะสื่อแล้ว

3.2.2 จัดสถานการณ์ที่เหมาะสมต่อการฝึกการสื่อสาร โดย

3.2.2.1 จัดเก้าอี้ ให้ทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน และตรวจสอบว่าอีกฝ่ายพร้อมที่จะรับฟังหรือไม่ ก่อนที่จะให้อีกฝ่ายสื่อ โดยผู้ให้คำปรึกษาขยับเก้าอี้ของตนเองออกมาให้ห่างจากทั้งสองฝ่ายเล็กน้อย

3.2.2.2 ผู้ให้คำปรึกษาทำหน้าที่คอยกำกับให้ผู้สื่อ ใช้ภาษาท่าทางที่เหมาะสม คือ การสื่อสารแบบใช้สรรพนาม “ฉัน” แทนตนเอง (I-Message)

3.2.2.3 ชักซ้อมเรื่องสรรพนาม ให้ผู้สื่อใช้สรรพนามอย่างเหมาะสม เหมือนอย่างที่เคยใช้ในชีวิตจริง เช่น ถ้ามามีและภรรยาอยู่ที่บ้านใช้สรรพนามอะไร

3.2.2.4 ให้มีการสื่อสารโดยตรง โดยให้พูดกันโดยไม่ผ่านผู้ให้คำปรึกษา ถ้าพบว่าผู้สื่อมีความลำบากตั้งแต่ตอนเริ่มต้น ผู้ให้คำปรึกษาควรเริ่มขึ้นต้นประโยคให้ หรือในบางกรณีอาจจำเป็นต้องพูดเป็นตัวอย่างให้ผู้สื่อพูดตามทั้งประโยคก็ได้ ถ้าผู้สื่อมีความลำบาก เช่น ไม่กล้า ขาดความมั่นใจ ผู้ให้คำปรึกษาอาจขยับเก้าอี้เข้าไปข้างๆ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้เกิดความมั่นใจขึ้น เมื่อมีการสื่อเป็นไปตามที่ต้องการแล้ว ผู้ให้คำปรึกษาจึงตรวจสอบการรับของผู้รับว่าสามารถรับข่าวสารนั้นได้อย่างไร ได้ตรงตามจุดที่ผู้สื่อมาแล้วหรือไม่ หลังจากนั้นให้ผู้รับได้พูดให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ทราบว่า เมื่อฟังแล้วมีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษาต้องคอยกำกับ ให้ผู้รับสื่อพูดในประเด็นนี้เพื่อก่อให้เกิดการสื่อสารใหม่ที่มีการโต้ตอบซึ่งกันและกันอย่างเหมาะสม

4. การปฏิบัติและติดตามผล

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น กระบวนการให้คำปรึกษารอบครัวที่สำคัญมี 3 ขั้นตอน คือ การสร้างสัมพันธภาพ การดำเนินการให้คำปรึกษา และการยุติการให้คำปรึกษา โดยมีการใช้ระยะเวลาในการให้คำปรึกษา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และสำหรับการแก้ไขปัญหาคือ การสื่อสารในครอบครัวอาจจะใช้เวลาในการช่วยเหลือครอบครัว 8-10 ครั้ง เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหา การสื่อสาร และฝึกให้สมาชิกในครอบครัวมีการสื่อสารที่เหมาะสม

1.5 การให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของชะเทียร์

1.5.1 ประวัติของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์

เวอร์จิเนีย ชะเทียร์ (Virginia Satir) เกิดเมื่อปี ค.ศ. 1916 และจบการศึกษา ระดับปริญญาโทในสาขาสังคมสงเคราะห์จิตเวช (Psychiatric Social Work) และเริ่มต้นการทำงานด้านครอบครัวบำบัด ในสถาบันจิตเวชแห่งรัฐอิลลินอยส์ ประเทศชิคาโก ในปี 1955 ต่อมาในปี 1959 ได้เป็นสมาชิกของสถาบันเอ็ม อาร์ ไอ (Mental Research Institute) ที่เมือง พาโล อัลโต (Palo Alto) รัฐแคลิฟอร์เนีย (California) ซึ่งได้ทำงานร่วมกับ ดอน แจ็คสัน (Don Jackson), เจย์ ฮาเลย์ (Jay Haley), จูเลียต ริสกิน (Jules Riskin) และคนอื่นๆ ที่ทำการวิจัย การสื่อสารในครอบครัวของผู้ป่วยจิตเวช

ชะเทียร์ได้เขียนหนังสือ Conjoint Family Therapy พิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1964 และมีการปรับปรุงในปีค.ศ. 1983 เธอได้นิยามทฤษฎีการสื่อสาร ตามพื้นฐานของ ทฤษฎีมนุษยนิยมและประสบการณ์นิยม และชะเทียร์ได้ทำงานเป็นผู้อำนวยการการฝึกอบรมที่ สถาบันเอสซาเลน (Esalen) ในเมืองบิกเซอร์ (Big Sur) รัฐแคลิฟอร์เนีย ชะเทียร์ได้รับการ

ยกย่องว่าเป็นนักบำบัดที่มีชื่อเสียงอย่างกว้างขวาง ด้วยบุคลิกภาพของเซทเธียร์ที่มีจิตใจ อ่อนน้อม และเอาใจใส่ต่อครอบครัวอย่างแท้จริง เซทเธียร์เสียชีวิตเมื่อปีค.ศ.1988 เมื่ออายุ 72 ปี (Fenell and Weinhold .1997 : 211)

เมรินิnth ภิณูชน (2539 : 98-99) กล่าวถึง ประวัติของเซทเธียร์ไว้ว่า เซทเธียร์เกิดและเติบโตในครอบครัวเกษตรกร ในรัฐวิสคอนซิน (Wisconsin) มีชีวิตอยู่ระหว่าง ปีค.ศ. 1916-1988 และเสียชีวิตเมื่ออายุ 72 ปี เซทเธียร์มีลักษณะเด่นกว่าเด็กคนอื่น ๆ ตั้งแต่ อายุยังน้อย เมื่ออายุเพียง 3 ขวบ สามารถเรียนรู้ที่จะอ่าน และเมื่ออายุ 11 ปีมีความสูงเท่ากับ ผู้ใหญ่ มีความสูงเกือบ 180 เซนติเมตร เป็นเด็กขี้โรคและขาดเรียนบ่อย แต่ก็เป็นเด็กที่เรียนดี ทางด้านการศึกษา เซทเธียร์สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ใน ปีค.ศ. 1936 และต่อมาในปีค.ศ. 1948 ได้รับปริญญาโทด้านสังคมสงเคราะห์จิตเวช (Psychiatry Social Work) จากมหาวิทยาลัยแห่งชิคาโก (University of Chicago) หลังจากจบ การศึกษาได้เริ่มต้นอาชีพด้วยการสอนเด็กพิการและเด็กปัญญาเลิศ ต่อมาช่วงปี ค.ศ. 1955-1958 เซทเธียร์ได้มาสอนที่สถาบันจิตเวชแห่งรัฐอิลลินอยส์ (Illinois State Psychiatric Institute) ในเมืองชิคาโก ในปีค.ศ. 1959 เซทเธียร์ได้ทำงานร่วมกับสถาบัน เอ็ม อาร์ไอ (MRI : Mental Research Institute) ที่เมืองพาโล อัลโต (Palo Alto) รัฐแคลิฟอร์เนีย (California) งานหลักของสถาบันเอ็ม อาร์ ไอ (MRI) ส่วนใหญ่ประกอบด้วยการทำวิจัยด้านความสัมพันธ์ ของปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวกับสุขภาพ และความเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัว หลังจากอยู่ที่ สถาบันเอ็มอาร์ไอ เป็นเวลาหนึ่งปีเซทเธียร์ได้เปิดโครงการฝึกอบรมการให้คำปรึกษาครอบครัว ซึ่งสถาบันเอ็มอาร์ไอ ประกาศว่าเป็นโครงการฝึกอบรมการให้คำปรึกษาครอบครัวโครงการแรก ในประเทศสหรัฐอเมริกา

แกกคิง (เมรินิnth ภิณูชน, 2539 : 99 ; อ้างอิงมาจาก Gladding, 1995) กล่าวว่า เซทเธียร์ให้ความช่วยเหลือครอบครัวโดยอาศัยพื้นฐานของทฤษฎีระบบและการสื่อสาร และได้เพิ่มหลักการของทฤษฎีเกสตัลท์ที่เน้นการเจริญเติบโต และการตระหนักรู้ เนื่องจากใน ปีค.ศ. 1961 ได้ย้ายไปทำงานที่สถาบันเอสซาเลน (Esalen) ในเมืองบิกเซอร์ รัฐแคลิฟอร์เนีย ที่สถาบันแห่งนี้ให้ความสำคัญกับเรื่องการเจริญเติบโต ความรู้สึก และการตระหนักรู้ ซึ่งตรงกับ ความสนใจของเซทเธียร์ และได้ทำงานเกี่ยวข้องกับฟริทซ์ เพิลส์ (Fritz Pearls) ผู้นำของทฤษฎี การให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ ก่อนที่เขาจะย้ายไปอยู่ที่บริติชโคลัมเบีย ประเทศแคนาดา อย่างไรก็ตาม เซทเธียร์ก็ไม่ได้รับเอาหลักการของเกสตัลท์มาใช้ทั้งหมด เพียงรับเอาความเชื่อ ของเกสตัลท์ในบางประการ เช่น เรื่องของประสบการณ์ (Experiencing Concept) เรื่องการ ตระหนักรู้ และความรู้สึก ที่เกิดขึ้นที่นี่และเดี๋ยวนี้

นอกจากนี้ เซทเธียร์ยังได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎี กลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีระบบ (System Theory) ทฤษฎีการสื่อสาร

(Communication Theory) ทฤษฎีการวิเคราะห์การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Transactional Analysis) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาของโรเจอร์ (Rogerian Therapy) ทฤษฎีของโบเวน (Bowenian Therapy) ชะเทียร์รับเอาแนวคิดของทฤษฎีอื่นๆ มาใช้อย่างกว้างขวาง แต่ทฤษฎีของชะเทียร์ก็มีเอกลักษณ์ที่เด่นในด้านความสำคัญของเรื่องอารมณ์ ความรู้สึก (Emotive & Affective) และความเป็นปัจจุบัน (Here and Now) ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมพัฒนาบุคคลให้มีความภาคภูมิใจในตนเอง

ชะเทียร์มีชื่อเสียงอย่างกว้างขวางทั้งในสหรัฐอเมริกาและในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิมพ์หนังสือเล่มแรกชื่อ “Conjoint Family Therapy” ในปี 1964 หนังสือเล่มนี้ได้รับความนิยมอย่างสูง และมีส่วนอย่างมากที่ทำให้ชะเทียร์ได้รับเชิญให้ไปบรรยายเชิงปฏิบัติการมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ชะเทียร์ก็ยังคงผลิตงานเขียน และสาริตทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิตในปีค.ศ. 1988

1.5.2 แนวคิดที่สำคัญของการให้คำปรึกษารอบครัว

ในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว โดยการให้คำปรึกษารอบครัวนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดที่สำคัญ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อความคิดพื้นฐานที่สำคัญของทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัว ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมไว้ดังนี้

1.5.2.1 ทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวของชะเทียร์

ชะเทียร์ (เมรินินท์ ภิตฌุทน. 2539 : 100 ; อ้างอิงมาจาก Satir.1967) กล่าวว่า การให้คำปรึกษารอบครัวของชะเทียร์ อยู่ในกลุ่มทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวที่เน้นประสบการณ์และมนุษยนิยม (Experiential and Humanistic Therapy) ซึ่งมีความเชื่อว่า การเจริญเติบโตเป็นบุคคลในครอบครัวที่ไม่ตระหนักรู้ในอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง หรือหากมีการตระหนักรู้บุคคลก็จะเก็บกดอารมณ์เหล่านั้น การไม่แสดงความรู้สึกนี้ทำให้เกิดบรรยากาศของความเฉื่อยชาทางอารมณ์ (Emotion Deadness) ซึ่งส่งผลต่ออาการต่างๆ ในการแสดงออกของสมาชิกของครอบครัว ในบรรยากาศเช่นนี้สมาชิกในครอบครัวจะหลีกเลี่ยงที่จะมีปฏิสัมพันธ์กัน และใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในเรื่องงานหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ลักษณะพฤติกรรมเหล่านี้ ต่อมาก็มักทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว

การจัดการกับปัญหาดังกล่าว ผู้ให้คำปรึกษาจะเน้นในเรื่องความไวในการรับรู้ความรู้สึกให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัว การแสดงความรู้สึกอาจแสดงได้โดยวาจาและภาษาท่าทาง นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญต่อความเป็นปัจจุบัน การเผชิญหน้า การเจริญเติบโต และการตอบสนองที่เป็นปัจจุบัน ประสบการณ์ขณะที่สมาชิกในครอบครัวกำลังเผชิญอยู่ในครอบครัว เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงสุขภาพจิตของครอบครัว

ผู้ให้คำปรึกษาคอบครัวกลุ่มทฤษฎีนี้เชื่อว่า คอบครัวที่มีสุขภาพจิตที่ดี คือ คอบครัวที่มีการสื่อสารสัมพันธ์กันอย่างเปิดเผยมีชีวิตชีวา คอบครัวเช่นนี้จะสนับสนุนและให้กำลังใจสมาชิกในคอบครัวให้แสดงความรู้สึกและความต้องการเป็นส่วนตัวในลักษณะต่างๆ ขณะที่คอบครัวที่มีหน้าที่ของคอบครัวบกพร่องจะพยายามหลีกเลี่ยงที่จะเปิดเผยอารมณ์และความรู้สึกที่สมาชิกมีต่อกัน และมีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ยืดหยุ่น ดังนั้น ในการให้ความช่วยเหลือคอบครัว โดยการพัฒนาการตระหนักรู้ตนเองท่ามกลางสมาชิกคนอื่น ๆ ในคอบครัวผ่านการกระทำ หรือการแสดงออกที่เป็นปัจจุบัน

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2540 : 16-18) กล่าวว่า แนวคิดของชะเทียร์อยู่ในกลุ่มมนุษยนิยม ซึ่งให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตและกระบวนการตอบสนองตามธรรมชาติ (Spontaneous Process) ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่จะสนับสนุน ส่งเสริม หรือก่อให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ หรือช่วยพัฒนาศักยภาพของบุคคลนั้น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า การที่จะเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลหนึ่ง จำเป็นต้องเข้าใจก่อนว่า บุคคลนั้นมีประสบการณ์ในชีวิตอย่างไร ชีวิตของเขาประสบอะไรมาบ้าง เขามองโลกอย่างไรมากกว่าจะมุ่งเน้นแต่สภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงในโลกปัจจุบัน ดังนั้น พฤติกรรมของบุคคลบางอย่างในสายตาของผู้สังเกตอาจจะดูเหมือนเป็นสิ่งที่ไม่มีเหตุผลและมีความสับสน แต่พฤติกรรมนั้นอาจจะดูเหมือนความเป็นเหตุและผล และเป็นจุดมุ่งหมายสำหรับคนนั้น

ชะเทียร์ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ 2540 : 27-28 ; อ้างอิงมาจาก Satir. n.d.) เชื่อว่า ทุกคนพยายามที่จะต่อสู้ แข่งขัน ฝ่าฟัน เพื่อการเจริญเติบโตและการพัฒนา โดยมีองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาของบุคคล ได้แก่ สิ่งที่ได้รับจาก พันธุกรรม (Genetic Endowment) ซึ่งจะกำหนดศักยภาพทางด้านร่างกาย การมีโทสะ อารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงง่าย ขี้โมโห และจากการเรียนรู้ (Longitudinal Influences) หรือความรู้ที่ได้เรียนรู้มาในทุกขั้นตอนของการเจริญเติบโต โดยสะสมมาตั้งแต่เกิด เป็นประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากพ่อแม่ จะส่งผลต่อหรือมีความสำคัญต่อความเป็นตัวของตัวเอง ความมีคุณค่าในตัวเองหรือความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งชะเทียร์ เชื่อว่า ความรู้สึกที่มีคุณค่าในตนเองนั้นเป็นรากฐานสำคัญหรือหลักสำคัญของสุขภาพจิตของบุคคลและคอบครัว จากประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากพ่อแม่ เด็กจะเรียนรู้ หรือตีความจาก คำพูด น้ำเสียง การสัมผัส และสายตาที่มองและการสื่อสารของพ่อแม่ สิ่งเหล่านี้จะหล่อหลอมเป็นรูปแบบการสื่อสารของเด็กเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป

1.5.2.2 ทฤษฎีระบบ

บิกส์ (เมธินินท์ ภิณญชน . 2539 : 20-21 ; อ้างอิงมาจาก Biggs. 1994 : 99) ได้อธิบายถึงความคิดพื้นฐานที่สำคัญที่ใช้ในการให้คำปรึกษาคอบครัวประกอบด้วย 3 ประการคือ

1. ระบบ (System) ครอบครัวถือเป็นระบบหนึ่ง เรียกว่า ระบบครอบครัว (Family System) และระบบครอบครัวมีคุณสมบัติ 3 ลักษณะประกอบด้วย

1.1 ทั้งหมดหรือส่วนรวม (Wholeness) หมายถึง บุคคลในครอบครัวทั้งครอบครัว และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

1.2 ความสัมพันธ์ (Relationship) หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว ผู้ให้คำปรึกษามักจะสำรวจความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยตั้งคำถามว่าครอบครัวเป็นอย่างไรบ้าง มีอะไรเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว

1.3 อีควิฟินัลลิตี้ (Equifinality) หมายถึง การให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่อยู่ในลักษณะที่เป็นปัจจุบันที่เรียกว่า ที่นี่และเดี๋ยวนี้ (Here and Now) เพราะสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัวสามารถดูได้จากปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

นอกจากนี้อุมพร ตรังคสมบัติ (2534 : 337) กล่าวว่าแนวคิดของครอบครัวบำบัดมีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ซึ่งมองว่าสิ่งต่างๆ ในโลกอยู่เป็นระบบ แต่ละระบบประกอบด้วยระบบย่อย ในระบบครอบครัวประกอบด้วยระบบย่อยหลายอย่างเช่น พ่อแม่กับลูก สามีภรรยา ส่วนระบบใหญ่ ได้แก่ ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ในทฤษฎีระบบแต่ละระบบย่อยมีความสัมพันธ์กันและมีอิทธิพลต่อกันและกัน การมองปัญหาไม่ได้กำหนดอะไรเป็นเหตุ หรืออะไรเป็นผล แต่ปัญหาจะถูกมองเป็นวงจร การที่ปัญหาคำเนินอยู่เรื่อยๆ ก็เนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์ของแต่ละระบบย่อย เช่น A มีผลต่อ B และในขณะเดียวกัน B ก็มีผลกระทบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับ A

อุมพร ตรังคสมบัติ (2540 : 14-16) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าครอบครัวก็เป็นระบบๆ หนึ่ง ที่เรียกว่า ระบบครอบครัว (Family System) ระบบนี้ประกอบด้วยระบบย่อย คือ ระบบแห่งบุคคล ระบบย่อยของสามี ภรรยา ระบบของพ่อแม่ และพี่น้อง ส่วนระบบใหญ่ที่ครอบคลุมระบบครอบครัวอีกทีนั้น ได้แก่ ชุมชน สังคม เมื่อหน่วยย่อยหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลง จะทำให้เกิดความเครียดในระบบนั้นและมีผลให้หน่วยย่อยอื่นๆ และระบบทั้งระบบเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในทำนองเดียวกันการเปลี่ยนแปลงในระบบรวมก็จะมีผลต่อหน่วยย่อยแต่ละหน่วยเช่นกัน การจะเข้าใจครอบครัวได้อย่างลึกซึ้งก็ต้องพิจารณาบุคคลแต่ละคนและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้นกับบุคคลนั้นกับคนอื่นๆ ภายในครอบครัวนั้นด้วย

เมื่อพิจารณาระบบของครอบครัวก็จะพบว่า ครอบครัวมีคุณสมบัติของระบบทางชีวภาพดังนี้คือ (อุมพร ตรังคสมบัติ. 2540 : 16 ; อ้างอิงมาจาก Minuchin.1974)

1. ครอบครัวเป็นระบบเปิดทางสังคมและวัฒนธรรม ระบบครอบครัวที่ปกติจะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและติดต่อสื่อสารกับระบบภายนอกอยู่เสมอ นอกจากนี้ระบบครอบครัวยังได้รับแรงกระทบจากระบบภายนอกตลอดเวลา เช่น จากโรงเรียนที่ทำงาน และระบบเศรษฐกิจของประเทศ เป็นต้น

2. ครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และจะมีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ผ่านวงจรชีวิตตอนหนึ่งไปยังอีกตอนหนึ่ง เช่น จากครอบครัวที่เพิ่งแต่งงานไปสู่ครอบครัวที่มีลูกเล็ก ครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น และครอบครัวที่ลูกเติบโตเป็นผู้ใหญ่แยกครัวเรือนออกไปในที่สุด

3. ครอบครัวมีการจัดระบบภายใน เพื่อให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมดุลและมีความต่อเนื่อง

4. ครอบครัวมีการสื่อสาร ทั้งระหว่างระบบย่อยภายในครอบครัวเองกับระบบภายนอก

5. ครอบครัวมีกฎที่สมาชิกต้องถือปฏิบัติ กฎจะควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และการปฏิบัติหน้าที่ภายในครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ

6. ครอบครัวมีขอบเขต ทั้งระหว่างบุคคลในครอบครัวด้วยกันเองและระหว่างครอบครัวกับระบบภายนอกอื่นๆ ถ้าขอบเขตไม่ชัดเจนหรือสับสน ก็จะมีส่งผลกระทบถึงเสถียรภาพและพัฒนาการของครอบครัว

2. สามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Triangle) เป็นอุปสรรคสำคัญพื้นฐานต่อความสัมพันธ์ของระบบครอบครัว และเป็นสิ่งที่ทำให้ระดับความตึงเครียดทางอารมณ์ของระบบครอบครัวมากขึ้นหรือลดลง พฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวถูกมองว่าเป็นวิธีการที่ช่วยให้เกิดความใกล้ชิด หรือความห่างเหินกันในครอบครัว การวิเคราะห์ลักษณะของสามเหลี่ยมสัมพันธ์และการให้ความช่วยเหลือที่จะเปลี่ยนระบบถือเป็นสิ่งสำคัญในการให้คำปรึกษาครอบครัวการพิจารณาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวขยาย (Extended Family) ให้ดูความแตกต่างของคนแต่ละรุ่นละวัย (Different Generation) และในครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) พิจารณาได้จากความสัมพันธ์ของพ่อแม่ และลูก

3. การป้อนกลับ (Feedback) ในครอบครัวหมายถึง กระบวนการปรับตัวในครอบครัว การป้อนกลับมีสองลักษณะ คือ การป้อนกลับทางลบ และการป้อนกลับทางบวก การป้อนกลับทางลบ หมายถึง กระบวนการที่ปัญหาในครอบครัวได้รับการแก้ไขเพื่อให้สภาพการณ์ต่างๆ ในครอบครัวกลับเข้าสู่สภาพที่มีประสิทธิภาพดังเดิม และการป้อนกลับทางบวก หมายถึง กระบวนการผลักดันให้ครอบครัวเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตของสมาชิกในครอบครัวแต่ละคน

1.5.2.3 ทฤษฎีการสื่อสาร

ชะเทียร์ (Satir. 1967 : 63-74) กล่าวถึง ทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Theory) ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ การสื่อสารเป็นกระบวนการให้และรับข้อมูลข่าวสาร โดยทั่วไปมีการสื่อสารด้วยภาษาท่าทางและการสื่อสารด้วยภาษาพูด ดังนั้นการสื่อสารหมายถึง “ปฏิสัมพันธ์” (Interaction) หรือการติดต่อสัมพันธ์ (Transactional) ระหว่างบุคคล โดยใช้ภาษาท่าทางและภาษาพูดในการส่งและรับข้อมูล การสื่อสารที่บุคคลใช้จะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล บุคคลจำเป็นต้องมีการสื่อสารที่ชัดเจน เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป โดยต้องมีการเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตด้วยประสบการณ์ทางภาษาที่เราสามารถรับข้อมูลได้ใน 2 ทาง คือ การตอบสนองกันทางคำพูด และการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก บุคคลที่มีการสื่อสารอย่างชัดเจนเพื่อให้คนอื่นเข้าใจในความต้องการของเขา จึงกล่าวได้ว่า การสื่อสารนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการที่บุคคลหนึ่งสื่อสารกับคนอื่นด้วยคำพูดในความหมายหนึ่ง แต่ผู้รับสารสื่อความหมายในทางตรงข้าม จะทำให้เกิดความยุ่งยากในการสื่อสารระหว่างบุคคลขึ้น ทั้งในการใช้ภาษาพูดในการส่งและรับข้อมูล ถ้าบุคคลไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสาร โดยการใช้คำพูดที่ไม่ชัดเจน เขาก็จะได้รับความผิดพลาดจากการสื่อสารของเขา และถ้าผู้รับสารมีการสื่อสารที่บกพร่องเช่นเดียวกันกับผู้ส่งสาร การตอบสนองก็จะขาดประสิทธิภาพ เช่น การตอบสนองด้วยความไม่มั่นใจและเกิดการสื่อสารที่ไม่ชัดเจน แต่ถ้าผู้รับสารมีการสื่อสารที่ดี ก็จะมีการสื่อสารที่ชัดเจน และมีคุณภาพระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร แต่ถ้าผู้ส่งสารสื่อข้อมูลที่ชัดเจนมีคุณภาพ โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดในการสื่อสารนั้นมีน้อยมาก

กล่าวโดยสรุป บุคคลที่มีการสื่อสารที่ชัดเจนควรมีลักษณะดังนี้

1. ยืนยันเรื่องราวของตนเองอย่างแน่นอน
2. มีคำพูดที่ชัดเจนและมีความหมายไม่ขาดตอน
3. มีการถามเพื่อการสะท้อนกลับ
4. มีการรับรู้ถึงการสะท้อนกลับ

ในการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ข้อมูลข่าวสารอาจจะถูกบิดเบือนหรือมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดมากยิ่งขึ้น

1.5.2.4 ทฤษฎีครอบครัว (Family Theory)

ชะเทียร์ (หยกแก้ว กมลวรเดช. 2530 : 14-15 ; อ้างอิงมาจาก Satir.1967 : 1-55) กล่าวถึง ทฤษฎีครอบครัว (Family Theory) คือ เด็กที่มีปัญหา มักจะสืบเนื่องมาจากพ่อแม่มีปัญหา ชอบทะเลาะเบาะแว้ง มองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจผู้อื่น มีความภาคภูมิใจต่ำ พ่อและแม่มักมีเจตคติไม่ตรงกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งและการทะเลาะกัน และบ่อยครั้งที่ถูกมักกลายเป็นแพะรับบาป (Scapegoating) ผลก็คือ ลูกเกิดความรู้สึกสับสน

และยุ่งยาก บางครั้งหาทางออกให้กับตนเองไม่ได้ก็กลายเป็นบุคคลที่มีปัญหา (Identified Patient)

จะเห็นได้ว่า พ่อแม่มีบทบาทเป็นอย่างมากในการเลี้ยงดูบุตรของตน หากพ่อแม่มีบุคลิกภาพที่ดี มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง มีชีวิตสมรสที่มีความสุข ลูกซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัวจะได้รับผลแห่งความสุขนี้ด้วย ในทางตรงกันข้ามถ้าพ่อแม่มีปัญหาไม่มีความสุขในชีวิตสมรส ลูกก็จะได้รับผลแห่งความทุกข์นั้นด้วย ซึ่งจะรวมถึงสภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวชนชั้นต่ำและชนชั้นกลางที่พ่อแม่ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว จนไม่มีเวลาให้กับลูกของตน สัมพันธภาพในครอบครัวจึงไม่ได้ดีตามไปด้วย กล่าวโดยสรุปก็คือ พ่อแม่มักจะสร้างปัญหาให้กับลูก ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นลูกมักเป็นตัวรับปัญหา พ่อแม่มีลักษณะเป็นเช่นไรก็จะเห็นได้จากผลสะท้อนในตัวลูกนั่นเอง

บาร์ธ และฮิวเบอร์ (หยกแก้ว กมลวรเดช. 2530 : 15 ; อ้างอิงมาจาก Baruth and Huber : 244-245) ได้กล่าวถึงทฤษฎีครอบครัว สรุปได้ดังนี้ คือ ครอบครัวจัดเป็นระบบหนึ่งที่มีกฎเกณฑ์เป็นของตนเองและครอบครัว ถือเป็นองค์การหนึ่งที่มีการจัดตำแหน่ง (พ่อแม่-ลูก) ในแต่ละครอบครัวก็จะมีวิธีการของการปรับปรุงหรือแก้ไขวิกฤติการณ์ภายในครอบครัวแตกต่างกันด้วย ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวที่พบเห็น เช่น การสื่อสารที่ไม่ชัดเจนของสมาชิกภายในครอบครัว และสภาวะการเป็นแพะรับบาปของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเวลาที่พ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็มักจะระบายอารมณ์ลงที่ลูก ผลที่ตามมาคือ ลูกกลายเป็นเด็กที่มีปัญหา และมักกลายเป็นปัญหาของครอบครัวในที่สุด

✦ 1.5.3 เป้าหมายในการให้คำปรึกษาครอบครัว

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2534 : 5) ได้กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว มุ่งมองที่ครอบครัวในภาพรวม เป้าหมายของการรักษา คือ การที่ครอบครัวจะทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมปรับตัวกับความเครียดที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนาการได้ และตอบสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนได้อย่างกลมกลืนกัน อันจะนำไปสู่การเติบโตของครอบครัว

วีรวิทย์ เอกกมลกุล (2537 : 16-17) กล่าวถึง เป้าหมายในการรักษาของการทำครอบครัวบำบัด ได้แก่

1. การแก้ไขหรือลดความขัดแย้งและวิตกกังวล ที่เป็นพยาธิสภาพอันเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว
2. ให้สมาชิกในครอบครัวเข้าใจในความต้องการของกันและกัน

3. ส่งเสริมบทบาทที่เหมาะสมกับเพศ และวัยในการแสดงออกต่อกันใน
ครอบครัว
4. ส่งเสริมความสามารถของสมาชิกในครอบครัว และครอบครัวโดยรวมใน
การเผชิญต่อสิ่งกดดันภายในและภายนอกครอบครัว
5. ผลต่อเอกลักษณ์ และคุณค่าของครอบครัว เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้
เข้าใจชีวิตครอบครัวที่เป็นสุขและพัฒนาต่อไปได้
6. ผสมผสานครอบครัวเข้ากับระบบที่ใหญ่ขึ้นของสังคมได้แก่ โรงเรียน
ชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ในการทำครอบครัวบำบัดแบบมนุษยนิยมของ
ชะเทียร์ มีเป้าหมายการรักษา คือ การสื่อสารที่ชัดเจน ไม่อ้อมค้อม ตรงประเด็น รวมทั้งพัฒนา
ศักยภาพบุคคลและครอบครัว โดยผ่านประสบการณ์ร่วมกัน

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2540 : 29) กล่าวถึง เป้าหมายของการให้คำ
ปรึกษาคอร์บร้า ของกลุ่มประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยมไว้ว่า ต้องการให้สมาชิกคอร์บร้า
พัฒนาทางด้านความไวในการรับรู้ความรู้สึก การแสดงความรู้สึก การตระหนักรู้เกี่ยวกับการ
แสดงออกทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทาง ความสามารถที่จะสื่อความต้องการ ความรู้สึกให้
ผู้อื่นทราบ เพื่อให้สมาชิกคอร์บร้าผูกพัน ใกล้ชิด สนับสนุน มีชีวิตชีวาและเกิดความภาคภูมิใจ
ในตนเองทำให้บุคคลนั้นเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมมั่นในตนเองมากขึ้น

เมธินีพร ภิณูชน (2539 : 100) กล่าวถึงเป้าหมายในการให้คำปรึกษา
คอร์บร้าของชะเทียร์ คือ การมุ่งที่จะพัฒนาสมาชิกในคอร์บร้าให้เกิดการเจริญเติบโตในด้าน
ความเร็วในการรับรู้ความรู้สึก (Sensitivity) และการแสดงความรู้สึก (Expression of Feeling)
การเจริญเติบโต (Growth) ในด้านการตระหนักรู้ความรู้สึก และความต้องการของตนเองและ
คนอื่น ๆ และความสามารถที่จะสื่อความรู้สึกและความต้องการของตนเองให้ผู้อื่นทราบ ทั้งก่อน
และภายหลังการให้คำปรึกษาคอร์บร้า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จะช่วยให้สมาชิกมีความ
ใกล้ชิดกันทางอารมณ์มากขึ้น มีความยืดหยุ่น มีชีวิตชีวา และพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง
(Self Esteem)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น เป้าหมายในการให้คำปรึกษาคอร์บร้าในการ
ศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกคอร์บร้าสามารถรับรู้ความรู้สึก การแสดงความรู้สึก
การแสดงออกทั้งภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทางในการสื่อความต้องการ ความรู้สึกให้ผู้อื่นทราบ
เพื่อให้สมาชิกคอร์บร้าผูกพัน ใกล้ชิด สนับสนุน มีชีวิตชีวา และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง
ทำให้บุคคลนั้นเป็นตัวของตัวเอง

1.5.4 บทบาทของผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว

บทบาทของผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นส่วนหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการให้คำปรึกษาครอบครัวซึ่งขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้ให้คำปรึกษา มีผู้กล่าวถึงบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวไว้ดังนี้

ดิงค์เมเยอร์ (Dinkmeyer. 1976 : 221) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวไว้ว่า ผู้ให้คำปรึกษาสำหรับครอบครัวจะเป็นผู้เชี่ยวชาญและได้รับการฝึกหัดเกี่ยวกับงานการให้คำปรึกษาครอบครัวและผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวควรมีประสบการณ์ของการเป็นพ่อแม่มาก่อน ในการให้คำปรึกษานั้น ผู้ให้คำปรึกษาต้องใช้ความนุ่มนวลและความเข้าใจสมาชิกของครอบครัวเป็นหลัก และที่สำคัญผู้ให้คำปรึกษาจะต้องพยายามหลีกเลี่ยงการที่ถูกดึงให้เข้าร่วมในสถานการณ์ที่วุ่นวายของครอบครัว

คอตทอน (กาญจนา ไชยพันธ์. 2539 : 6 ; อ้างอิงมาจาก Cottone.1992) เสนอแนะบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวควรจะมีปฏิบัติ ดังนี้

1. ทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความสบายใจเป็นกันเอง มีอิสระแลกเปลี่ยนทัศนคติซึ่งกันและกัน
2. ผู้ให้คำปรึกษาควรบอกกฎเกณฑ์ของการให้คำปรึกษาครอบครัว คือ วางโครงสร้างไว้แต่ละขั้นตอนของการให้คำปรึกษา
3. ผู้ให้คำปรึกษาต้องระงับการที่บุคคลในครอบครัวใช้กลไกการป้องกันตนเอง
4. ผู้ให้คำปรึกษาควรพยายามให้ผู้รับคำปรึกษาอยู่ในภาวะความเป็นผู้ใหญ่ โดยให้เขาสามารถมีสำนึกในเรื่องราวที่เกี่ยวกับตนเองและสามารถควบคุมตนเองได้โดยทบทวนหน้าที่ที่เขาติดต่อครอบครัว
5. ผู้ให้คำปรึกษาควรหลีกเลี่ยงการด่วนตัดสินใจ ควรมีความอดกลังต่อผลการตอบสนองของผู้รับคำปรึกษาไม่ว่าจะเป็นสามีหรือภรรยา ผู้ให้คำปรึกษาควรเข้าใจความรู้สึกและช่วยเหลือสิ่งที่เขารู้สึกนั้นๆ ดังนั้นอาจจะออกมาในรูปคำพูดและสัมผัสทางภาพ

เซเทียร์ (Phares.1979 : 446-447 ; citing Satir. 1967 : unpagged) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว สรุปได้ว่า ควรจะมีบทบาทไม่นำทาง แต่ต้องกระตุ้นหรือรื้อฟื้นในการนำเสนอแนะ กระตุ้นงานและบทบาทให้กับสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเรื่องมนุษยสัมพันธ์ และผู้ให้คำปรึกษาต้องทำหน้าที่สังเกตพฤติกรรมของทุกคนในครอบครัว และต้องทำหน้าที่เป็นแบบอย่างของการติดต่อสื่อสารหรือการพูดคุยที่ชัดเจนและกระชับกระฉ่ง ข้อสำคัญผู้ให้คำปรึกษาต้องทำหน้าที่เป็นทั้งครู และผู้สื่อข่าวในตัวด้วย โดยมีบทบาทดังนี้

1. ผู้ให้คำปรึกษาต้องสร้างความมั่นใจ ลดความหวาดกลัวของผู้รับคำปรึกษา และช่วยให้เขามีความหวังต่อขบวนการของการให้คำปรึกษา
2. ผู้ให้คำปรึกษาต้องแสดงให้เห็นว่า ตนเองมีทิศทางที่ชัดเจนต่อขบวนการ

ให้คำปรึกษา และต้องมีความรอบคอบ ไม่ด่วนถามโดยปราศจากการตรวจสอบเสียก่อน

3. ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องถามหรือให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงไม่มีการตัดสินโดยมีแต่ความจริงใจ มีท่าทางที่เหมาะสมกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น

4. ผู้ให้คำปรึกษาต้องพยายามให้กำลังใจกับสมาชิกทุกคนในครอบครัว กระตุ้นให้สมาชิกเห็นถึงคุณค่าของความเป็นประชาธิปไตย มีการยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกอื่น แม้จะเป็นเด็กก็ตาม

5. ผู้ให้คำปรึกษาต้องมีความยืดหยุ่น กล้าเสี่ยง มองโลกในแง่ดี เปิดเผย และเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้น ในช่วงเริ่มต้นของการให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาต้องสัมภาษณ์และมีการพูดคุยกับสมาชิกทุกคนในครอบครัวว่าทุกคนคือคนในครอบครัวเดียวกัน สมาชิกทุกคนควรจะอยู่อย่างพร้อมหน้า

กล่าวโดยสรุปคือ บทบาทของผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวจะต้องมีลักษณะเปิดเผย มีความเห็นอกเห็นใจ และไวในการรับรู้ความรู้สึก และแสดงออกให้เห็นถึงความเข้าใจ และการยอมรับ สำหรับผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์ มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวอย่างของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ช่วยสมาชิกในครอบครัวให้เรียนรู้ที่จะสื่อหรือแสดงความรู้สึกอย่างชัดเจน มีบทบาทในการพัฒนาการตระหนักรู้และการเจริญเติบโต

1.5.5 เทคนิคในการให้คำปรึกษาครอบครัวของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์

เมรินิธร์ ภิญโญชน (2539 : 24-25) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัวมุ่งให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว และช่วยในด้านสัมพันธภาพในครอบครัว จึงเน้นที่ปฏิสัมพันธ์ที่สมาชิกในครอบครัวมีต่อกัน และมีการใช้ทฤษฎีระบบเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการปฏิบัติต่อครอบครัวจะปฏิบัติในฐานะระบบๆ หนึ่ง นักให้คำปรึกษาครอบครัวใช้ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษาต่างๆ กัน ในการให้คำปรึกษาครอบครัวของซะเทียร์ เน้นเรื่องการสื่อสารในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ครอบครัวกลับเข้าสู่สถานะที่สมดุลย์และทำหน้าที่ของครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ซะเทียร์ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2540 : 29 ; อ้างอิงมาจาก Satir. n.d.) เนื่องจากซะเทียร์พยายามที่จะช่วยเหลือบุคคลให้มีความรู้สึกที่ดี และมองชีวิตมองโลกในแง่ดี ดังนั้น ในการให้คำปรึกษา จึงต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

1. ให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมและคำนึงถึงหน้าที่ และประสบการณ์ที่ร่วมกันระหว่างสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว

2. ผู้ให้คำปรึกษาจะสอนสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับวิธีการสื่อสารที่มีความ

สอดคล้อง โดยให้สมาชิกสำรวจความรู้สึกของตนเอง ให้เรียนรู้ที่จะเผชิญความรู้สึกของตนเอง และสามารถที่จะสัมผัสกับความรู้สึกนั้นๆ และยอมรับความรู้สึกนั้น ในการเผชิญความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัว ผู้ให้คำปรึกษาใช้เทคนิคต่างๆ เช่น ใช้การจินตนาการ ใช้การปฎิภาครรม ใช้การวาดภาพครอบครัว ใช้บทบาทสมมติ และใช้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

3. จากการที่สมาชิกในครอบครัวสามารถรับรู้ตระหนักรู้ ถึงความรู้สึก ยอมรับความรู้สึกนั้นๆ ได้ จะช่วยให้เขาสามารถเลือกทางใดทางหนึ่ง หรือแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง อีกทั้ง จะทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

4. เนื่องจากชะเทียร์เป็นผู้ให้คำปรึกษาที่มีความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีแหล่งที่มีพลังความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการหรือการเผชิญปัญหา หรือจัดการปัญหานั้นๆ ผู้ให้คำปรึกษาจะเป็นเพียงผู้ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษา ได้ตระหนักรู้ว่า เขาก็มีศักยภาพที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่เขาต้องการ และเรียนรู้หนทางที่จะนำศักยภาพนั้นๆ ไปใช้

ผู้ให้คำปรึกษาจะทำหน้าที่ให้กำลังใจผู้รับคำปรึกษา ให้กล้าลงมือกระทำ กล้าเสี่ยง ให้กล้าแสดงออก เพื่อให้เขาได้รับผิชอบชีวิตตนเอง

5. ในการให้คำปรึกษาผู้ให้คำปรึกษาจะพบกับสมาชิกในครอบครัว เพราะชะเทียร์ต้องการให้สมาชิกในครอบครัวทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดของสมาชิกแต่ละคนว่า สมาชิกแต่ละคนคาดหวังอะไรจากการให้คำปรึกษา หรือจากการบำบัด และเพราะเหตุใดสมาชิกแต่ละคนต้องมาพร้อมๆ กัน โดยมีจุดประสงค์เพื่อ การระลึกถึงสิ่งที่เกิดก่อนการบำบัดหรือการรับรู้ในด้านความแตกต่างระหว่างสมาชิกในครอบครัวในการที่เขาหรือเธอได้พูดออกมาอย่างชัดเจน เพื่อการยอมรับการไม่เห็นด้วยและการรับรู้ที่แตกต่างกันของสมาชิกในครอบครัว และสิ่งที่สำคัญคือ การพูดในสิ่งที่เขาเห็น คิด และรู้สึกเพื่อการเปิดเผยถึงสิ่งที่ไม่ลงรอยกันหรือความไม่เห็นด้วยระหว่างสมาชิกในครอบครัว

เมรินันท์ ภิกษุณ (2539 : 103-106) กล่าวถึง การใช้เทคนิคในการให้คำปรึกษาครอบครัวของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ ซึ่งจะใช้กิจกรรมเป็นเทคนิคในการบำบัด มีการใช้กิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. การสอนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยใช้สรรพนาม“ฉัน” (Modeling of Effect Communication Using “I message”)

ในครอบครัวที่มีการสื่อสารไม่ชัดเจน ขาดประสิทธิภาพ เพื่อช่วยให้ครอบครัวมีการสื่อสารที่ดีขึ้น ผู้ให้คำปรึกษาจะสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวใช้สรรพนาม “ฉัน” นำหน้าประโยคในการแสดงความรู้สึกที่เป็นส่วนตัว และรับผิดชอบในสิ่งที่พูดนั้น จะช่วยให้ผู้อื่นแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น การสื่อสารในลักษณะนี้จะทำให้เกิดการสื่อสารที่จริงใจ เป็นการเปิดเผยความรู้สึกและความต้องการที่แท้จริงไม่เสแสร้ง ช่วยให้ผู้เกิดความรู้สึกที่เห็นคุณค่าและภูมิใจในตนเอง (Self Worth)

บุคคลมักมีบทบาท 4 อย่างดังต่อไปนี้ คือ ผู้ตำหนิ (Blamer) ผู้ยอมตาม (Placater) ผู้ขจัดคอ (Distractor) และผู้มากเหตุผล (Computer หรือ Rational Analyzer) คนทุกคนใช้บทบาททั้งสี่มากบ้างน้อยบ้างในบางโอกาส บทบาททั้งสี่มีประโยชน์ในบางสถานการณ์ แต่หากบุคคลใช้บทบาทนั้นในการเกี่ยวข้องกับผู้อื่นจนเป็นนิสัยก็อาจทำให้เกิดปัญหาได้ บทบาทแต่ละบทบาทมีลักษณะย่อยๆ ดังต่อไปนี้

1. ผู้ตำหนิ (Blamer) คือ บุคคลที่พยายามจะไม่รับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้น แต่จะโยนความรับผิดชอบหรือความผิดนั้นไปให้ผู้อื่น ตัวอย่างประโยคเช่น “ดูซิ เขาทำให้ฉันต้องเป็นอย่างนี้” หรือ “มันเป็นความผิดของเธอ” ในการตำหนิบุคคลอาจชี้นิ้วไปที่คนอื่นในลักษณะของการติเตียน
2. ผู้ยอมตาม (Placater) คือ บุคคลที่พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและพยายาม ทำให้คนอื่นพอใจทั้ง ๆ ที่บางครั้งไม่ตรงกับความรู้สึกและความต้องการของตนเอง ตัวอย่างเช่น “ดีแล้ว” “ใช่ได้แล้ว” ทั้งๆ ที่ เธอไม่ได้เห็นอย่างนั้น
3. ผู้ขจัดคอ (Distractor) คือ บุคคลที่พูดหรือกระทำในสิ่งที่ไม่ตรงกัน บุคคลในลักษณะนี้ดูเหมือนจะไม่ได้เกี่ยวพันกับอะไรเลย เช่น ขณะที่ครอบครัวกำลังคุยกันเรื่องเงิน และการประหยัด ผู้ขจัดคออาจนำเรื่องตลกเข้ามาคุยท่ามกลางที่ครอบครัวกำลังสนทนากัน หรือเดินไปรบกวนห้องชวนให้สมาชิกคนอื่นมาสนใจสิ่งอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่คุยอยู่
4. ผู้มากเหตุผล (Computer or Rational Analyzer) คือ บุคคลที่จะใช้เฉพาะสติปัญญา และพยายามหลีกเลี่ยงเรื่องอารมณ์และความรู้สึก เวลาถูกถามว่า เขาารู้สึกอย่างไรแทนที่เขาจะตอบออกมาเป็นความรู้สึก เขากลับตอบว่า เขาคิดอย่างไร

ในการช่วยเหลือครอบครัวให้สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สะเทียะไรใช้เทคนิคอื่นมาประกอบเรียกว่า การทำท่าทางในการสื่อสาร (Communication Stance) การใช้เทคนิคนี้คือ การให้สมาชิกทำท่าทางประกอบกับบทบาทที่เขารับรู้เกี่ยวกับตัวเขา เช่น สมาชิกในครอบครัวรู้ว่าตนเองมักมีบทบาทเป็นผู้ตำหนิ ก็ให้เขาทำสีหน้าโกรธ ก้มตัวน้อยๆ แล้วชี้ไปยังบุคคลที่เขาหรือเขาต้องการตำหนิ กระบวนการนี้จะช่วยให้เกิดการตระหนักรู้เพิ่มขึ้น และนำไปสู่การสำรวจอารมณ์ ความรู้สึกและอภิปรายเพื่อหาวิธีการสื่อสารอย่างอื่นแทนการตำหนิดังกล่าว

2. การปฏิมากรรม (Sculpting)

เทคนิคการปฏิมากรรม คือ การให้สมาชิกครอบครัวแสดงท่าทางต่างๆ เพื่อแสดงลักษณะของสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นจริงในครอบครัวตามการรับรู้ของสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือมากกว่า สมาชิกทุกคนทำตัวเองราวกับดินเหนียวที่ใช้ในการปั้นสิ่งต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกที่ได้รับบทบาทให้เป็นผู้ปั้นหรือปฏิมากร ทำหน้าที่ปั้นแต่งท่าทางของคนอื่นๆ ตามการรับรู้ของผู้ปั้น ในกระบวนการนี้เหตุการณ์ต่างๆ ในอดีตและรูปแบบของ

พฤติกรรมต่าง ๆ ที่กระทบต่อครอบครัวจะถูกนำมาป็นเพื่อให้สามารถรับรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น การใช้เทคนิคปฏิกิริยากรรมต้องอาศัยขั้นตอน และบทบาทประกอบ ดังนี้

1. การเลือกเหตุการณ์หรือฉากที่จะเสนอ ผู้ให้คำปรึกษาจะช่วยสมาชิกครอบครัวที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ป็นในการเลือกเหตุการณ์หรือฉาก
2. การเลือกตัวละคร (Role Plays) เพื่อแสดง
3. การสร้างงานปฏิกิริยากรรมซึ่งผู้ป็นจะทำหน้าที่ในการจัดสมาชิกแต่ละคนวางตำแหน่งเฉพาะที่มีความหมาย

4. หลังจากการป็นภาพนิ่งจำลองเสร็จแล้ว ทั้งผู้ป็นและสมาชิกคนอื่น ๆ ออกจากบทบาทที่ถูกป็นนั้น แล้วนำมารวมกันอภิปรายถึงประสบการณ์ ความรู้สึก และการหยั่งรู้ (Insight) ที่เกิดขึ้นจากการร่วมกิจกรรมปฏิกิริยากรรม

3. การวาดภาพครอบครัว (Family Drawing)

เทคนิคในการวาดภาพครอบครัวมี 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะแรก เป็นการรวมภาพวาดอย่างง่ายของครอบครัว (Join Family Scribble) โดยผู้ให้คำปรึกษา ให้สมาชิกครอบครัวแต่ละคนวาดภาพเกี่ยวกับครอบครัว จากนั้นก็เอาภาพวาดของแต่ละคนมาเสนอรวมกันเป็นภาพรวมของครอบครัว ในกระบวนการนี้สมาชิกได้ประสบการณ์ และเรียนรู้ที่จะทำงานของตัวเองและทำงานร่วมกันฉันท์ครอบครัว แล้วนำเอาประสบการณ์และความรู้สึกดังกล่าวมาอภิปรายร่วมกัน

ลักษณะที่สอง เป็นการให้สมาชิกครอบครัววาดภาพสิ่งที่เขาหรือเธอรับรู้เกี่ยวกับตนเองในครอบครัว แล้วนำมามีอภิปรายร่วมกัน (Conjoint Family Drawing) โดยผู้ให้คำปรึกษาเป็นผู้สั่งให้สมาชิกแต่ละคนวาดภาพตามการรับรู้ของตนเองในครอบครัว

ลักษณะที่สาม เป็นการวาดภาพโดยใช้สัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อชี้ให้เห็นช่องว่างในครอบครัวการวาดภาพแบบนี้มีลักษณะเป็นเทคนิคการฉายภาพ โดยผู้ให้คำปรึกษาจะวาดวงกลมใหญ่วงหนึ่ง แล้วให้สมาชิกครอบครัววาดทุกอย่างที่เป็นตัวแทนของครอบครัวเอาไว้ในวงกลมนั้น สำหรับบุคคลและสิ่งอื่นๆ ที่ไม่เป็นตัวแทนของครอบครัวให้วาดเอาไว้นอกวงกลม หลังจากวาดเสร็จผู้ให้คำปรึกษาก็ให้ครอบครัวอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับภาพวาดนั้น

ในการวาดภาพครอบครัวทั้ง 3 ลักษณะ เมื่อวาดภาพเสร็จแล้วจะต้องตามมาด้วยการอภิปรายว่าครอบครัววาดอะไรลงไปเป็นภาพและทำไมจึงวาดภาพนั้น ระยะห่างระยะใกล้ชิดระหว่างบุคคล หรือวัตถุมีความหมายอย่างไร จุดมุ่งหมาย ก็เพื่อที่จะให้ครอบครัวได้สำรวจพลวัตของชีวิตครอบครัวจากการรับรู้ของสมาชิกแต่ละคนและจากครอบครัวโดยส่วนรวม

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น เทคนิคในการให้คำปรึกษาครอบครัวมีหลากหลายเทคนิค ในการใช้เทคนิคต่างๆ จะต้องเหมาะสมกับลักษณะของปัญหาจึงจะทำให้การช่วยเหลือประสบความสำเร็จ ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าครั้งนี้ มุ่งแก้ไขปัญหาการสื่อสารในครอบครัว เพื่อฝึกให้

สมาชิกมีการสื่อสารที่เหมาะสมมากขึ้นทั้งการใช้ภาษากายคำและภาษาท่าทาง โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการให้คำปรึกษารอบครัว

การศึกษาเรื่องของการให้คำปรึกษารอบครัว เป็นการศึกษาที่ค่อนข้างใหม่ในการนำหลักการการให้คำปรึกษารอบครัวมาใช้ในโรงเรียน งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องจึงมีน้อย และเป็นไปในลักษณะขั้นเริ่มต้นของการใช้หลักการและเทคนิคในการให้คำปรึกษารอบครัว

หยกแก้ว กมลวรเดช (2530) ได้ทำการศึกษาผลของการให้คำปรึกษาสำหรับครอบครัวที่มีต่อนักเรียนที่มีพฤติกรรมหนีเรียน โดยกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนที่มีพฤติกรรมหนีเรียน ในปีการศึกษา 2529 โรงเรียนวัดโบสถ์ศึกษา อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 1 คน ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่มีพฤติกรรมหนีเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวมีพฤติกรรมหนีเรียนลดลง

บาร์ธและฮิวเบอร์ (หยกแก้ว กมลวรเดช. 2530 : 29 ; อ้างอิงมาจาก Baruth and Huber.1984 : 266-269) ได้ทดลองโดยการให้คำปรึกษาสำหรับครอบครัวของ โฮเวลล์ (Howell Family) ซึ่งมีสมาชิกในครอบครัว 5 คน และวินิจฉัยปัญหาของครอบครัวพบว่า สมาชิกและภรรยามีความขัดแย้งกันในเรื่องการเลี้ยงดูลูก แต่ทั้งสองไม่เคยคุยกัน ไม่มีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ลูกๆ ทั้งสามก็ชอบทะเลาะเบาะแว้งกัน และมีการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเพื่อหันเหความสนใจของพ่อแม่ หลังจากการให้คำปรึกษารอบครัวเสร็จสิ้นแล้ว ผลการทดลองพบว่า ทั้งสองสามีภรรยาได้มีการปรับปรุงการสื่อสารให้เหมาะสมยิ่งขึ้น มีความเข้าใจที่ดีต่อกัน และสามารถทำหน้าที่ของพ่อแม่ได้ดีขึ้น

เคลน อเล็กซานเดอร์ และพาร์สัน (Phares.1979 : 454 ; citing Klein, Alexander and Parsons. n.d.) ทำการทดลองการให้คำปรึกษารอบครัวต่อพฤติกรรมและความสัมพันธ์ในครอบครัวเด็กเกรจำนวน 86 ครอบครัว ผลการทดลองพบว่า พฤติกรรมเกรของเด็กลดลงและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดีขึ้น

เบลโลโม (Bellomo.1986 : 419 - A) ศึกษาผลการให้คำปรึกษารอบครัวที่มีต่อการปรับตัวและการอยู่ร่วมกันของครอบครัวที่มีสมาชิกป่วยเป็นโรคมะเร็ง ผลการทดลองพบว่า หลังจากที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัว พ่อแม่ที่สมาชิกป่วยเป็นโรคมะเร็งมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการปรับตัว และวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงในการอยู่ร่วมกัน

จากผลการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศจะเห็นว่า การให้คำปรึกษารอบครัวสามารถให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่มีความขัดแย้ง และสามารถพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงคาดว่า การให้คำปรึกษารอบครัวสามารถพัฒนาการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียนได้

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว

2.1 ความหมายของการสื่อสารในครอบครัว

ในการศึกษาความหมายของการสื่อสารในครอบครัว มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงความหมายของการสื่อสาร ได้มีผู้ให้ความหมายของการสื่อสาร ดังนี้

คมเพชร จัตรศุภกุล (2530 : 119) ให้ความหมายของการสื่อสาร ว่าหมายถึง การที่บุคคลหนึ่งทำการติดต่ออีกคนหนึ่งหรือบุคคลมากกว่าหนึ่งคน หรือเป็นกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อจะส่งข่าวสาร ข้อเท็จจริง รายละเอียด ข้อมูลบางอย่าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้บุคคลหรือกลุ่มคนที่ได้รับการติดต่อนั้น ได้รับรู้สิ่งต่าง ๆ และเข้าใจความหมายตรงกันกับผู้ที่ทำการสื่อสาร

สังคม ภูมิพันธ์ (2530 : 13) ให้ความหมายของการสื่อสาร หมายถึง การสื่อสารที่บุคคลสองฝ่ายร่วมกระทำการโต้ตอบกัน ผลัดเปลี่ยนบทบาทในการเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารกันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งบรรลุเป้าหมายในการสื่อสาร

วิชิต ศุจิจันทร์รัตน์ (2531 : 2) ได้นิยามว่าการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่มนุษย์ในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ความคิดเห็น และอารมณ์ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันตามเนื้อหาที่ต้องการสื่อ

เกศศิริ บุญญะอดิชาติ (2540 : 21) ให้ความหมายของการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการของมนุษย์ในการถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ความคิดเห็น และอารมณ์ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ย้อนกลับไม่ได้ และมีองค์ประกอบสำคัญคือ ผู้ส่งสาร ตัวสาร และผู้รับสาร และการสื่อสารทั้งเชิงวัจนะและอวัจนะก็มีส่วนสำคัญในการสื่อสารระหว่างบุคคล

มัทยา ไวยะโกมล (2529 : 11-12) การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสาร ถูกส่งไปยังผู้รับด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์ (2533 : 15-20) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อใช้เป็นแนวทางการศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารอย่างลึกซึ้งกว้างขวาง โดยให้แนวความหมายของคำว่า การสื่อสาร 5 นัยด้วยกัน ได้แก่

1. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง และต่อไปเรื่อย ๆ ไม่เคยหยุดนิ่ง
2. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ย้อนกลับไม่ได้ การสื่อสารที่เกิดขึ้นในอดีตมีอิทธิพลต่อปัจจุบันและส่งผลไปยังอนาคต เราไม่สามารถสร้างอดีตขึ้นมาได้อีก
3. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวในความคิด บุคคลที่กำลังสื่อสารกันอยู่นั้นจะต้องมีการเคลื่อนไหวในความคิดอยู่ตลอดเวลา และจะต้องเอาประสบการณ์เข้ามา

เกี่ยวข้องด้วย ทำให้การสื่อสารเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนเพราะเกี่ยวข้องกับสิ่งเร้า อารมณ์ และความรู้สึก ซึ่งการสื่อสารเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับกระบวนการทางจิตวิทยา และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

4. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่จะต้องมามีปฏิสัมพันธ์ การสื่อสารของบุคคลเป็นการนำเอาประสบการณ์มารวมกันเข้า การส่งและการแปลความหมายไม่อาจสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นได้ ถ้าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างภายในและภายนอกของแต่ละบุคคล ปฏิสัมพันธ์ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการตีความในการสื่อสารของบุคคลแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน ได้แก่

4.1 ปฏิสัมพันธ์ภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Interaction) เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างภายนอกกับภายในของแต่ละบุคคลเฉพาะตัว เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างเสริมประสบการณ์บุคคลจะตีความสิ่งรอบตัวที่เกิดขึ้นเหมือนหรือแตกต่างไปจากบุคคลอื่น ก็เนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์ภายในตัวบุคคล

4.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Interaction) เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 คนหรือมากกว่านั้น เป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เพราะแต่ละคนย่อมต้องการมีการปรับปฏิสัมพันธ์ภายในตัวบุคคลของตนให้สามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี

5. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่จะต้องมามีบริบท การสื่อสารต้องมีความเกี่ยวข้องกับเวลาและสถานที่ หรือกาละเทศะ สภาพการณ์ของการสื่อสารต้องอาศัยการรับรู้ของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังรวมถึงวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ด้วย

แอนเดอร์สัน (Pearson. 1989 : 9 ; citing Anderson. 1959) ให้ความหมายของการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน การสื่อสารเป็นพลวัตที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในการตอบสนองต่อสถานการณ์โดยรวม

บรูเมอร์ (Pearson. 1989 : 9 ; citing Blumer. 1969 : 2) กล่าวถึง การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการตีความของความเข้าใจและแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน เป็นการรับรู้ความหมายจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในการตอบสนองต่อการมีปฏิสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างแต่ละบุคคล การให้ความหมายของการสื่อสารในกรอบกว้างเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการสื่อสารของมนุษย์

จากความหมายของการสื่อสารที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลทั้งทางด้านความคิด ความรู้สึก และความต้องการซึ่งกันและกัน โดยใช้ทั้งภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทาง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว ดังนี้

เพียร์สัน (Pearson, 1989 : 16) กล่าวว่า การสื่อสารในครอบครัวมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ (Symbolic) ในการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีการใช้ทั้งคำพูดและท่าทาง คำพูดที่ใช้ในการสื่อสารนั้นคือ สัญลักษณ์ทางภาษาถ้อยคำ (Verbal Symbols) และท่าทาง การเคลื่อนไหวร่างกาย การสวมใส่เสื้อผ้า สำเนียงที่พูด การสัมผัส การดมกลิ่น การประสานสายตา การแสดงออกทางสีหน้าและอื่นๆ เป็นสัญลักษณ์ทางภาษาท่าทาง (Non-Verbal Symbols)

การสื่อสารในครอบครัว เป็นการสื่อสารที่เริ่มต้นจากการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวว่าเป็นอย่างไร การสื่อสารจะมีการเปลี่ยนแปลงตามการรับรู้ของตนเอง ในการเลือกใช้คำพูดและท่าทางในการติดต่อกับคนอื่น และการที่เราตีความจากการสื่อสารของบุคคลอื่นๆ ซึ่งการสื่อสารในครอบครัวจะขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ และความมีคุณค่าในตนเอง

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น การสื่อสารในครอบครัวเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งในที่นี้ คือ ระหว่างพ่อแม่กับลูก ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า การสื่อสารในครอบครัวหมายถึง กระบวนการในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสมาชิกในครอบครัว ที่สื่อความหมาย ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ความคิดเห็น โดยใช้ทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทาง เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และเพิ่มความภาคภูมิใจในตนเองของสมาชิกในครอบครัวมากยิ่งขึ้น

2.2 ความสำคัญของการสื่อสารในครอบครัว

ครอบครัวเป็นกลุ่มประมุขุมิที่เป็นพื้นฐานเก่าแก่ที่สุดของมนุษยชาติ คุณภาพชีวิตของบุคคลขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของการสื่อสารในครอบครัวอย่างมาก ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวมักเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับคุณภาพของการสื่อสารภายในครอบครัว ประสบการณ์การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวของแต่ละบุคคล จะส่งผลต่อบุคลิกภาพของบุคคลนั้นมากยิ่งขึ้นกว่าการสื่อสารจากประสบการณ์อื่นๆ ในชีวิต (กิริณห์ อนุวัชรวิรัตน์, 2533 : 570)

พยอม อิงคตานุวัฒน์ (2530 : 169-170) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวัน และเป็นปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมีการส่งสารและมีการตอบสนองต่อสารนั้นๆ ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กต้องผ่านกระบวนการของการสื่อสารในครอบครัวซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างพ่อแม่กับลูก เพราะทุกคนต้องเติบโตในบ้านตั้งแต่มารดาตั้งครรภ์ แม้จะมีความผูกพันไปถึงลูก และการสื่อสารระหว่างแม่กับลูกซึ่งจะโยงความผูกพันไปถึงพ่อ เมื่อครั้งเป็นลูกได้รับการสื่อสารที่ดี เมื่อโตไปเป็นพ่อแม่ก็จะเป็นพ่อแม่ที่มีการสื่อสารที่ดีให้แก่ลูก เป็นวงจรต่อไป

จรรยา สุวรรณทัต (2530 : 55-56) กล่าวว่า การสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่งในครอบครัว พ่อแม่ควรมีบทบาทในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ต่อบุตรหลาน เป็นการพัฒนาเด็ก

ให้เกิดการสื่อสารอย่างที่มีประสิทธิภาพ เพราะจะทำให้บรรลุถึงเป้าหมายการพัฒนาเด็กให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่า และมีการสื่อสารที่สร้างสรรค์ทั้งในครอบครัวและสังคม

นอกจากนี้การสื่อสารมีความสำคัญต่อสุขภาพจิตของบุคคล และการสื่อสารเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และทำให้ครอบครัวมีการปรับตัวดี ทักษะการสื่อสารที่ดีประกอบด้วยความสามารถหลายอย่าง เช่น ความเข้าอกเข้าใจในความรู้สึกของอีกฝ่าย การฟังอย่างพินิจพิเคราะห์ การพูดจาประคับประคองอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้มีการเล่าความรู้สึก ความต้องการของกันและกันได้อย่างอิสระและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่วนการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมหรือมีการตำหนิวิพากษ์วิจารณ์ จะทำให้เกิดความรู้สึกทางลบ เช่น โกรธ เสียใจ สับสน ทั้งยังทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความสามารถในการปรับตัวของครอบครัวลดลง การใช้คำพูดเชิงลบ หรือมีเจตคติเชิงลบต่อคนในครอบครัว อาจทำให้สมาชิกที่เปราะบางทางสุขภาพอยู่แล้วเกิดความเครียดมากขึ้น เช่น การเกิดอาการกำเริบขึ้นในผู้ป่วยโรคจิตเวชและโรคซึมเศร้าทั้งเด็กและผู้ใหญ่ (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2540 : 64 ; อ้างอิงมาจาก Hahlweg and others. 1987 ; Weissman and others.1987)

เพียร์สัน (Pearson, 1989 : 23) กล่าวว่า การสื่อสารทำให้เราสามารถสร้างความเข้าใจ และให้กำลังใจกับสมาชิกในครอบครัวเพื่อสร้างความเป็นตัวของตัวเอง เพื่อจัดการกับความตึงเครียดและมีการตัดสินใจที่ดี สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อการสร้างความพึงพอใจในครอบครัวให้มากยิ่งขึ้น

จากรายงานข่าวของหนังสือ USA TODAY (Pearson,1989 : 24 ; citing USA TODAY,1987 : 6D) กล่าวว่า นักเรียนเกรด 6 ของโรงเรียนฮานเนส (Hanes Middle School) ในวินสตัน ซาเล็ม (Winston- Salem) คาโรไลนาเหนือ (North Carolina) ได้ให้ความสำคัญกับการสื่อสารในครอบครัว นักเรียนได้ออกความรู้สึกที่ดี และไม่ดีในครอบครัวของพวกเขา ซึ่งส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมสื่อสารในครอบครัว เช่น “ฉันรู้สึกดีที่แม่ของฉันให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำฉัน ฉันรู้สึกดีเมื่อเมื่อวิกฤตการณ์ของครอบครัวหมดไป เมื่อแม่ของฉันชื่นชมฉัน ฉันรู้สึกเป็นคนที่โชคดี”, “ในบางครั้งที่เราได้เถียงกัน เราจะแก้ไขปัญหาได้เสมอ”, “ฉันรู้สึกดีต่อแม่ของฉัน ที่ท่านได้รับฟังเกี่ยวกับปัญหาของฉันในแต่ละวัน”, “ฉันรู้สึกดีเมื่อครอบครัวของเรามีการปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น และฉันรู้สึกแย่มาก ที่ครอบครัวของฉันไม่ลงรอยกันและไม่สนใจซึ่งกันและกัน” และ “เมื่อมีการสนทนาเกี่ยวกับปัญหาเป็นเวลาสนุกสนานที่สุด เพราะเราสามารถที่จะค้นหาวิธีแก้ไขปัญหา” จากรายงานข้างต้นผู้วิจัยมีความเห็นว่า นักเรียนจะมีความรู้สึกที่ดี เมื่อสมาชิกในครอบครัวมีการสื่อสารซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้จากการศึกษาของสมพงษ์ ธนรัชญา (2540 : 188-192) เขาได้ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นทฤษฎีการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) ซึ่งเป็นทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาสังคม กล่าวว่า เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกัน

เป็นกลุ่มสังคม เพื่อให้ตนสามารถดำรงชีวิตได้รอดภายใต้เงื่อนไขสภาวะการต่าง ๆ มนุษย์จึงใช้วิธีการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการกระทำต่อสภาวะการณ์แวดล้อมนั้น และเป็นการกระทำต่อตนเอง (การปรับตัว) เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกัน การดำเนินชีวิตของมนุษย์จึงมีสภาพพื้นฐาน เป็นการดำเนินชีวิตทางสังคม (Social Life) ในลักษณะการกระทำระหว่างกัน มนุษย์แต่ละคนจึงกระทำและรับกระทำซึ่งกันและกันร่วมกับมนุษย์คนอื่น ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายและวิธีการที่แตกต่างกันและการกระทำร่วมกันในทางสังคมดังกล่าวมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ “การสื่อสาร” (Communication) โดยเชื่อว่า

1. มนุษย์กระทำการต่อสิ่งต่าง ๆ บนพื้นฐานของความหมาย
2. ความหมายของสิ่งต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นจากการกระทำร่วมกันในสังคมที่บุคคลหนึ่งกระทำต่อบุคคลอื่น
3. ความหมายเหล่านั้นถูกถ่ายทอดและปรุงแต่งในกระบวนการตีความหมาย โดยบุคคลที่ได้รับการกระทำนั้น

จากการศึกษาทฤษฎีการปฏิสังสรรค์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการติดต่อสื่อสารมีความสำคัญมากเมื่อมองในแง่ของการปฏิสังสรรค์ การสื่อความหมายระหว่างบุคคลส่วนใหญ่เป็นผลของการใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน ทั้ง ๆ ที่เป็นตัวอักษร (คำ) และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (กริยาท่าทางหรือความรู้สึก) การศึกษาแนวนี้เรียกว่า แนวคิดการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ ซึ่งเน้นว่า การรับรู้เกี่ยวกับตนเองและการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทในสถานการณ์ทางสังคมหนึ่ง ๆ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การรับรู้เกี่ยวกับบทบาทในแง่ที่บุคคลยึดหลักหรือแบบอย่างของกลุ่มหรือบุคคลมาใช้เป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรมนั้นมีอิทธิพลอย่างสูงต่อพฤติกรรมของมนุษย์

จากข้อมูลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น การสื่อสารในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวต้องมีความพยายามในการสื่อสารที่เปิดเผย ตรงไปตรงมา ชัดเจน มีความจริงใจต่อกัน เพื่อสร้างความรู้สึที่ดีต่อกันและสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวด้วยความเข้าใจในความต้องการ ความคิดและความรู้สึกของกันและกัน และในการแก้ไขปัญหาของครอบครัวร่วมกัน และการสื่อสารในครอบครัวนั้นมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ และสุขภาพจิตที่ดีของสมาชิกในครอบครัว

2.3 ประเภทของการสื่อสาร

สังคม ภูมิพันธ์ (2530 : 13) ได้แบ่งประเภทของการสื่อสารโดยใช้ช่องทางในการสื่อสารเป็นเกณฑ์จะสามารถแบ่งการสื่อสารได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. การสื่อสารเชิงวัจนะ (Verbal Communication) หรือการใช้ภาษาถ้อยคำ คือ การสื่อสารโดยคำพูดในการติดต่อ

2. การสื่อสารเชิงอวัจนะ (Non- Verbal Communication) หรือการใช้ภาษาท่าทาง คือ การที่บุคคลพยายามสื่อสารความคิด หรือข่าวสารใดไปยังผู้รับโดยมิได้ใช้คำพูดด้วยการแสดงออกทางสีหน้า และการแสดงท่าทาง

หลุย จาปาเทส (2533 : 61-63) กล่าวถึง การใช้ภาษาคำพูด และภาษาสีหน้า ท่าทางไว้ ดังนี้

1. ภาษาคำพูด (Verbal Language) หรือภาษาพูด เป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง มีเสียงหนักเบาแสดงถึงความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้พูด และสามารถบรรยายให้เห็นภาพพจน์ได้อย่างดี

2. ภาษาสีหน้าท่าทาง (Body Language or Non- Verbal Language) เป็นภาษาที่มีความหมายด้วยตัวของมันเอง หรือใช้ควบคู่ไปกับภาษาพูดเพื่อให้ภาษาที่ใช้มีประสิทธิภาพ เห็นเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาก็ได้ ภาษาสีหน้าท่าทางที่สำคัญที่สุดก็คือ ภาษาสีหน้าท่าทางที่แสดงออกจากใบหน้าและสายตา เพราะจะแสดงถึงส่วนลึกหรือความรู้สึกที่อยู่กันบึงได้ ซึ่งขอยกตัวอย่างในการใช้ภาษาสีหน้าท่าทาง ดังนี้

2.1 ภาษาจากสายตา เช่น การแสดงความรู้สึกโดยใช้สายตา แสดงบอกได้ ทั้งชอบและไม่ชอบ ต้องการความช่วยเหลือหรือไม่แยแส เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนลึกของความรู้สึกหรือหัวใจ

2.2 ภาษาจากการแสดงออกทางใบหน้า เช่น การเลิกคิ้ว การทำมุมย่น การยิ้ม การขบขมก้ม กัดฟัน เป็นต้น ก็ย่อมแสดงความรู้สึกได้มากเช่นกัน

2.3 ภาษาจากมือ เช่น การบิดมือ การกำมือแน่น การหักนิ้วเบาๆ หรือการทำมือเป็นรูปต่างๆ ของชนบางเผ่าเป็นภาษาที่น่าสนใจและน่าศึกษาไม่น้อยเช่นกัน

2.4 ภาษาจากร่างกาย เช่น การยืน ยืนแบบผู้มีอำนาจ ยืนแบบผู้ด้อยกว่า ยืนแบบทอดอาลัย ยืนแบบเบื่อหน่าย การนั่งไขว่ห้างก็มีความหมายเช่นกันว่ามีความเคารพหรือความเป็นกันเองต่อคู่สนทนาเล็กน้อยแค่ไหน การนั่งเท้าคาง การนั่งเหม่อลอย การนอน เช่น นอนก่ายหน้าผาก นอนขดคุดคู้ นอนอย่างสบาย เป็นต้น การแสดงออกทางภาษาท่าทางมีอิทธิพลอย่างมากในการสื่อสาร สรุปก็คือ ถ้าเราสามารถรู้ภาษาทั้งสองได้สอดคล้องเหมาะสม การสื่อสารสัมพันธ์หรือการสื่อความหมายกัน ก็จะประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ปรารถนา

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2540 : 31) กล่าวถึง องค์ประกอบของการสื่อสารในครอบครัวว่า การพูดคุย หรือการสื่อสารกันนั้น ทั้ง 2 ฝ่ายที่คุยกัน นอกจากการสื่อกันด้วยคำพูดแล้ว ยังอาศัยสิ่งที่ไม่ได้เป็นคำพูด คือ ส่วนของภาษาท่าทาง และการสื่อสารที่ดีจะต้องใช้ องค์ประกอบทางภาษาท่าทางทั้ง 5 ประกอบด้วยกัน เช่น

การสบสายตา จะทำให้พูดจากันได้เข้าใจง่ายขึ้น การสบตายังช่วยให้เกิดการระงับอารมณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการพูดคุยกัน

สีหน้า สีหน้าที่รับฟังหรือยิ้มแย้มแจ่มใส ย่อมดีกว่าการแสดงสีหน้าเฉยเมย หรือบึ้งตึง นอกจากนี้การสังเกตสีหน้าฝ่ายคู่สนทนา ทำให้เราทราบความรู้สึกได้ดีว่าเขากำลังโกรธ กังวล น้อยใจ เสียใจ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เราเลือกที่จะพูดจากับเขาได้อย่างเหมาะสม

ท่าทาง ท่าทางที่แสดงออกซึ่งการรับฟังและทำให้คู่สนทนาอยากพูดด้วย ได้แก่ การผงกศีรษะรับฟัง การโน้มเข้าหาตัว คนที่ใช้อารมณ์จะแสดงอีกลักษณะหนึ่ง เช่น กอดอก ยืนตัวแข็ง เป็นต้น

การสัมผัส เช่น การจับมือ จับต้นแขน การโอบกอด จะให้ความรู้ใจเข้าใจ อบอุ่น รักใคร่สนิทสนมได้เป็นอย่างดี

ระยะห่าง การพูดคุยจะดีขึ้นหากทั้งสองฝ่ายพูดคุยกันในระยะใกล้กัน การพูดคุยในระยะห่าง จะทำให้ต้องใช้เสียงดัง และไม่มีการสบตา จะทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ง่าย

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2540 : 41- 42) กล่าวว่า การสื่อสารมีสองแบบ คือ การสื่อสารโดยใช้คำพูด และการสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด ซึ่งเป็นการสื่อสารที่เนื้อหาของมันจะไม่เด่นชัด แต่ก็ป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญโดยการแสดงออกทางระดับเสียง คำพูดที่เลือกใช้ สีหน้า แววตา การประสานสายตาและท่าทาง เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้แบ่งเนื้อหาของ การสื่อสารออกเป็น 2 ประเภท คือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับวัตถุและการดำเนินชีวิตประจำวัน และเนื้อหาที่เกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก ครอบครัวที่สื่อสารด้านวัตถุได้ดีอาจมีการสื่อสารทางด้านอารมณ์ไม่ดีก็ได้ แต่ครอบครัวที่มีการสื่อสารด้านวัตถุไม่ดีก็มักมีปัญหาการสื่อสารทางด้านอารมณ์ร่วมด้วยเสมอ

ในการประเมินประสิทธิภาพของการสื่อสาร จะต้องวิเคราะห์ใน 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ เนื้อหาการสื่อสารที่ดีข้อมูลที่แลกเปลี่ยนกันจะต้องชัดเจนไม่คลุมเครือหรือจับใจความอะไรไม่ได้ และมีจุดหมายปลายทางโดยการสื่อสารเนื้อหาที่จะส่งไปยังบุคคลเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นโดยตรงไม่อ้อมค้อมผ่านผู้อื่น เมื่อพิจารณาทั้งเนื้อหาและจุดหมายปลายทางของการสื่อสารแล้ว สามารถแบ่งการสื่อสารในครอบครัวออกเป็น 4 แบบ คือ

1. เนื้อหาชัดเจนและตรงต่อบุคคลเป้าหมาย
2. เนื้อหาชัดเจนแต่ไม่ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย
3. เนื้อหาไม่ชัดเจนแต่ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย
4. เนื้อหาไม่ชัดเจนและไม่ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย

ครอบครัวที่มีประสิทธิภาพจะสื่อสารได้ชัดเจนและตรงต่อบุคคลเป้าหมาย ถ้ามีการสื่อสารในครอบครัวที่มีความคลุมเครือและอ้อมค้อมมากเท่าใดครอบครัวก็จะทำหน้าที่ได้ไม่ดีเท่านั้น ผู้ที่มีสื่อสารอย่างคลุมเครือและอ้อมค้อม จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งสื่อกลับมาในลักษณะเดียวกัน ในครอบครัวปกติมีความสามารถในการสื่อสารแต่ละด้านจะแตกต่างกันไป บาง

ครอบครัวมีการสื่อสารเกี่ยวกับปัญหาที่ขัดแย้งกันนั้นอาจไม่ชัดเจนและไม่ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย แต่ก็จะเป็นอยู่ในช่วงสั้นๆ และไม่ทำให้เกิดปัญหาแต่อย่างไร

จากการศึกษาของแมคโครสกี และคนอื่นๆ (อรุณีประภา หอมเศรษฐี. 2528 : 121 ; อ้างอิงมาจาก McCroskey and others. 1971) พบว่า การสื่อความหมายโดยการคุยกันต่อหน้าใช้ภาษาพูด (วัจนะ) เพียงร้อยละ 35 ที่เหลือเป็นการสื่อสารโดยไม่ใช้ภาษาพูด (อวัจนะ) และสวิต ยมาภัย (2521 : 65-67) นักวิชาการได้ทำการวิเคราะห์พบว่า ภาษาทั้งสองประเภทนี้มีความสัมพันธ์กันถึง 5 ลักษณะด้วยกัน

1. ซ้ำกัน หมายถึง การแสดงออกในเชิงอวัจนะที่ทำให้เกิดความหมายซ้ำกับคำพูด เช่น พยักหน้าพร้อมกับพูดว่า “ใช่”
2. แยกกัน หมายถึง การแสดงออกในเชิงอวัจนะที่แย้งกับคำพูด เช่น ชมว่าสวยโดยไม่หันมามองดูเลย
3. แทนกัน หมายถึง การที่อวัจนะภาษาทำหน้าที่แทนวัจนะภาษาโดยสิ้นเชิง เช่น เมื่อพระภิกษุรับนิมนต์ ท่านจะตอบรับด้วยอาการดุขันธ์ (นิ่ง) อย่างไรก็ตามบางครั้งอวัจนะภาษาก็ไม่สามารถทำหน้าที่แทนได้
4. เสริมกัน หมายถึง การที่อวัจนะภาษาทำหน้าที่เพิ่มหรือเสริมน้ำหนักให้แก่คำพูด โดยเฉพาะคำพูดที่แสดงอารมณ์ หรือแสดงภาพให้เห็นจริงจัง ซึ่งอาจทำได้โดยใช้การแสดงออกบนใบหน้าและดวงตา เป็นต้น ในทำนองเดียวกันบางที่อวัจนะภาษาก็ช่วยเสริมความชัดเจนให้แก่อวัจนะภาษาได้ด้วย

5. เน้นกัน หมายถึง การใช้อวัจนะภาษาช่วยเน้นจุดสำคัญที่ต้องการสื่อ ซึ่งอาจทำได้โดยการบังคับเสียงให้ดังขึ้นกว่าเดิม การเคลื่อนไหวมือและขา การเคลื่อนไหวศีรษะ เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น การใช้ภาษาด้วยคำและภาษาท่าทางมีอิทธิพลอย่างมากในการสื่อสารในครอบครัว คือ ถ้าสมาชิกในครอบครัวสามารถใช้ภาษาด้วยคำ และภาษาท่าทางที่สอดคล้องเหมาะสม การสื่อสารก็จะประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ปรารถนา จะเห็นได้ว่า การที่พ่อแม่จะสื่อสารกับลูกๆ ได้ดีนั้น จำต้องพัฒนาความสามารถในการตอบสนองต่อลูกทั้งการภาษาพูดและภาษาท่าทางที่สอดคล้องกัน เพื่อสร้างและรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

2.4 การสื่อสารในครอบครัวกับการพัฒนาบุคคลวัยรุ่น

บุคคลจะมีการพัฒนาการสื่อสารตั้งแต่วัยทารก โดยผ่านกระบวนการที่ทารกมีปฏิสัมพันธ์กับแม่ ขยายวงไปสู่ปฏิสัมพันธ์กับพ่อ และสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น มีความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากขึ้น เขาก็จะเกิดการเรียนรู้และสั่งสม

ประสบการณ์มากขึ้น นำไปสู่การหล่อหลอมเอกลักษณ์เฉพาะตัวในที่สุด (อุมาพร ตรังคมบัติ. 2540 : 9-10)

การสื่อสารในช่วงวัยรุ่นนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จากในอดีตที่มีมารดาเป็นบุคคลแรกที่ให้ข้อมูลหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลกับลูก ต่อมาในช่วงวัยรุ่นจะมีการสนิทสนมกับเพื่อนที่มีวัยเดียวกันและเพศเดียวกันมากขึ้น มีการพูดคุยกับเพื่อนหรือครูที่ชื่นชอบมากกว่าการพูดคุยกับพ่อแม่ และพี่น้องอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต (Pearson. 1989 : 220 ; citing Montemayer. 1982)

ในการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น บุคคลที่ใกล้ชิดต้องให้ความสนใจและมีการสื่อสารที่แสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นมีความรู้สึกที่มั่นคง และไว้วางใจ ซึ่งทิพย์พรรณ นพวงศ์ ณ อยุธยา (2528 : 8-9) กล่าวว่า การสื่อสารในครอบครัวนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลวัยรุ่นมาก พ่อแม่ควรจรรู้จักแสดงความรักต่อเด็กอย่างถูกต้อง ให้ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่ ตามทุกข์สุขของลูกด้วยความเข้าใจ ให้ความเป็นกันเองกับลูกเพื่อให้ลูกกล้าปรึกษาปัญหาต่างๆ อย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา เด็กจะได้ไม่เก็บกดปัญหาไว้แต่ลำพัง แล้วหาทางออกด้วยการคบเพื่อนที่ไม่ดี หรือหันไปพึ่งสิ่งเสพติดทั้งหลาย

เพียร์สัน (Pearson . 1989 : 216-217) กล่าวว่า ในครอบครัวที่มีบุตรเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น พ่อแม่ต้องทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มีความต้องการความเป็นอิสระมากกว่าการที่พ่อแม่จะให้การดูแลที่ทดแทนเหมือนในวัยเด็ก วัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ บทบาทของวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงจากที่เคยเป็น จากเด็กที่มีความสุภาพและต้องการได้รับความพึงพอใจจากผู้ใหญ่ จะมีการเปลี่ยนแปลงและแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น จากเด็กผู้หญิงที่น่ารัก กลายเป็นคนที่ชอบโกรธง่าย มักร้องไห้แล้วก็ปิดประตูห้องอย่างแรง และบอกว่า “ไม่มีใครเข้าใจในตัวเธอเลย” ส่วนในเด็กวัยรุ่นชายนั้นจะมีการหลีกเลี่ยงจากคนอื่นชอบการนอนอยู่คนเดียวในห้อง วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ พฤติกรรมที่วัยรุ่นแสดงออกมานั้นเหมือนกับว่าไม่มีสมาชิกคนอื่น ๆ อยู่ในครอบครัว ซึ่งจะกล่าวได้ว่า ประสบการณ์ด้านการสื่อสารในช่วงวัยรุ่นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ พวกเขาจะสามารถพัฒนาความมีเอกลักษณ์ของตนเอง และมีความเป็นตัวของตัวเอง เช่น มีความสามารถที่ดีในการสื่อสารกับบุคคลอื่น

นอกจากนี้วันัดดา ปิยะศิลป์ (2540 : 125-135) กล่าวว่า เมื่อลูกเป็นวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตทางร่างกาย มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอารมณ์ การเข้าสังคม การเรียน การงาน ค้นหาอุดมคติในชีวิต เป็นต้น ถ้าวัยรุ่นมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน มีแนวโน้มไปสู่ทางที่ผิด โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง ก็จะทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้นในช่วงชีวิตของวัยรุ่น และในช่วงวัยรุ่นตอนกลาง จะมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์จะเป็นช่วงที่

จิตใจยอมรับในสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นหนุ่มเป็นสาวได้แล้ว และจะเป็นช่วงที่สามารถเห็นลักษณะของอารมณ์เข้มข้น มีทั้งส่วนของอารมณ์รัก ชอบ โกรธ เกลียด อิจฉา ริษยา โอ้อวด ถือดี เจ้าทิฐิ อ่อนไหว หลงใหล วุ่นวายใจ เห็นอกเห็นใจ เห็นแก่ตัว สับสน หงุดหงิด เป็นต้น ซึ่งเป็นอารมณ์ที่อ่อนไหว รุนแรง เปลี่ยนแปลงง่าย การควบคุมตัวเองยังไม่ดีนัก จึงต้องทำให้บุคคลต่างวัยที่ใกล้ชิดต้องใช้ความอดทนมากเพื่อจะทำความเข้าใจ หรือเพื่อที่จะสร้างความสัมพันธ์ด้วยและวัยรุ่นต้องการมีอิสระ อยากทำอะไรได้ด้วยตนเอง อยากทำในสิ่งที่ตนเองคิดแล้วว่าดี อยากมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีการแสดงความคิดเห็นด้วยต่อพฤติกรรมหรือความคิดเห็นของพ่อแม่ อันเป็นทางที่นำไปสู่ความขัดแย้งกันระหว่างพ่อแม่กับลูก ถ้าพ่อแม่เกิดความรู้สึกไม่เข้าใจ ไม่พอใจ หรือโกรธ มีการต่อว่า หรือมีการบังคับ ก็จะสามารถเห็นพฤติกรรมการต่อต้านจากตัววัยรุ่นอย่างชัดเจนขึ้น

จากการศึกษาของศรีเรือน แก้วกังวาล (2530 : 173) พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างบุตรวัยรุ่นกับบิดามารดา ได้แก่ พ่อแม่ปรับตัวไม่ทันกับการเจริญเติบโตของบุตรวัยรุ่นเป็นผลให้บิดามารดาใช้วิธีการสัมพันธ์กับบุตรวัยรุ่นเช่นเดียวกับเมื่อบุตรยังเป็นเด็กเล็กๆ เช่น การออกคำสั่งให้วัยรุ่นปฏิบัติตาม หรือคอยติดตามจนบุตรไม่มีโอกาสเป็นอิสระทางความคิดและการตัดสินใจ พ่อแม่เอามาตรฐานของความคิด ความสามารถประสบการณ์ ความรู้ของตนเป็นมาตรฐานคาดหวังผลการกระทำของวัยรุ่น ซึ่งมีความแตกต่างในแต่ละบุคคลที่เป็นเอกลักษณ์ หากแต่ละวัยไม่เข้าใจและไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน ก็ย่อมเกิดความขัดแย้งกันทำให้วัยรุ่นสูญเสียความมั่นใจและเกิดความสับสนใจ ถ้าเด็กไม่สามารถปฏิบัติตามความต้องการของผู้ใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์ ฉะนั้นการลดช่องว่างระหว่างวัยรุ่นกับพ่อแม่ จะช่วยลดความตึงเครียดทางอารมณ์และจิตใจของวัยรุ่น อีกทั้งจะช่วยให้วัยรุ่นมีความมั่นคงทางจิตใจ ในครอบครัวที่มีลูกในช่วงวัยรุ่น การสื่อสารที่ดีจะมีส่วนช่วยในการลดช่องว่างระหว่างวัย และลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้

นอกจากนี้ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ (2540 : 34-35) กล่าวว่า การสื่อสารกับบุตรในช่วงวัยรุ่นจะต้องใช้ความอดทน ความเข้าใจ และการให้อิสระเด็กได้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็น และให้การยอมรับ เมื่อเขามีประสบการณ์ที่แปลกใหม่ หรือประสบกับความยุ่งยากใจเขาสามารถที่จะพูดคุยหรือปรึกษาหารือกันภายในบ้าน โดยพ่อแม่เป็นผู้รับฟังที่ดี ไม่ใช่วิธีการสอนสั่งให้ทำ ซึ่งจะทำให้ลูกเบื่อและไม่ยอมรับ

วิธีการสื่อสารกับลูกจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสาร 2 ทาง ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญในวิธีการสื่อสารกับลูก คือ บอกความรู้สึกของพ่อแม่ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่าการสั่งสอนหรือตำหนิเขา เพราะการบอกความรู้สึกไม่ทำให้เกิดการโต้แย้ง บอกสิ่งที่พ่อแม่อยากให้เกิดขึ้น แทนที่จะบอกให้ลูกทำอะไร ซึ่งวัยรุ่นจะรู้สึกว่าคุณสั่ง ก็จะไม่อยากต่อต้าน และ การถามความคิดเห็นของลูก เป็นการแสดงว่าเราฟัง และยอมรับในตัวเขา ดังนั้น ลูกจะหันมาพูดกับพ่อแม่ใน

ฐานะบุคคลที่เข้าใจกัน ซึ่งการสื่อสารในลักษณะนี้จะทำให้ลูกรู้จักใช้เหตุผลมีการประนีประนอม และคงความนิยมในตัวพ่อแม่ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับวัยรุ่นที่จะพัฒนาเป็นผู้ใหญ่ที่มีความมั่นคงในอารมณ์ และมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง

บานเนสและโอสัน (Pearson. 1989 : 222 ; citing Barnes and Olson.1985) พบว่า ในครอบครัวที่มีการสื่อสารที่ดีระหว่างพ่อแม่กับลูก สมาชิกในครอบครัวจะมีความใกล้ชิดกัน มีการปรับตัวที่ดี และมีความพึงพอใจในครอบครัวอย่างมาก

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น การสื่อสารในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา บุคคลวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงของวัยที่มีการพัฒนาการด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้าน อารมณ์ที่รุนแรง แต่เปลี่ยนแปลงง่ายและรวดเร็ว ดังนั้น บิดามารดาหรือผู้ใกล้ชิดกับวัยรุ่นควรมี ความเข้าใจในการแสดงออกของเขา และให้โอกาสเด็กวัยรุ่นได้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็น และความต้องการ และควรยอมรับฟัง และเข้าใจในตัวเขา

2.5 การสื่อสารในครอบครัวกับสัมพันธภาพในครอบครัว

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกใน ครอบครัวทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ครอบครัวจะ ถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม และการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่แรกเกิดจนเจริญเติบโตพึ่งตนเองได้ บิดามารดาและคนในครอบครัวอยู่ใกล้ชิด สร้างความสัมพันธ์กับเด็กและเยาวชน และเป็นแบบ อย่างที่หล่อหลอมความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม การเรียนรู้ภาษา พัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ คุณธรรม การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวนั้นถ่ายทอดโดยผ่านกระบวนการสื่อสารในครอบครัว (สมพงษ์ รัตนัญญา. 2540 : 192)

จรรยา สุวรรณทัต (2530 : 54-55) กล่าวว่า กระบวนการสื่อสารเป็นกระบวนการ พื้นฐานของปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ การสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยใช้การสื่อ ความหมายที่ให้ทั้งความรู้สึก และความเข้าใจตรงกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นเรื่องที่ สำคัญอย่างยิ่ง และจากผลการศึกษาค้นคว้า แสดงให้เห็นถึงความสำคัญทั้งในเนื้อหาสาระและ กระบวนการของการสื่อสารหรือความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ถ้าหากการสื่อสารในครอบครัว มีความสมบูรณ์ไม่บกพร่อง โดยที่ผู้สื่อให้ความกระจ่างต่อผู้รับ คือ พยายามใช้เหตุผลมากกว่า อารมณ์ระหว่างการถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ วัยและประสบการณ์ของผู้รับ มีการพิจารณาเลือกสื่อที่เหมาะสม และกระตุ้นให้ผู้รับเกิดความคิดและการกระทำที่สร้างสรรค์ แล้ว ความสำเร็จของการสื่อสารภายในครอบครัวจะเกิดขึ้นได้กับครอบครัวอย่างแน่นอน นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่ราบรื่น ซึ่งเป็นฐานที่สำคัญที่สุดในการ พัฒนาทั้งหลายทั้งปวง

ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสมาชิกในครอบครัวและสังคม การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้มีความมั่นคงเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของบุคคลในครอบครัว เนื่องจากครอบครัวต้องมีการการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนทัศนคติ และการปฏิบัติตนได้ต่อกันระหว่างสามีภรรยา บิดามารดาและบุตร พี่และน้อง หรือระหว่างสมาชิกทุกคน ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัว ประกอบด้วย ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา เป็นจุดเริ่มของสัมพันธภาพที่สำคัญที่สุดในครอบครัว เพราะว่าถ้าคู่สามีภรรยามีความรักใคร่ซึ่งกันและกัน มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พยายามปรับตัวเข้าหากันร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ตลอดจนรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาต่างๆ ภายในครอบครัวร่วมกัน ย่อมทำให้ครอบครัวมีความสุขแต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสามีภรรยามีสัมพันธภาพที่ไม่ดีต่อกัน ไม่มีความรักใคร่ปรองดองกัน ขาดความเข้าใจเห็นอกเห็นใจกัน และขาดความรับผิดชอบร่วมกันแล้ว ย่อมเกิดความขัดแย้งกันอยู่เสมอ อันจะทำให้ครอบครัวขาดความสงบสุข โดยเฉพาะบุตรเมื่อประสบกับสภาพการณ์ของความขัดแย้งนี้อยู่เป็นประจำย่อมได้รับผลกระทบกระเทือนจิตใจ และจะเป็นอันตรายต่อระบบประสาทของเขามาก (สวรงค์ ศรีเพชร. 2514 : 81)

2. สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา และบุตร ความสัมพันธ์นี้มีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และเมื่อมีการให้กำเนิดบุตรแล้ว ความสัมพันธ์ในครอบครัวก็เพิ่มขึ้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา และบุตรตามมา และความสัมพันธ์นี้จะแน่นแฟ้นดี อยู่เสมอถ้าบิดามารดาทำตัวเป็นหลัก รักใคร่ผูกพันกันดี ความรักใคร่ผูกพันแน่นหนาของบิดามารดานั้นจะมีผลสะท้อนไปผูกพันรักใคร่ต่อบุตรให้แน่นแฟ้นต่อไปโดยปริยาย (ฝน แสงสิงแก้ว. 2510 : 100)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง เมื่อบิดามารดาให้กำเนิดบุตรคนที่ 2 และคนต่อๆ มา ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องย่อมเกิดขึ้น สัมพันธภาพระหว่างพี่น้องจะดีหรือไม่ จะแนบแน่นเพียงใดขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ในครอบครัวอันประกอบด้วยความสัมพันธ์พื้นฐานและลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา บิดามารดาใช้เวลาเอาใจใส่และใช้ความอดทนในการทำ ความเข้าใจกับเหตุการณ์ต่างๆ ในครอบครัว เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีระหว่างบุตรด้วยกัน (ทวิวิธม ธนาคม และคณะ. 2512 : 104)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นการรวมความสัมพันธ์ใน 3 ข้อแรกเข้าด้วยกัน ดังที่ ฮาวิกฮรัท (สมพงษ์ ธนัญญา. 2540 : 195-196 ; อ้างอิงมาจาก Harvighurst. 1962 : 63) ได้อธิบายความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน มีการเผชิญหน้าซึ่งกันและกัน ลักษณะของความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ดังกล่าวถ้าเป็นไปได้อย่างดี ความขัดแย้งในครอบครัวก็จะไม่เกิดขึ้น หรือถ้าเกิดขึ้นก็ไม่มีความรุนแรงเหมือนกับสมาชิกในครอบครัวที่ขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น จำนวนของบทบาท การสื่อสาร มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึก ความสัมพันธ์ในครอบครัวจะก่อรูปจากอารมณ์ต่างๆ ระหว่างสมาชิก ก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจ ความผูกพันรักใคร่ ความขัดแย้ง และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้สึก ความสัมพันธ์แบบปฐมนิเทศมีก่อรูปกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างแนบแน่น เป็นการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลแต่ละบุคคลไป มีความรู้สึกผูกพันเฉพาะเจาะจงยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ (สุริยา นัยจันทร์. 2530 : 20 ; อ้างอิงมาจาก Grandall . n.d.)

สุริยา วิภาสประทีป (2534 : 25-28) สรุปองค์ประกอบความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา และบุตรในเรื่องผลของการสื่อสารในครอบครัว กล่าวคือ การที่สมาชิกในครอบครัวสื่อสารระหว่างกันเข้าใจได้ตรงกัน มีการเปิดเผยตนเอง และเป็นผู้ฟังที่ดี ความชัดเจน ความกระฉับกระเฉงของการติดต่อสื่อสารจะมีผลดีต่อสัมพันธภาพในครอบครัว ซึ่งจะเกิดขึ้นได้หากมีการพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ ตระหนักถึงความรู้สึกและความเข้าใจในสิ่งที่จะพูดต่อสมาชิกในครอบครัว ถ้านิ่งถึงความรู้สึกซึ่งกันและกัน มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างเปิดเผย เมื่อมีเรื่องขัดแย้งจะนำความขัดแย้งมาพูดคุยไม่ปกปิดไว้ในใจ พยายามหาทางเลือกทางแก้ไขที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2530 : 219) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวหรือสัมพันธภาพในครอบครัว เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญยิ่งที่ช่วยสร้างให้เด็กมีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์และสุขภาพจิตดี ถ้าพ่อแม่รักใคร่กันดียกย่องนับถือกันทั้งพ่อแม่ต่างก็รักลูกเด็กก็จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีความสุข ถ้าแม่รักลูกแต่ทว่าจู้จี้ขี้น ชอบดุด่าหรือตำหนิสามีต่อหน้าลูก หรือพ่อแม่ทะเลาะกันบ่อยๆ เด็กจะขาดความมั่นคงทางใจ แล้วความบกพร่องของบุคลิกภาพ หรือความผิดปกติอื่นๆ ก็อาจตามมา

จรรยา สุวรรณทัต (2523 : 54-56) กล่าวถึง ปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ได้แก่ บิดามารดาจะต้องพยายามเข้าใจในธรรมชาติของการเจริญเติบโต และมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือเด็กเมื่อเกิดปัญหา และการรักษาสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และลูก คือ ความคงเส้นคงวาในพฤติกรรมตอบสนองของแม่ที่มีต่อลูกที่เป็นไปอย่างตรงไปตรงมามีเหตุมีผล และพ่อแม่มีการควบคุมอารมณ์ของตนเอง เนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองความต้องการของบุคคล โดยมีขีดจำกัดที่ถูกกระทบกระเทือนจากปัจจัยอื่นๆ ที่อาจมีผลต่อการสื่อสาร เช่น อารมณ์ ความเหน็ดเหนื่อยงานที่ต้องรับผิดชอบ จึงทำให้เกิดความไม่คงเส้นคงวาของปฏิกิริยาตอบสนองที่แตกต่างกันไป และจะส่งผลกระทบต่อบุคลิกภาพเด็กโดยตรง

สุพัฒนา เตชะติวงศ์ ณ อยุธยา (2519 : 20) แสดงความคิดเห็นว่า การที่จะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวคือ พ่อแม่ไม่ควรดุด่า โทษ หรือเข้มงวดมากเกินไป

เพราะการกระทำเหล่านี้ นอกจากจะทำให้เด็กไม่กล้าเล่าความจริง หรือสารภาพความผิดแล้วยัง อาจทำให้เด็กไม่กล้าเล่าความจริงหรือสารภาพความผิดแล้ว ยังอาจทำให้เด็กเป็นคนขี้อาย วิตกกังวลง่าย และอาจถึงกับนึกเกลียดชังพ่อแม่อยู่ในใจจะเห็นได้ว่าการกระทำต่างๆ ซึ่งสอดคล้อง กับความคิดเห็นของศรีเรือน แก้วกังวาล (2530 : 217) และยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ (2540 : 32) กล่าวว่า การที่พ่อแม่เข้มงวด ตุน ชอบตำหนิ หรือลงโทษเสมอๆ จะทำให้ลูกจะเป็นคนขี้อาย ขี้อ้างววล แต่ขณะเดียวกันก็เกลียดชังพ่อแม่อย่างเจียวอยู่ในใจ หรือถูกพ่อแม่ ผลักดันด้วยแรงทะเยอทะยานของพ่อแม่ เด็กจะรู้สึกว้าโลกโหดร้ายไร้ความยุติธรรม เด็กทั้งสองประเภทจะสูญเสียความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น อาจแสดงความก้าวร้าว หรือความไม่เป็นมิตรต่อบุคคลอื่น หรืออาจเป็นคนแหย จ้อง ยอมคนทั่วไปหมด เพื่อไฝหาความรักที่ไม่รู้จักพอ ขณะเดียวกันก็ขาดความมั่นคงทางใจ และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ในบรรยากาศของครอบครัวในลักษณะนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัวได้ง่าย และการสื่อสารดังกล่าว เป็นลักษณะของการสื่อสารทางลบซึ่งการสื่อสารเช่นนี้จะทำให้ลูกรู้สึกในทางลบ รู้ดีกว่าตนเอง ไม่มีค่าสำหรับพ่อแม่ เมื่อลูกมีความรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่าในครอบครัว ก็จะทำให้เกิดการใช้อารมณ์ในการสื่อสารภายในครอบครัว และเป็นการทำลายความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว

ปราณี รามสูตร (2528 : 86) กล่าวว่า การสื่อสารในครอบครัวมีความเกี่ยวเนื่องกับสัมพันธ์ภาพในครอบครัว กล่าวคือ หากพ่อแม่พูดคุยสื่อสารกับลูกอย่างรู้ใจ ให้ความเป็นกันเอง รับฟังปัญหาอย่างเห็นอกเห็นใจ พร้อมทั้งจะเป็นที่พึ่งแก่เด็ก เด็กจะเกิดความรู้สึกอบอุ่น ตลอดจนเคารพนับถือและไว้วางใจ เมื่อเด็กประสบปัญหาที่ย่อมนำมาบรรยายให้ฟังหรือปรึกษาหารือ เพื่อหาทางแก้ไขต่อไป ขณะที่ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์ (2528 : 48-49) กล่าวว่า ในทางตรงกันข้าม หากที่บ้านไม่มีใครเป็นที่พึ่งพิง หรือให้ความรู้สึกเชื่อมั่นได้ เมื่อมีปัญหาเด็กก็ไม่ปรึกษากว่าคนในบ้านจะรู้ ปัญหานั้นก็บานปลายจนยากจะแก้ไขเสียแล้ว

นอกจากนี้ปริมาณการสื่อสารเป็นสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ดังที่ บุษบา สุธีธร (2529 : 270) กล่าวว่า การที่มีการสื่อสารระหว่างกันน้อย หรือไม่มีการติดต่อสื่อสารอันเนื่องมาจากถูกจำกัดด้วยเวลาหรือหน้าที่ เช่น พ่อแม่ที่ไม่เคยมีเวลาให้กับลูก เพราะสนใจแต่การประกอบอาชีพหรือให้เวลากับงานสังคมมากเกินไปจนไม่มีโอกาสได้พูดคุยกอบรมสั่งสอนลูก ลักษณะเช่นนี้จะทำให้เกิดช่องว่างระหว่างลูกกับพ่อแม่ เกิดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันและอาจเกิดทัศนคติทางลบต่อกัน

ดังนั้น สิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัวคือ การสื่อสารอย่างมีคุณภาพซึ่งต้องควบคู่ไปกับปริมาณที่เพียงพออีกด้วย (ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. 2528 : 46)

วาซรูส (Pearson. 1989 : 24 ; citing Wahlroos. 1983 : 13) กล่าวว่า จากประสบการณ์ทำงานทางด้านจิตวิทยาคลินิกมา 10 กว่าปี พบว่าการสื่อสารในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับปรุงสัมพันธ์ภาพในครอบครัว รวมทั้งด้านสุขภาพจิตและอารมณ์

บาส์ (สมพงษ์ ธนัญญา. 2540 : 191 ; อ้างอิงมาจาก Bahr.1989 : 13-14) กล่าวถึง การศึกษาปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวจะทำให้สามารถพิจารณาได้จากการกระทำระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยผ่านกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอาศัยสัญลักษณ์ และการแปลความหมายการรับรู้ของแต่ละฝ่ายเป็นพื้นฐาน

ดังนั้นเมื่อสามีภรรยาเกิดปฏิสัมพันธ์ในทางลบ ซึ่งจะยังผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ในครอบครัวได้ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด คือ การร่วมมือกันแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน ด้วยการหันหน้ามาปรับความเข้าใจกันด้วยการใช้วิธีการติดต่อสื่อสารที่ดีต่อกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวร่วมกันแก้ไขความบกพร่องของกันและกัน พัฒนาให้แต่ละคนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์อันจะเป็นการร่วมกันป้องกันปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวได้

จากข้อมูลดังที่กล่าวมาข้างต้น การสื่อสารในครอบครัวที่มีประสิทธิภาพ สามารถที่จะแสดงความคิด ความรู้สึกและความต้องการระหว่างสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนมีการรับฟังด้วยความใส่ใจ มีเวลาในการพูดคุยอบรมสั่งสอน และมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ซึ่งจะมีส่วนในการสร้างบุคลิกภาพ และสุขภาพจิตที่ดีของสมาชิกในครอบครัว และสามารถร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหาของครอบครัวได้

2.6 ลักษณะของปัญหาการสื่อสารในครอบครัว

การสื่อสารในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการดำเนินชีวิตของบุคคล และผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะ และผลของปัญหาการสื่อสารในครอบครัว ดังนี้คือ

เดอ วิโต (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2540 : 63-65 ; อ้างอิงมาจาก De Vito. 1994) กล่าวว่า การสื่อสารที่ผิดปกติดังกล่าวทำให้เกิดความตึงเครียดอย่างมากในสมาชิกครอบครัว เช่น การสื่อสารแบบสัมพันธ์สองนัย (Double Bind) ซึ่งเป็นการสื่อสารที่เนื้อหาเป็นคำพูดและเนื้อหาที่ไม่ใช่คำพูดมีความขัดแย้งกัน ซึ่งมีลักษณะการสื่อสาร ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ที่เข้มข้น การสื่อสารที่ขัดแย้งกันจะเกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์เข้มข้นต่อกัน (Intense Relationship) เช่น สามีภรรยา แม่ลูก เจ้านายลูกน้อง และระหว่างเพื่อนสนิท ความสัมพันธ์ดังกล่าวจำเป็นต้องการดำรงชีวิต ดังนั้น การสื่อสาร และการตอบสนองของแต่ละฝ่ายจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

2. การตอบสนองที่ขัดแย้งกัน เนื้อหาของการสื่อสารที่มีความขัดแย้งกัน ส่วนใหญ่เนื้อหาที่เป็นคำพูดจะเป็นไปในเชิงบวก และเนื้อหาที่ไม่ใช่คำพูดจะเป็นไปในเชิงลบ การสื่อสารเนื้อหาที่ขัดแย้งกันนี้อาจเกิดขึ้นในบทสนทนาเดียวกันหรือเกิดในเวลาที่แตกต่างกันก็ได้

3. ภาวะที่ไม่มีทางออก ในความสัมพันธ์อันเข้มข้น บุคคลไม่สามารถหนีหรือมีทางออก เช่น ลูกไม่สามารถหนีไปจากการสื่อสารอันมีเนื้อหาที่ขัดแย้งกันที่แม่สื่อให้ตนอยู่ตลอดเวลา ส่วนภรรยาที่ไม่อาจหนีไปจากสามีเพราะมีการแต่งงานเป็นข้อผูกมัดอยู่ เนื้อหาที่ขัดแย้งกันจะทำให้บุคคลเกิดความเครียดเพราะไม่ว่าจะตอบสนองอย่างไรก็ไม่เป็นที่พอใจของอีกฝ่ายหนึ่ง

4. มีการลงโทษ การไม่ตอบสนองตามที่ฝ่ายหนึ่งต้องการจะเกิดการลงโทษตามมา เช่น เมื่อสามีไม่ตอบสนองตามที่ภรรยาต้องการ เธอจะเมินเฉยหรือมีท่าที่ไม่พอใจ เป็นต้น ในกรณีของพ่อแม่ที่สื่อกับลูกแบบนี้ อาจลงโทษโดยการบอกว่าจะไม่รักหรือไม่ดูแลเอาใจใส่ลูก เนื่องจากความสัมพันธ์นี้จำเป็นต่อการดำเนินการลงโทษที่เกิดขึ้น จึงก่อให้เกิดความวิตกกังวล และปัญหาทางอารมณ์ตามมา

5. เกิดขึ้นบ่อยครั้ง การสื่อสารที่ขัดแย้งกันทำให้เกิดปัญหาเพราะมันเกิดขึ้นบ่อย จนบุคคลเกิดความกังวลเรื้อรัง เพราะไม่ว่าการตอบสนองอย่างไรก็ผิดเสมอ และเขาไม่สามารถที่จะหนีไปจากสถานการณ์อันสับสนนี้ได้เลย

สมาชิกในครอบครัวที่มีการสื่อสารแบบนี้มักมีปัญหาสุขภาพจิตโดยเฉพาะเด็ก เพราะเด็กไม่สามารถหาทางออกได้ เด็กไม่เข้าใจเหตุผลที่พ่อแม่สื่อกับตนแบบนี้ และไม่สามารถตั้งคำถามพ่อแม่ได้ว่าพ่อแม่จึงทำแบบนี้ หรือบอกพ่อแม่ว่าเขาสับสนในสิ่งที่พ่อแม่พูด

บรูโน (Bruno . 1989 : 106) กล่าวถึง การสื่อสารที่ขัดแย้งกันเป็นรูปแบบของการสื่อสารที่บุคคลหนึ่งสร้างปัญหาทางด้านจิตใจให้กับอีกบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าบุคคลนั้นจะทำอะไรก็ไม่เคยถูกใจของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจีโกรี เบทสัน (Gregory Bateson) มีความเชื่อว่า รูปแบบการสื่อสารเช่นนี้ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดโรคจิตเภท เช่น มารดาแสดงท่าทาง และพูดกับลูกว่า “เธอเป็นเด็กไม่น่ารักเลย เธอควรแสดงความรู้สึกรักแม่อย่างเปิดเผยมากกว่านี้” เมื่อลูกแสดงความรู้สึกของเธอที่มีต่อมารดา มารดาของเธอจะแสดงท่าทางที่เย็นชาและห่างเหิน เธอจะเกิดความรู้สึกไม่เข้าใจ และสับสนในการแสดงท่าทางของมารดาที่มีความขัดแย้งกัน การสื่อสารที่ขัดแย้งกันนี้ ถ้าเป็นประสบการณ์ที่ได้รับในช่วงวัยเด็ก จะเป็นสาเหตุที่ทำให้เป็นโรคจิตเภท

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะของการสื่อสารที่มีความขัดแย้งกัน หรือแบบสัมพันธ์สองนัย จะก่อให้เกิดความรู้สึกสับสน มีปัญหาทางอารมณ์ และปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือเพื่อให้มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว ส่วนใหญ่มักเป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นความสำคัญของการสื่อสารในครอบครัวที่มีต่อบุคลิกภาพ ดังนี้

ศิริพร สิริยากุล (2534) ได้ศึกษาทัศนคติของบุตรวัยรุ่นที่มีต่อรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานครจำนวน 635 คนโดยใช้แบบวัดการสื่อสารในครอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง พบว่า บุตรวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการสื่อสารในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ทั้งในส่วนของการสื่อสารจากบิดามารดา โดยที่บุตรวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมากแต่เชิงลบปริมาณน้อย มีทัศนคติต่อการสื่อสารในครอบครัวดีที่สุด บิดามีการสื่อสารเชิงบวกและเชิงลบในครอบครัวน้อยกว่ามารดา บุตรวัยรุ่นตอนปลายมีการรับรู้การสื่อสารเชิงบวกในครอบครัวน้อยกว่าบุตรวัยรุ่นตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งในส่วนของการสื่อสารจากบิดาและการสื่อสารจากมารดา บุตรวัยรุ่นตอนปลายมีการรับรู้การสื่อสารเชิงลบในครอบครัวไม่แตกต่างจากบุตรวัยรุ่นตอนต้น ทั้งในส่วนการสื่อสารจากบิดาและการสื่อสารจากมารดา นอกจากนี้บุตรวัยรุ่นหญิงมีการรับรู้การสื่อสารในครอบครัวไม่แตกต่างจากบุตรวัยรุ่นเพศชาย ทั้งในส่วนของการสื่อสารจากบิดา และการสื่อสารจากมารดา

ศิริพร พูลรักษ์ (2539) ได้ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเด็กและวัยรุ่น โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กและวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 และอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวนทั้งหมด 1,044 คน พบว่า เด็กและวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวแตกต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่อผู้อื่นทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อม พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ทัศนทกานต์ ดวงรัตน์ (2539) ได้ศึกษาบทบาทการสื่อสารในครอบครัวกับการตัดสินใจแปลงเพศ พบว่า การสื่อสารในครอบครัว กลุ่มชายแปลงเพศ มีการสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อยมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มที่ไม่เปิดเผยการเป็นรักร่วมเพศมีการสื่อสารในครอบครัวแบบผสมมากที่สุด กลุ่มชายแปลงเพศจำนวนครึ่งหนึ่งทำการสื่อสารกับครอบครัวก่อนตัดสินใจแปลงเพศ และมักมีจำนวนเกินครึ่งที่ทำการสื่อสารกับครอบครัวหลังจากแปลงเพศแล้ว และชายแปลงเพศที่มีการสื่อสารในครอบครัวแบบปิดจะไม่ปรึกษากับสมาชิกในครอบครัวถึงการตัดสินใจแปลงเพศของตน ซึ่งในกลุ่มที่ทำการสื่อสารกับสมาชิกครอบครัวจะได้รับผลดีหลาย ๆ ด้าน หลังการแปลงเพศ

เกศศิริ บุญญะอดิชาติ (2540) ได้ศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่นจำนวน 415 คน และกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 6 ปีการศึกษา 2540 อาศัยอยู่กับบิดามารดา พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวแตกต่างกันมีการให้

เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในส่วนการสื่อสารจากบิดาและมารดา และรูปแบบที่เหมาะสมที่สุด คือ การสื่อสารในรูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมากแต่การสื่อสารเชิงลบปริมาณน้อย

เจคอบ (จรรยา สุวรรณทัต. 2529 : 56 ; อ้างอิงมาจาก Jacob.1975) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวกับโรคทางจิตของเด็ก พบว่า ครอบครัวที่มีคนป่วยกับครอบครัวปกติมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน ในด้านความรู้สึกรักใคร่ใกล้ชิดกันระหว่างบุตรกับบิดามารดา โดยครอบครัวปกติจะมีการประเมินค่าของสมาชิกในครอบครัวในทางที่ดี มีการพูดและใช้อารมณ์ขันในครอบครัว แสดงความรู้สึกต่อกันในทางบวก รู้จักปลดปล่อยความเครียด และที่สำคัญมีการสื่อสารในด้านการสนับสนุนกันมากกว่าครอบครัวที่มีบุตรป่วยเป็นโรคจิต นอกจากนี้สมาชิกในครอบครัวปกติยังมีการวิพากษ์วิจารณ์ และกล่าวเยาะหยัน เสียดสีกันน้อยกว่าในครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคจิตอีกด้วย

เกลเซอร์ (ศิริพร สิริยาภูล. 2534 : 20 ; อ้างอิงมาจาก Glaser. 1977) ได้ศึกษาลักษณะการสื่อสารระหว่างบิดามารดากับบุตรวัยผู้ใหญ่ตอนต้นที่ป่วยเป็นโรคจิตเภท จำนวน 10 ครอบครัว ทำการศึกษาโดยใช้หยดหมึกหลายภาพเป็นสถานการณ์กระตุ้นแล้วยึดลักษณะการสื่อสารใน 3 สภาวะ คือ สภาวะที่วัดสมาชิกครอบครัวแต่ละคน วัดบิดามารดาด้วยกัน และบิดามารดากับบุตร โดยบันทึกเสียงไว้แล้วนำมาวิเคราะห์ภายหลัง ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่มีผู้ป่วยจิตเภทนั้นมีการสื่อสารที่ผิดปกติมากกว่าในครอบครัวที่ไม่มีผู้ป่วย กล่าวคือ ในครอบครัวที่มีการสื่อสารที่ผิดปกติจะมีการเปลี่ยนหัวข้อในการสนทนาบ่อยๆ และพยายามที่จะเบนประเด็นของการสื่อสารไปที่เรื่องเกี่ยวกับครอบครัว และการสื่อสารที่ผิดปกตินี้พบได้จากการวัดทั้ง 3 สภาวะ นอกจากนี้ในการทำวิจัยนี้เพื่อตรวจสอบสมมติฐานที่ขัดแย้งกัน 2 ประการ ได้แก่ สมมติฐานแรกคือ การสื่อสารที่ผิดปกติของบิดามารดาเป็นสาเหตุของโรคจิตเภท ส่วนสมมติฐานที่สองคือ การมีเด็กป่วยเป็นโรคจิตเภททำให้สมาชิกอื่นในครอบครัวต้องสื่อสารด้วยอย่างผิดปกติ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ในสภาพที่บิดามารดาถูกวัดเป็นคู่ตามลำพังนั้นมีการสื่อสารที่ผิดปกติมากกว่าเมื่ออยู่ในสภาพการวัดที่บิดามารดาและบุตรอยู่ร่วมกัน ทั้งในครอบครัวที่มีผู้ป่วยและครอบครัวปกติ เกลเซอร์ จึงสรุปว่า ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานข้อแรก

ซิลเบอร์เบิร์ก (เกศศิริ บุญญะอดิชาติ. 2540 : 34 ; อ้างอิงมาจาก Silberberg.1977) เป็นการศึกษาพฤติกรรมการพูดและคุณภาพของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรวัยรุ่นที่มีปัญหาทางอารมณ์ 10 ครอบครัว ดิทยาเสพติด 10 ครอบครัว และครอบครัวปกติอีก 10 ครอบครัว โดยทำการสัมภาษณ์ชนิดที่มีคำถามเป็นการโครงสร้าง กำหนดไว้ ครอบครัวละ 1 ชั่วโมง และมีผู้ตัดสิน 3 คน นั่งอยู่หลังกระจกที่เห็นทางเดียว พบว่า

ครอบครัวปกติแตกต่างจากครอบครัวผิดปกติทั้งประการในหลายด้าน ได้แก่ ปริมาณการ
 ปรักปรำเด็กว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาภายในครอบครัว ความชัดเจนในการสื่อสาร ปริมาณ
 ปฏิสัมพันธ์กัน ความสามารถในการตัดสินใจร่วมกัน ความร่วมมือและอิสระในการแสดงออก
 นอกจากนี้ยังมีข้อที่น่าสังเกตอยู่ประการหนึ่งคือ ครอบครัวของเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์กับ
 ครอบครัวของเด็กที่ติดยาเสพติดมีความคล้ายคลึงกันในด้านต่าง ๆ ที่ศึกษาดังรายละเอียดที่
 กล่าวไว้ข้างต้น

ยูโซฟ (เกศศิริ บุญญะอดิชาติ. 2540 : 34 ; อ้างอิงมาจาก Yusof.1984) ทำการ
 ศึกษาเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 3 ตัว คือ การสื่อสารของบิดามารดากับบุตร
 วัยรุ่น มโนภาพแห่งตนของบุตรวัยรุ่น และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้
 ปกครองของนักเรียนและนักเรียนระดับ 8 จากโรงเรียนมัธยมในประเทศมาเลเซีย จำนวนทั้งสิ้น
 341 คู่ ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารของบิดามารดากับบุตรวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ
 มโนภาพแห่งตนของบุตรวัยรุ่น และการสื่อสารของบิดามารดากับบุตรวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ทาง
 บวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มบุคคลวัยรุ่นที่มีมโนภาพแห่งตนสูง
 จะมีการรับรู้เกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัวในทางบวกมากกว่ากลุ่มที่มีมโนภาพแห่งตนต่ำ
 ผลการศึกษาทั้งหมดมีความเชื่อมั่นได้ทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัวทั้งในและต่างประเทศ
 แสดงให้เห็นความสำคัญของการสื่อสารในครอบครัวที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดู สุขภาพจิต และ
 การพัฒนาบุคลิกลักษณะหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ได้แก่ พัฒนาการทางอารมณ์ พฤติกรรม
 เชิงจริยธรรม มโนภาพแห่งตน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นต้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย อำเภอนongไผ่ จังหวัด เพชรบูรณ์ ที่มีคะแนนการสื่อสารในครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา จำนวน 15 คน และมาจากครอบครัวที่มีบุตรจำนวน 2-3 คน

กลุ่มตัวอย่าง

เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย อำเภอนongไผ่ จังหวัด เพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2541 ที่มีคะแนนการสื่อสารในครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา จำนวน 5 คน และมาจากครอบครัวที่มีบุตรจำนวน 2-3 คน และสอบถามความสมัครใจจาก นักเรียนและครอบครัวในการเข้าร่วมการทดลอง จำนวน 5 ครอบครัว โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย อำเภอนongไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2541 จำนวน 61 คน ตอบแบบสอบถามการสื่อสารใน ครอบครัว สำหรับนักเรียน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แล้วเรียงลำดับคะแนน จากสูงสุดลงมาต่ำสุด จากนั้นพิจารณาเลือกนักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารในครอบครัว ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา ได้นักเรียนจำนวน 15 คน
2. ผู้วิจัยคัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารในครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา และมาจากครอบครัวที่มีบุตรจำนวน 2-3 คน ได้นักเรียนที่มาจากครอบครัวดังกล่าว จำนวน 8 ครอบครัว และสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมการทดลอง ปรากฏว่านักเรียน และบิดามารดาของนักเรียนทุกครอบครัวสมัครใจในการเข้าร่วมการทดลอง
3. ผู้วิจัยสุ่มนักเรียนและครอบครัวในข้อ 2 โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายมาจำนวน 5 ครอบครัว

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว
 - 1.1 แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัวสำหรับนักเรียน
 - 1.2 แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัวสำหรับบิดามารดา
2. โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว

1.1 แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัวสำหรับนักเรียน

1.1.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว

1.1.2 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัวสำหรับนักเรียน เป็นแบบคำถามปลายเปิด ข้อคำถามเป็นสถานการณ์ที่กำหนดให้ตอบ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งมีความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ และเป็นปัญหาการสื่อสารในครอบครัว และนำเสนอประธาน และกรรมการควบคุมปริญาานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา และความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

1.1.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว มาหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน คือ ผศ.ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ ดร.นันทา สุวัทนา และอาจารย์พรณิศา วาณิชยการ ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาและความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ แล้วผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

1.1.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 25 คน โรงเรียนบ้านวังโบสถ์ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ แล้วนำแบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัวมาตรวจ ซึ่งพบว่า นักเรียนมีความเข้าใจภาษาที่ใช้สถานการณ์ในแบบสอบถามที่กำหนดให้มีความเหมาะสม เวลาที่นักเรียนใช้ในการทำแบบสอบประมาณ 60 นาที

ตัวอย่างแบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับนักเรียน

แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับนักเรียน

คำชี้แจง ข้อคำถามข้างล่างต่อไปนี้ เป็นสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ขอให้ท่านพิจารณาสถานการณ์ที่กำหนดให้ แล้วตอบให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงที่เป็นการสื่อสารในครอบครัวของท่านมากที่สุด

1. เก่งกลับบ้านช้ากว่าปกติ ในเวลาหลังเลิกเรียน เมื่อกลับบ้านจึงถูกพ่อ/แม่ดูว่า “จะกลับบ้านช้าทำไมไม่บอก” ถ้าท่านเป็นเก่ง ท่านจะทำอย่างไร

โปรดระบุ.....
.....
.....

1.2 แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับบิดามารดา

1.2.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว

1.2.2 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัวสำหรับบิดามารดา เป็นแบบคำถามปลายเปิด ข้อความเป็นสถานการณ์ที่ควบคู่ไปกับแบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัวสำหรับบิดามารดา จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ และเป็นปัญหาการสื่อสารในครอบครัว และนำเสนอประธาน และกรรมการควบคุมปริญญาโท ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา และความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

1.2.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว มาหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน คือ ผศ.ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ ดร.นันทา สุรักษา และอาจารย์พรณพิศ วาณิชยการ ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาและความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ แล้วผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

1.2.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านวังโสมสัด อำเภอนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 5 ครอบครัว แล้วนำแบบสอบถามมาตรวจพบว่า การใช้ภาษา และสถานการณ์ที่กำหนดให้มีความเหมาะสม และเวลาที่ใช้ในการทำแบบสอบถามประมาณ 60 นาที

ตัวอย่างแบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับบิดามารดา

แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับบิดามารดา

คำชี้แจง ข้อคำถามข้างล่างต่อไปนี้ เป็นสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ขอให้ท่านพิจารณาสถานการณ์ที่กำหนดให้ แล้วตอบให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงที่เป็นการสื่อสารในครอบครัวของท่านมากที่สุด

1. เก่ง กลับบ้านช้ากว่าปกติในเวลาหลังเลิกเรียน ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของเก่ง ท่านจะอย่างไร
โปรดระบุ.....

.....

เกณฑ์การให้คะแนน

การสื่อสารในครอบครัวที่ไม่เหมาะสม	ให้คะแนน	0	คะแนน
การสื่อสารในครอบครัวที่เหมาะสม	ให้คะแนน	1	คะแนน

2. โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

2.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อพัฒนาการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน และพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง โดยกำหนดเนื้อหาให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

2.2 ผู้วิจัยสร้างโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว ให้มีความสอดคล้องกับ นิยามศัพท์เฉพาะ และจุดมุ่งหมายของกิจกรรมที่ใช้ในการให้คำปรึกษาแต่ละครั้ง แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน คือ ผศ.ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ ดร.นันทา สุริรักษา และอาจารย์พรณพิศ วาณิชยการ ตรวจสอบความสอดคล้องของจุดมุ่งหมาย กิจกรรม เนื้อหา และวิธีดำเนินการให้คำปรึกษาครอบครัว

2.3 นำโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวที่สร้างขึ้น มาปรับปรุงแก้ไขตาม ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และครอบครัว โรงเรียนวังโปสถ์ อำเภอนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 ครอบครัว เพื่อดูความเหมาะสมของเนื้อหา วิธีการ และเวลาที่ใช้ในการทดลอง ซึ่งผู้วิจัยปรับปรุงกิจกรรมในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.4 นำโปรแกรมที่ทดลองใช้แล้วมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อใช้ในงานวิจัยต่อไป สำหรับโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวใช้กับกลุ่มทดลอง จำนวน 5 ครอบครัว เป็นระยะเวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ โดยให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งละ 1 ครอบครัวต่อวัน ในวันจันทร์ถึงศุกร์ เวลา 16.40 - 17.40 น. ดังรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 1 โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

ครั้งที่	ครอบครัวที่				
	1	2	3	4	5
1	4 ก.พ.42	5 ก.พ. 42	8 ก.พ. 42	9 ก.พ. 42	10 ก.พ. 42
2	11 ก.พ.42	12 ก.พ. 42	15 ก.พ. 42	16 ก.พ. 42	17 ก.พ. 42
3	18 ก.พ.42	19 ก.พ. 42	22 ก.พ. 42	23 ก.พ. 42	24 ก.พ. 42
4	25 ก.พ.42	26 ก.พ. 42	1 มี.ค 42	2 มี.ค .42	3 มี.ค. 42

ตาราง 1 (ต่อ)

ครั้งที่	กรอบครั้งที่				
	1	2	3	4	5
5	4 มี.ค. 42	5 มี.ค. 42	8 มี.ค. 42	9 มี.ค. 42	10 มี.ค. 42
6	11 มี.ค. 42	12 มี.ค. 42	15 มี.ค. 42	16 มี.ค. 42	17 มี.ค. 42
7	18 มี.ค. 42	19 มี.ค. 42	22 มี.ค. 42	23 มี.ค. 42	24 มี.ค. 42
8	25 มี.ค. 42	26 มี.ค. 42	29 มี.ค. 42	30 มี.ค. 42	31 มี.ค. 42

วิธีดำเนินการทดลอง

1. แบบแผนการทดลอง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยการดำเนินการวิจัยแบบ One Group Pretest - Posttest Design (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531 : 65) มีแบบแผนการทดลอง ดังนี้

ตาราง 2 แบบแผนการทดลอง แบบ One Group Pretest - Posttest Design

กลุ่ม	ทดสอบก่อน	ทดลอง	ทดสอบหลัง
E	T ₁	X	T ₂

ความหมายของสัญลักษณ์

E	แทน	กลุ่มทดลอง
T ₁	แทน	การทดสอบก่อนการทดลองของกลุ่มทดลอง
T ₂	แทน	การทดสอบหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง

X แทน การให้คำปรึกษาครอบครัว

2. วิธีดำเนินการทดลอง

2.1 ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการให้นักเรียนตอบแบบสอบถาม การสื่อสารในครอบครัว สำหรับนักเรียน ในขั้นของการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ไว้เป็นคะแนนก่อน การทดลอง (Pretest) และผู้วิจัยให้บิดามารดาของนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมการทดลองตอบแบบ สอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับบิดามารดา แล้วเก็บคะแนนไว้เป็นคะแนนก่อนการทดลอง

2.2 การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการกับกลุ่มทดลอง 5 ครอบครัวโดยใช้ โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ให้คำปรึกษาครอบครัววันละ 1 ครอบครัว ตั้งแต่เวลา 16.40-17.40 น. ของวันจันทร์ - ศุกร์ เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์

2.3 หลังการทดลอง เมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียน และบิดามารดา ตอบ แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว ฉบับเดียวกันกับฉบับที่ใช้ทดสอบก่อนการทดลอง แล้วนำ คะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามดังกล่าว ไว้เป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest)

2.4 นำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามในครอบครัว ก่อนและหลังการ ทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

วิธีจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน บิดา และมารดา ก่อนและหลัง การให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน

- 1.1 ค่ามัธยฐานของคะแนน
- 1.2 ค่าส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ของคะแนน

2. สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน

เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัว ก่อนและหลังการทดลองภายในกลุ่มทดลอง โดย ใช้การทดสอบของวิลคอกซัน (The Wilcoxon's Matched-Pairs Signed- Ranks Test) (นิภา ศรีไพโรจน์. 2533 : 91)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้แทนความหมายดังต่อไปนี้

N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

Mdn แทน ค่ามัธยฐานของคะแนน

Q.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ของคะแนน

T แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาในการทดสอบของวิลคอกซัน

(The Wilcoxon's Matched - Pairs Signed - Rank Test)

ผลการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน ก่อนและหลังการให้คำปรึกษาคครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 3

ตาราง 3 เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน ที่ได้รับการให้คำปรึกษาคครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ก่อนและหลังการทดลอง

การทดสอบ	N	Mdn	Q.D	T
ก่อนการทดลอง	5	10	2.5	0*
หลังการทดลอง	5	21	5.0	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 พบว่า ภายหลังจากการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของชะเทียร์ นักเรียนมีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้นกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 แสดงว่า การให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของชะเทียร์ ทำให้นักเรียนมีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้น

2. เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของบิดา ก่อนและหลังการให้คำปรึกษารอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 4

ตาราง 4 เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของบิดา ที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของชะเทียร์ ก่อนและหลังการทดลอง

การทดสอบ	N	Mdn	Q.D	T
ก่อนการทดลอง	5	15	1.0	0*
หลังการทดลอง	5	17	1.0	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4 พบว่า ภายหลังจากการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของชะเทียร์ บิดามีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้นกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของชะเทียร์ ทำให้บิดามีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้น

3. เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของมารดา ก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 5

ตาราง 5 เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของมารดา ที่ได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ก่อนและหลังการทดลอง

การทดสอบ	N	Mdn	Q.D	T
ก่อนการทดลอง	5	12	2.5	0*
หลังการทดลอง	5	16	2.5	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง พบว่า ภายหลังจากการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ มารดา มีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้นกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของชะเทียร์ ทำให้มารดา มีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้น

บทที่ 5

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน ก่อนและหลังการให้คำปรึกษาคครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

การสื่อสารในครอบครัวของนักเรียนดีขึ้น หลังจากได้รับการให้คำปรึกษาคครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย อำเภอนนทบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีคะแนนการสื่อสารในครอบครัว ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา จำนวน 15 คน และมาจากครอบครัวที่มีบุตรจำนวน 2-3 คน และสอบถามความสมัครใจจากนักเรียนและครอบครัวในการเข้าร่วมการทดลอง

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2541 โรงเรียนบ้านบ่อไทย อำเภอนนทบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยคัดเลือกจากนักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารในครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา และมาจากครอบครัวที่มีบุตรจำนวน 2 - 3 คน ได้นักเรียนที่มาจากครอบครัวดังกล่าวจำนวน 8 ครอบครัว และสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมทดลองปรากฏว่า นักเรียน และบิดามารดาของนักเรียนทุกครอบครัวสมัครใจในการเข้าร่วมการทดลอง แล้วผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายมาจำนวน 5 ครอบครัว

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว

1.1 แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัวสำหรับนักเรียน

1.2 แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัวสำหรับบิดามารดา

2. โปรแกรมการให้คำปรึกษาคครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

การดำเนินการทดลอง

1. ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการให้นักเรียนตอบแบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับนักเรียน ในขั้นของการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ไว้เป็นคะแนนก่อนการทดลอง (Pretest) และผู้วิจัยให้บิดามารดาของนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมการทดลองตอบแบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับบิดามารดา แล้วเก็บคะแนนไว้เป็นคะแนนก่อนการทดลอง
2. การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการกับกลุ่มทดลอง 5 ครอบครัว โดยใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ให้คำปรึกษาครอบครัววันละ 1 ครอบครัว ตั้งแต่เวลา 16.40-17.40 น. ของวันจันทร์ - ศุกร์ เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์
3. หลังการทดลอง เมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียน และบิดามารดาตอบแบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว ฉบับเดียวกันกับฉบับที่ใช้ทดสอบก่อนการทดลอง แล้วนำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามดังกล่าวไว้เป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest)
4. นำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว ก่อนและหลังการทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน ก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์
2. เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของบิดา ก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์
3. เปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวของมารดา ก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของชะเทียร์ มีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. บิดาของนักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของชะเทียร์ มีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. มารดาของนักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของชะเทียร์ มีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาผลของการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2541 พบว่า หลังจากที่นักเรียน บิดา และมารดาของนักเรียนได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ นักเรียน บิดา และมารดา มีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการสื่อสารของสมาชิกในครอบครัวของนักเรียนได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ให้ความสำคัญต่อการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว และการพัฒนาสมาชิกในครอบครัว ในด้านความไวในการรับรู้ความรู้สึก และการแสดงความรู้สึก การตระหนักรู้เกี่ยวกับการแสดงออกทั้งทางภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทาง ความสามารถที่จะสื่อความต้องการ และความรู้สึกให้ผู้อื่นทราบ เพื่อให้ครอบครัวผูกพันใกล้ชิด สนับสนุนและมีชีวิตชีวา และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้บุคคลเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมมั่นในตนเองมากขึ้น ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการให้คำปรึกษาครอบครัวตามลำดับขั้นตอนคือ ในขั้นแรกผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัวที่เข้าร่วมทดลอง กำหนดโครงสร้างของการให้คำปรึกษา และสำรวจการรับรู้ที่มีต่อปัญหาการสื่อสารในครอบครัว โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษารายบุคคล เช่น การใช้คำถามปลายเปิด การใช้คำถามปลายปิด การฟัง การสะท้อนกลับ การตีความ การให้กำลังใจ และการสรุป และใช้เทคนิคของการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่ การศึกษาประวัติครอบครัว การปฏิมากรรม และให้สมาชิกในครอบครัวทำแบบสำรวจความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ในขั้นที่สอง เป็นการให้ความช่วยเหลือครอบครัว ให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวทั้งที่เหมาะสม และไม่เหมาะสม และเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการสื่อสารในครอบครัว โดยให้สมาชิกสามารถรับรู้ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น และสามารถแสดงความรู้สึก นึกคิด และความต้องการของตนเองต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทาง โดยให้สมาชิกในครอบครัวเรียนรู้รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว ใช้การแสดงบทบาท และการใช้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยใช้สรรพนามแทนตนเอง ส่วนในขั้นที่สาม คือ การสรุปผลของการให้คำปรึกษา และหาแนวทางร่วมกันเพื่อป้องกัน และแก้ไขที่จะไม่ให้ปัญหาการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัวกลับคืนมาอีกในอนาคต

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ พบว่า การสื่อสารในครอบครัวของนักเรียนดีขึ้น โดยจากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนมีการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมทั้งภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทาง กล่าวคือ นักเรียนจะไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น และหลบสายตาในขณะที่สนทนากัน หรือนักเรียนจะส่งเสียงดังในขณะที่สนทนากับพ่อแม่ และแสดงออกด้วยท่าทางที่ไม่สุภาพ

และจะห่างจากบิดามารดา สำหรับบิดามารดามักจะไม่มีเหตุผลในการสนทนากับลูก คือ จะพูดโดยใช้ความคิดเห็นของตนเอง ไม่สนใจความรู้สึกของคนอื่น หรือจะคล้อยตามความต้องการของคนอื่น การแสดงออกด้วยท่าทางเรียบเฉย และยอมรับการตัดสินใจของสมาชิกในครอบครัว และระหว่างการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยสังเกตว่านักเรียนและสมาชิกในครอบครัวมีความรู้สึกที่ดีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และมีการแสดงออกทางท่าทางอย่างน่าพอใจ คือ นักเรียน บิดา และมารดา พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ มีเหตุผล และแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมามากยิ่งขึ้น และมีการแสดงสีหน้าท่าทางที่สดชื่น ร่าเริง และเหมาะสมกับสถานการณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนสมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น และหลังจากการให้ความช่วยเหลือครอบครัวครบกำหนดเวลาที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยสัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว พบว่าสมาชิกในครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัวได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น และสามารถแก้ปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยใช้การสื่อสารในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม

จากผลของการศึกษาแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีการพัฒนาการสื่อสารที่เหมาะสมขึ้นระหว่างบุคคลในครอบครัว ซึ่งจะทำให้มีความผูกพัน ใกล้ชิดสนิทสนม และพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของสมาชิกในครอบครัวมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2540 : 29) ที่กล่าวว่า เป้าหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัวของชะเทียร์ ต้องการให้สมาชิกครอบครัวพัฒนาทางด้านความไวในการรับรู้ความรู้สึก การแสดงความรู้สึก การตระหนักรู้เกี่ยวกับการแสดงออกทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทาง ความสามารถที่จะสื่อความต้องการ ความรู้สึกให้ผู้อื่นทราบ เพื่อให้สมาชิกครอบครัวผูกพัน ใกล้ชิด สนิทสนม มีชีวิตชีวา และเกิดความภาคภูมิใจในตนเองทำให้บุคคลนั้นเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมมั่นในตนเองมากขึ้น และเมรินินท์ ภิญโญชน (2539 : 100) ที่กล่าวว่า เป้าหมายในการให้คำปรึกษาของชะเทียร์ คือ การมุ่งที่จะพัฒนาสมาชิกในครอบครัวในด้านความเร็วในการรับรู้ความรู้สึก (Sensitivity) และการแสดงความรู้สึก (Expression of Feeling) การเจริญเติบโต (Growth) ในด้านการตระหนักรู้ความรู้สึก และความต้องการของตนเองและคนอื่น ๆ และความสามารถที่จะสื่อความรู้สึกและความต้องการของตนเองให้ผู้อื่นทราบ ทั้งก่อนและภายหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จะช่วยให้สมาชิกมีความใกล้ชิดกันทางอารมณ์มากขึ้น มีความยืดหยุ่น มีชีวิตชีวา และพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem)

และจากการสำรวจความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของสมาชิกในครอบครัว พบว่า หลังการทดลองสมาชิกในครอบครัวมีคะแนนความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

นอกจากนี้ผลการศึกษาคั้งนี้ สอดคล้องกับหยกแก้ว กมลวรเดช (2530) ที่ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาสำหรับครอบครัวที่มีต่อนักเรียนที่มีพฤติกรรมหนีเรียน โดยกลุ่มตัวอย่าง เป็น

นักเรียนที่มีพฤติกรรมหนีเรียน ในปีการศึกษา 2529 โรงเรียนวัดโบสถ์ศึกษา อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 1 คน ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่มีพฤติกรรมหนีเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชเชเทียร์มีพฤติกรรมหนีเรียนลดลง นอกจากนี้ผลของการให้คำปรึกษาครอบครัว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บาร์ทและฮิวเบอร์ (หยกแก้ว กมลวรเดช. 2530 : 29 ; อ้างอิงมาจาก Baruth and Huber.1984 : 266-269) ได้ทดลองโดยการให้คำปรึกษาสำหรับครอบครัวของ โฮเวล (Howell Family) ซึ่งมีสมาชิกในครอบครัว 5 คน และวินิจฉัยปัญหาของครอบครัวพบว่า สามีและภรรยามีความขัดแย้งกันในเรื่องการเลี้ยงดูลูก แต่ทั้งสองไม่เคยคุยกัน ไม่มีการสื่อสารโดยตรงไปตรงมา ลูกๆ ทั้งสามก็ชอบทะเลาะเบาะแว้งกัน และมีการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เพื่อหันเหความสนใจของพ่อแม่ หลังจากการให้คำปรึกษาครอบครัวเสร็จสิ้นแล้ว ผลการทดลองพบว่า ทั้งสองสามีภรรยาได้มีการปรับปรุงการสื่อสารให้เหมาะสมยิ่งขึ้น มีความเข้าใจที่ดีต่อกัน และสามารถทำหน้าที่ของพ่อแม่ได้ดีขึ้นและสอดคล้องกับ เกลน อเล็กซานเดอร์ และพาร์สัน (Phares.1979 : 454 ; citing Klein, Alexander and Parsons. n.d.) ทำการทดลองการให้คำปรึกษาครอบครัวต่อพฤติกรรมและความสัมพันธ์ในครอบครัวของเด็ก เกรจำนวน 86 ครอบครัว ผลการทดลองพบว่า พฤติกรรมเกรของเด็กก็ลดลงความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดีขึ้น นอกจากนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของเบลโลโม (Bellomo.1986 : 419 - A) ที่ศึกษาผลการให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีต่อการปรับตัวและการอยู่ร่วมกันของครอบครัวที่มีสมาชิกป่วยเป็นโรคมะเร็ง ผลการทดลองพบว่า หลังจากที่ได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว พ่อแม่ที่สมาชิกป่วยเป็นโรคมะเร็งมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการปรับตัว และวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงในการอยู่ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

ครูแนะแนวหรือผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ควรเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องครอบครัว และมีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของชเชเทียร์ ก่อนนำไปพัฒนาการสื่อสารในครอบครัวแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถสื่อความหมาย ความคิด ความรู้สึก และความต้องการระหว่างกัน ทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสมเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน เกิดความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้นและรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และเนื่องจากปัญหาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นปัญหาการสื่อสารของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว และผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาการสื่อสารดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ปัญหาเกี่ยวกับระยะทางระหว่างบ้านและโรงเรียน และระยะเวลาในการให้คำปรึกษาเป็นอุปสรรคที่ทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถมารับคำปรึกษา และเข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษาที่โรงเรียนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการจัดเวลา และ

สถานที่ในการให้คำปรึกษาที่บ้านของนักเรียน และเพื่อไม่ให้บุคคลในชุมชนมองว่า ครอบครัวใดที่ถูกเชิญไปพบครูที่โรงเรียน เป็นครอบครัวที่มีปัญหาซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษาดังกล่าว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาผลของการให้คำปรึกษาครอบครัว ที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน ที่มีระดับชั้นแตกต่างกันด้วย
2. ในการศึกษาเรื่องการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน นอกจากจะพิจารณาจากความรู้สึก และการสื่อสารที่เกิดขึ้นในครอบครัว ควรศึกษาในตัวแปรอื่นๆ ด้วย เช่น การศึกษาของบิดามารดา เศรษฐกิจของครอบครัว และบุคลิกภาพของบิดามารดาด้วย
3. ควรมีการศึกษาผลของการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ที่มีต่อพฤติกรรมอื่นๆ ได้แก่ การปรับตัว การหนีเรียน การติดสารเสพติด เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กาญจนา ไชยพันธุ์. "การให้คำปรึกษารอบครัว," แนะแนว 30(163) : ธันวาคม- มกราคม 2539.

เกศศิริ บุญญะอดิชาติ. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.

เกษม อุทยานัน. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 3. โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2506.

คณะกรรมการการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, สำนักงาน. นโยบายและแผนงานการพัฒนาครอบครัว. สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.

คมเพชร ฉัตรศุภกุล. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.

จรรยา สุวรรณทัต. "การสื่อสารในครอบครัวการวิจัยและแนวทางปฏิบัติ," การสื่อสารเพื่อเด็กและเยาวชนไทย: การสื่อสารในครอบครัว. หน้า 1-56 . กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

_____ "การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว." สรุปปริทัศน์ 5(6) : 52-57 ; มิถุนายน 2523.

จิตตินันท์ เตชะคุปต์. "วิกฤติการณ์ครอบครัวในบริบทของสังคม วัฒนธรรมไทย,"

สหเวชศาสตร์แห่งประเทศไทย 39(2) : 36 ; กันยายน-ธันวาคม 2539.

ฉรินันท์ อนวัชศิริวงศ์. "การขัดเกลาทางการศึกษาในฐานะการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ,"

พฤติกรรมการสื่อสาร. หน้า 527-576. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.

_____ เด็กและผู้ใหญ่สื่อสารกันอย่างไร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ภาควิชาวาทยวิทยาและการสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

_____ การสื่อสารระหว่างบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ภา. ภาณ, 2523.

ทวิรัสมิ ธนาคม และคณะ. พัฒนาการของครอบครัวและเด็ก. พระนคร : โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ, 2512.

ทัศนากานต์ ดวงรัตน์. บทบาทของการสื่อสารในครอบครัวกับการตัดสินใจแปลงเพศ.

วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ทิพย์พรรณ นพวงศ์ ณ อยุธยา. "มูลเหตุที่ทำให้พฤติกรรมของเยาวชนเบี่ยงเบนและแนวทางแก้ไข," วิทยจารย์ 83(7) : 9 กรกฎาคม 2528.

นวรรตน์ ศรีรัฐเพชร. สัมพันธภาพของพ่อแม่ ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539. อัดสำเนา.

นิภา ศรีไพโรจน์. สถิตินอนพาราเมตริก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นเตอร์เฮาส์, 2533.

นิตารัตน์ ทองอุปการ. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวกับทัศนคติเรื่องเพศของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538. อัดสำเนา.

บุษบา สุธีธร. “พฤติกรรมสื่อสารระหว่างบุคคล,” พฤติกรรมสื่อสาร. หน้า 245-260 . นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529.

ปราณี รามสูตร. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาคาร, 2528.

พยอม อิงคตานุวัฒน์. “การสื่อสารในครอบครัวเพื่อให้ได้เยาวชนที่มีคุณภาพ,” การสื่อสารเพื่อเด็กและเยาวชนไทย : การสื่อสารในครอบครัว. หน้า 168-243. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. “เด็กและผู้ใหญ่ : การรับรู้ความหมายร่วมกัน,” การสื่อสารเพื่อเด็กและเยาวชนไทยการสื่อสารในครอบครัว. หน้า 57-92. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. เอกสารประกอบการสอนวิชาการให้คำปรึกษาครอบครัว. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.

ฝน แสงสิงแก้ว. “ความผูกพันรักใคร่ในครอบครัว,” สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย. 12 : 100 ; กรกฎาคม - ตุลาคม 2510.

มัทนา ไวยะโกมล. แบบการสื่อสารในครอบครัวของบุคคลกับลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารธนาคารแห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ วศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529. อัดสำเนา.

เมธินันท์ ภิญโญชน. การให้คำปรึกษาครอบครัวเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2539.

_____. เอกสารคำสอนวิชาแนะแนว 622 การฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัว. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539.

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. “การสื่อสารในครอบครัว,” การพัฒนารอบครัว, หน้า 27-39.

กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.

วิชณี ศุจิจันทร์วิรัตน์. ทักษะการติดต่อ. สงขลา : ภาควิชาการบริหารการศึกษาพยาบาลและ

บริการพยาบาลคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2531.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 2 .

อักษรเจริญทัศน์ , 2526.

เล็ก สมบัติ. “ประมวลแนวคิดนโยบายการพัฒนาระบบครอบครัว,” สถาบันครอบครัวมุมมอง
ของนักสวัสดิการสังคม. สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2540.

วัชร อ้นนาค. เทคนิคงานสังคมสงเคราะห์จิตเวชกับครอบครัวบำบัด. ม.ป.ป., เอกสารวิชาการ.

วันิดดา ปิยะศิลป์. “ครอบครัวกับวัยรุ่น,” การพัฒนารอบครัว, หน้า 123-166. กรุงเทพฯ :

สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.

วีรฤดี เอกกมลกุล. “ครอบครัวบำบัด” โรงพยาบาลศรีธัญญา. 2(2) : 16-17 ; พฤษภาคม

- สิงหาคม 2537.

ศักดิ์ ปั่นแห่งเพชร. ภาษากับการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศิลปากร, 2529.

ศิริพร พูลรักษ์. การเปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก

และวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2539. อัดสำเนา.

ศิริพร สิริยากุล. การศึกษาทัศนคติของวัยรุ่นที่มีต่อรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว.

วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,

2534. อัดสำเนา.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพรึก,

2530.

ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์. สถาบันครอบครัวมุมมองของนักสวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ :

สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2540.

ศุภลักษณ์ สัตยเพริตพราย. ผลของการใช้กิจกรรมแนะแนวกลุ่มที่มีต่อพัฒนาการสื่อสาร

ระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532. อัดสำเนา.

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย. ครอบครัวสัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท., 2524.

สรรพ ศรีเพ็ญ. เพศศาสตร์ศึกษา ภาค 1 การแต่งงานและการครองความเป็นคู่. พระนคร :

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514.

- สมบุรณ์ พุ่มนตรี. "การสื่อสารเพื่อสุขภาพจิตแม่," โรงพยาบาลศรีธัญญา. 2(3) : 70 ; กันยายน - ธันวาคม, 2537.
- สมพงษ์ ธนธัญญา. "ประมวลประเด็น แนวคิดการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว," สถาบันครอบครัวมุมมองของนักสวัสดิการสังคม, กรุงเทพฯ : สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2540.
- สมรักษ์ ชูวานิชวงศ์. การฝึกการสื่อสารในครอบครัว, กรุงเทพฯ : ม.ป.ป. เอกสารวิชาการ, อัดสำเนา.
- สวนิต ยมาภัย. "อวัจนภาษา," นิเทศสาร. 7(2) : 65-77 ; พฤศจิกายน 2521.
- สังคม ภูมิพันธ์. ทฤษฎีและกระบวนการสื่อสาร, มหาสารคาม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
- สุพัฒนา เดชาดวงศ์ ณ อยู่ธยา. "รักลูกจงเป็นคนดี," แนะแนว. 10(45) : 18-23 ; มิถุนายน - กรกฎาคม 2519.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, 2536.
- สุธีรา น้อยจันทร์. การศึกษานโยบายของครอบครัวในการดูแลครอบครัวผู้สูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณีครอบครัวผู้ใช้บริการทางสังคมผู้สูงอายุคนแดงและครอบครัวสมาชิกชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสงฆ์, วิทยานิพนธ์ คณะสังคมศาสตร์ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- สุรีย์ วิภาสประทีป. สัมพันธภาพในครอบครัวของแรงงานสตรีที่ทำงานในระบบกะ : ศึกษาเฉพาะในกรณีอุตสาหกรรมสิ่งทอในเขตอ้อมน้อย จังหวัดสมุทรสาคร, วิทยานิพนธ์ คณะสังคมศาสตร์ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- เสาวภา สุรานพกุล. "พยาบาลกับครอบครัวบำบัดในผู้ป่วยจิตเวช," โรงพยาบาลศรีธัญญา. 4(1) : 21-29 ; มกราคม - เมษายน 2539.
- หลุย จำปาเทศ. จิตวิทยาสัมพันธ์, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- หยกแก้ว กมลวรเดช. การทดลองใช้วิธีการให้คำปรึกษาสำหรับครอบครัวต่อพฤติกรรมหนีเรียนของนักเรียนโรงเรียนวัดโบสถ์ศึกษา จังหวัดพิษณุโลก, วิทยานิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2530. อัดสำเนา.
- อรรวรรณ ดวงจันทร์. "การให้บริการให้คำปรึกษาครอบครัว," โรงพยาบาลศรีธัญญา. 4(1) : 11-20 ; มกราคม - เมษายน 2539.
- อรุณีประภา หอมเศรษฐี. "อวัจนภาษา," การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น, หน้า 111 - 170. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528.

อุมภาพร ตรังคสมบัติ. “ครอบครัวบำบัด ทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาของเด็ก,”

จุฬาลงกรณ์เวชสาร, 35(6) : 336-340 ; มิถุนายน, 2534.

_____. การให้คำปรึกษารอบครัว. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

Bellomo,Practicia Ann. “An Initial Investigation of the Effects of Family Therapy on Adapability and Cohesion in Cancer Patient Family,” Dissertation Abstracts International, 47 : 419A - 420A : August, 1986.

Bruno, Frank J. The Family Mental Health Encyclopedia. New York : John Wiley & Sons, 1989.

Dinkmeyer, Don C. Adlerian counseling and Psychotherapy. Monterey, California, Brooks Cole Publish Company, 1976.

Fennell ,David L. and Barry K. Weinhold. Counseling Families: An Introduction to Marriage and Family. Denver. Colorado : Love Publish Company, 1997.

Galvin ,Kathleen M. and Bernard J. Brommel. Family Communication : Cohesion and change. Fourth Edition. New York : Harper Collins College Publisher, 1996.

Pearson ,Judy C. Communication in the Family : Seeking Satisfaction in Changing Times. New York : Harper & Row, 1989.

Phares,Jeery E. Clinical Psychology : Concept Methods and Professional. Homewood, Illinois :The Dorsey Press, 1979.

Satir,Verginia. Conjoint Family Therapy. Palo Alto, California : Science and Behavior Brooks, 1967.

Sauber,Richard S. and others. The Dictionary of Family Psychology and Family Therapy. Second Edition, Newbury Park, California : Sage Publications, Inc, 1993.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ตารางการวิเคราะห์ข้อมูล

ตาราง 6 เปรียบเทียบคะแนนการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน ที่ได้รับการให้คำปรึกษา
ครอบครัว ตามทฤษฎีของเซเทียร์ ก่อนและหลังการทดลอง

คนที่	คะแนนการสื่อสาร ในครอบครัว		ผลต่างของคะแนน การสื่อสารในครอบครัว	R^+	R^-
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง			
1	6	18	12	3	-
2	10	28	18	5	-
3	14	28	14	4	-
4	14	21	7	1	-
5	9	18	9	2	-
Mdn	10	21		$\Sigma R^+ = 15$	
Q.d.	2.5	5.0		$\Sigma R^- = 0$	

$$T = 0^*$$

ตาราง 7 เปรียบเทียบคะแนนการสื่อสารในครอบครัวของบิดา ที่ได้รับการให้คำปรึกษา
ครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ก่อนและหลังการทดลอง

คนที่	คะแนนการสื่อสาร ในครอบครัว		ผลต่างของคะแนน การสื่อสารในครอบครัว	R^+	R^-
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง			
1	10	16	6	5	-
2	17	20	3	4	-
3	14	15	1	1	-
4	15	17	2	2.5	-
5	16	18	2	2.5	-
Mdn	15	17		$\sum R^+ = 15$	
Q.d.	1.0	1.0		$\sum R^- = 0$	

$$T = 0^*$$

ตาราง 8 เปรียบเทียบคะแนนการสื่อสารในครอบครัวของมารดา ที่ได้รับการให้คำปรึกษา
ครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ก่อนและหลังการทดลอง

คนที่	คะแนนการสื่อสาร ในครอบครัว		ผลต่างของคะแนน การสื่อสารในครอบครัว	R^+	R^-
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง			
1	9	13	4	3	-
2	11	19	8	4	-
3	17	18	1	1.5	-
4	12	13	1	1.5	-
5	16	16	0	-	-
Mdn	12	16		$\sum R^+ = 10$	
Q.d.	1.0	2.5		$\sum R^- = 0$	

$$T = 0^*$$

ตาราง 9 คะแนนการสื่อสารในกรอบครัวของนักเรียน บิดา และมารดา ตามภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทาง ก่อนและหลังการทดลอง

การสื่อสารในกรอบครัว	นักเรียน		บิดา		มารดา	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสม						
- พูดด้วยคำสุภาพ	8	13	-	2	1	-
- มีเหตุผล	18	33	16	24	13	15
- เปิดเผยตรงไปตรงมา	14	27	32	36	31	33
- ให้คำแนะนำที่ดี	-	-	13	16	12	22
- น้ำเสียงท่าทางการแสดงออกที่เหมาะสม	13	40	11	8	8	9
รวม	53	113	72	86	65	79
ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่ไม่เหมาะสม						
- พูดด้วยคำไม่สุภาพ	23	9	4	1	5	2
- คำหยาบ	13	6	12	8	19	12
- ประชดประชัน	14	3	1	-	2	1
- เปรียบเทียบกับผู้อื่น	2	1	-	-	-	-
- วิจารณ์ต่อหน้าผู้อื่น	-	-	1	-	-	-
- น้ำเสียงท่าทางการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม	45	18	10	5	9	6
รวม	97	37	28	14	35	21

ภาคผนวก ข

โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอนตัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

โปรแกรมการให้คำปรึกษารอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

ครั้งที่	หัวเรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
1	ปฐมนิเทศ	1. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้วิจัยดำเนินการ ตามลำดับขั้นตอนดังนี้ กับสมาชิกในครอบครัว 2. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวทราบถึงวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษารอบครัว รวมทั้งบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว และผู้วิจัย ตลอดจนระยะเวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัว 3. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมการให้คำปรึกษา	ในการให้คำปรึกษารอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ ตามลำดับขั้นตอนดังนี้ 1. ผู้วิจัยแนะนำตนเอง และให้สมาชิกในครอบครัวแนะนำตนเอง 2. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการให้คำปรึกษารอบครัว รวมทั้งบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและผู้วิจัย ตลอดจนระยะเวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษารอบครัว 3. ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัว ทำแบบสำรวจความภาคภูมิใจในตนเอง ของโรเซนเบอร์ก จำนวน 10 ข้อ 4. ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกิจกรรม “สื่อรัก” โดยมีขั้นตอนดังนี้ 4.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวแสดงความรู้สึกที่ดีๆ ที่มีต่อสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว ทราบจนครบทุกคน 4.2 ให้สมาชิกแต่ละคน แสดงความรู้สึกของตนเองหลังจากที่ได้ทราบความรู้สึกของคนอื่นๆ ในครอบครัว 4.3 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมถึงการแสดงความรู้สึกที่ดีต่อกัน และการยอมรับความรู้สึกซึ่งกันและกัน 5. ผู้วิจัยให้ครอบครัวซักถามข้อสงสัยที่เกี่ยวกับรายละเอียดของการให้คำปรึกษา

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
2	การสำรวจ ปัญหาใน ครอบครัวของ นักเรียน	1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาในครอบครัวของ นักเรียน 2. เพื่อสำรวจความรู้สึก ของนักเรียนที่มีต่อ ตนเองและสมาชิกใน ครอบครัว	ครอบครัว และผู้วิจัยและครอบครัวร่วมกัน สรุปประเด็นที่ได้ชี้แจงไปเพื่อความเข้าใจที่ ตรงกัน 6. ผู้วิจัยนัดหมาย วันเวลา และสถานที่ ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป ในการดำเนินการให้คำปรึกษาครอบครัว ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะพบกับนักเรียน และใช้เทคนิค ในการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคล เพื่อศึกษา สภาพปัญหาในครอบครัวของนักเรียน โดยมี ขั้นตอนดังนี้ 1. ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศในการให้คำ ปรึกษา เพื่อสร้างความคุ้นเคยและไว้วางใจ และยอมรับผู้วิจัย 2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟัง การใช้คำถาม ปลายเปิด ปลายปิด การสะท้อนความรู้สึก การตีความ การให้กำลังใจ และการสรุปความ เพื่อให้นักเรียนระบายความคิด ความรู้สึก เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาที่เป็นการ สื่อสารในครอบครัวของนักเรียน 3. ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงความรู้สึกเกี่ยว กับปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว และบอกถึง ผลกระทบที่บุคคลอื่นๆ ได้รับจากปัญหานั้นๆ และให้นักเรียนบอกแนวทางการแก้ปัญหาใน ครอบครัว 4. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพปัญหา ของครอบครัว และให้กำลังใจในการแก้ ปัญหา

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
3	การศึกษาประวัติของครอบครัว	1. เพื่อศึกษาประวัติของครอบครัว 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว 3. เพื่อศึกษาปัญหาการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว	5. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบ KHTP เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวนักเรียน 6. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาในครั้งต่อไป ในการให้คำปรึกษารอบครั้ครั้งนี้ ผู้วิจัยพบกับสมาชิกในครอบครัวทุกคน โดยขั้นแรก ผู้วิจัยจะพบบิดามารดา แล้วจะพบสมาชิกทุกคน และสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการในการเข้ารับการให้คำปรึกษา และใช้เทคนิคศึกษาประวัติของครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1. การสร้างสัมพันธภาพ ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศในการให้คำปรึกษา เพื่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจไว้วางใจ และยอมรับผู้วิจัย 2. การดำเนินการ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟัง การใช้คำถามปลายเปิด และปลายปิด การสะท้อนความรู้สึก การตีความ การให้กำลังใจ และการสรุปความ และศึกษาประวัติครอบครัว เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ตามขั้นตอน ดังนี้ 2.1 ผู้วิจัยสัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับความต้องการของแต่ละคน ในการเข้ารับการให้คำปรึกษารอบครั้

ครั้งที่	หัวเรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
			2.2 ผู้วิจัยถามเกี่ยวกับประวัติของครอบครัว อายุของสมาชิกในครอบครัว บทบาทของสมาชิกในครอบครัว และเจตคติของสมาชิกที่มีต่อครอบครัว 2.3 ผู้วิจัยและสมาชิกในครอบครัวร่วมกันสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว 3. การสรุป 3.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความรู้สึกของตนเองที่มีต่อครอบครัว และความต้องการเปลี่ยนแปลงในครอบครัว และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม 3.2 ผู้วิจัยสรุปประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว 3.3 ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป
4	การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว	1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวตามการรับรู้ของสมาชิกในครอบครัวแต่ละคน 2. เพื่อให้สมาชิกเข้าใจตนเองมากขึ้น และเรียนรู้บทบาทของตนเองและนำไปสู่การ	ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการปฏิบัติการ โดยให้สมาชิกในครอบครัวบันทึกทางต่าง ๆ ตามการรับรู้ของตนเอง เพื่อแสดงลักษณะของสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นจริงในครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1. การสร้างสัมพันธภาพ ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศในการให้คำปรึกษา เพื่อให้เกิดความรู้สึกรอบอุ่นใจไว้วางใจ และยอมรับผู้วิจัย

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
		พัฒนาการสื่อสารใน ครอบครัวและการรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเอง	2 การดำเนินการ 2.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวเปรียบเทียบ เสมือนเป็นดินเหนียว เพื่อสะดวกในการปั้น 2.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนเป็นผู้ปั้น และให้เขา สำรวจ และเลือกนำเสนอเหตุการณ์ที่เป็นปัญหา การสื่อสารในครอบครัว 2.3 ผู้วิจัยให้นักเรียนปั้นสมาชิกในครอบครัว ที่นักเรียนต้องการจะปั้นตามการ รับรู้ของนักเรียน 2.4 หลังจากการปั้นภาพนิ่งจำลองเสร็จ เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงความรู้สึกที่มี ต่อภาพที่ปั้น ตลอดทั้งเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการสื่อสารในครอบครัว และ ให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับ ความรู้สึก การแสดงออกของสมาชิก ประสบการณ์ ความคาดหวัง ความต้องการของ สมาชิกซึ่งกันและกัน และการหยั่งรู้จากการร่วม กิจกรรม 2.5 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่สมาชิก ในครอบครัวอภิปรายร่วมกัน 3. การสรุป 3.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวแสดง ความรู้สึก และร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับ ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว รวมทั้งแนวทางใน การแก้ไขปัญหของครอบครัว 3.2 ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และ สถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
5	การสื่อสารในครอบครัว : รูปแบบของการสื่อสารตามทฤษฎีของชเวทเธียร์	1. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเรียนรู้รูปแบบของการสื่อสารในครอบครัว 2. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถเผชิญกับปัญหาการสื่อสารในครอบครัว	ในการให้คำปรึกษาคอรัวครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ ตามขั้นตอนดังนี้ 1. การสร้างสัมพันธภาพ 1.1 ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศที่ดีในการให้คำปรึกษาคอรัว 1.2 ผู้วิจัยทบทวนเกี่ยวกับปัญหาในคอรัว โดยใช้เทคนิคการฟัง การใช้คำถามปลายเปิด และคำถามปลายปิด 2. การดำเนินการ 2.1 ผู้วิจัยและสมาชิกในคอรัวคอรัวร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความสำคัญของการสื่อสารในคอรัว 2.2 ผู้วิจัยอธิบายรูปแบบของการสื่อสารในคอรัว ที่เป็นการสื่อสารที่ไม่เหมาะสม พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบดังนี้ 2.2.1 ผู้กล่าวโทษ 2.2.2 ผู้ยอมตาม 2.2.3 ผู้ขาดความจริงจัง 2.2.4 การใช้เหตุผล 2.3 ผู้วิจัยสร้างสถานการณ์ที่เป็นรูปแบบการสื่อสารในคอรัว และให้สมาชิกร่วมกันวิเคราะห์รูปแบบของการสื่อสาร ความเหมาะสม และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม 2.4 ผู้วิจัยให้สมาชิกในคอรัวสำรวจและแสดงบทบาทที่เป็นสถานการณ์ที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในคอรัวที่สมาชิกในคอรัวต้องการแก้ไข

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
			2.5 ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ในข้อ 2.4 และร่วมกันเสนอแนวทางในการปรับปรุงหรือแก้ไขพฤติกรรม ตลอดทั้งความรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรมนั้นๆ 2.6 ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวแสดงบทบาทตามที่สมาชิกคนอื่นๆ ได้เสนอในข้อ 2.5 และภายหลังการแสดงสิ้นสุดลง ให้สมาชิกที่แสดงบทบาทและสมาชิกคนอื่นๆ แสดงความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีต่อการแสดงบทบาทนั้นๆ 3. สรุป 3.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปราย และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัว และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม 3.2 ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป
6	การสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัวโดยใช้ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสม	1. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถสื่อความรู้สึก และความต้องการระหว่างกันได้ อย่างเหมาะสม 2. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว	ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสื่อสารที่ใช้สรรพนามแทนตนเอง (I- Message) ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1. การสร้างสัมพันธภาพ 1.1 ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศที่ดีในการให้คำปรึกษาครอบครัว 1.2 ผู้วิจัยทบทวนเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมในครอบครัว และผลของการพัฒนาการสื่อสารในครอบครัว

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
			2. การดำเนินการ 2.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวสำรวจความคิด ความรู้สึก และความต้องการของตนเอง เพื่อที่จะสื่อให้สมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ ได้รับรู้ 2.2 ผู้วิจัยซักถามเกี่ยวกับสรรพนามที่เหมาะสมที่สมาชิกใช้สื่อสารระหว่างกัน 2.3 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวสื่อความคิด ความรู้สึก และความต้องการระหว่างกันโดยตรง โดยใช้ทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสม 3. สรุป 3.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปราย และแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัว และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม 3.2 ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป
7	การสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยการใช้ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสม	1. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถใช้ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสมระหว่างสมาชิกในครอบครัว 2. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และสมาชิกในครอบครัว	ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1. การสร้างสัมพันธภาพ 1.1 ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศที่ดีในการให้คำปรึกษาครอบครัว 1.2 ผู้วิจัยทบทวนเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมในครอบครัว และผลของการพัฒนาการสื่อสารในครอบครัว 2. การดำเนินการ

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
			2.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวแสดงบทบาทสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยสื่อความคิด ความรู้สึก และความต้องการของตนเอง ให้สมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ ได้รับรู้ ด้วยภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสม 2.2 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปรายร่วมกันถึงความรู้สึกในการแสดงบทบาทนั้นๆ 2.3 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวเสนอแนะทางร่วมกันในการสื่อสารที่เหมาะสมระหว่างสมาชิกในครอบครัว 3. สรุป 3.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปราย และแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัว และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม 3.2 ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครั้งต่อไป
8	ปัจฉิมนิเทศ	1. เพื่อสรุปผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัว 2. เพื่อยุติการให้คำปรึกษาครอบครัว	ในการให้คำปรึกษาคณะครอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1. ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวเล่าถึงประสบการณ์ที่ได้รับ และให้แสดงความรู้สึกในการเข้ารับการให้คำปรึกษาคณะครอบครัว 2. ผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับการสื่อสารที่เหมาะสมโดยใช้ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสม

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
			และผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ จะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดสนิทสนมมากยิ่งขึ้น และมีการสื่อสารที่เหมาะสมในครอบครัวมากยิ่งขึ้น 3. ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัว สรุปผลที่ได้รับจากการให้คำปรึกษาครอบครัว รวมทั้งข้อเสนอแนะในการนำการรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสม ไปใช้ในชีวิตประจำวัน 4. ผู้วิจัยกล่าวถึงการพัฒนาการสื่อสารของสมาชิกในครอบครัว ที่มีการสื่อสารที่เหมาะสมยิ่งขึ้น 5. ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวทำแบบสำรวจความภาคภูมิใจในตนเอง ฉบับเดียวกันกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ครั้งที่ 1 6. ผู้วิจัยกล่าวยุติการให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัว

รายละเอียดโปรแกรมการให้คำปรึกษารอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์

การให้คำปรึกษารอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ครั้งที่ 1

เรื่อง ปฐมนิเทศ

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้วิจัยกับสมาชิกในครอบครัว
2. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวทราบถึงวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษารอบครัว รวมทั้งบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและผู้วิจัย ตลอดจนระยะเวลาและสถานที่ในการให้คำปรึกษารอบครัว
3. เพื่อให้ครอบครัวทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับการเข้ารับการให้คำปรึกษารอบครัว

วิธีดำเนินการ

- ในการให้คำปรึกษารอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ ตามลำดับขั้นตอนดังนี้
1. ผู้วิจัยแนะนำตนเอง และให้สมาชิกในครอบครัวแนะนำตนเอง
 2. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมในการให้คำปรึกษารอบครัว รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว และผู้วิจัยตลอดจนระยะเวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษารอบครัว
 3. ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัว ทำแบบสำรวจความภาคภูมิใจในตนเอง ของโรเซนเบิร์ก จำนวน 10 ข้อ
 4. ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกิจกรรม “สื่อรัก” โดยมีขั้นตอนดังนี้
 - 4.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวแสดงความรู้สึกที่ดีๆ ที่มีต่อสมาชิกคนอื่นในครอบครัว ทราบจนครบทุกคน
 - 4.2 ให้สมาชิกแต่ละคน แสดงความรู้สึกของตนเองหลังจากที่ได้ทราบความรู้สึกของคนอื่นๆ ในครอบครัว
 - 4.3 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมถึงการแสดงความรู้สึกที่ดีต่อกัน และการยอมรับความรู้สึกซึ่งกันและกัน

5. ผู้วิจัยให้ครอบครัวซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับรายละเอียดของการให้คำปรึกษาครอบครัว และผู้วิจัยและครอบครัวร่วมกันสรุปประเด็นที่ได้ชี้แจงไปเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน
6. ผู้วิจัยนัดหมาย วันเวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป

การประเมินผล

ผู้วิจัยสังเกตจากการที่สมาชิกในครอบครัวให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม และการซักถามในประเด็นต่างๆ

การให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ครั้งที่ 2

เรื่อง การสำรวจปัญหาในครอบครัวของนักเรียน

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในครอบครัวของนักเรียน
2. เพื่อสำรวจความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อตนเอง และสมาชิกในครอบครัว

วิธีดำเนินการ

ในการดำเนินการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยจะพบกับนักเรียน และใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคล และใช้แบบทดสอบ K H T P (The Kenetic - House - Tree- Person Drawing) เพื่อศึกษาปัญหาในครอบครัวของนักเรียน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศในการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อสร้างความคุ้นเคย และไว้วางใจ และยอมรับผู้วิจัย
2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟัง การใช้คำถามปลายเปิด ปลายปิด การสะท้อนความรู้สึก การตีความ การให้กำลังใจ และการสรุปความ เพื่อให้นักเรียนระบายความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาที่เป็นการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน
3. ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว และบอกถึงผลกระทบที่สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวได้รับจากปัญหานั้นๆ และให้นักเรียนเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาในครอบครัว
4. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบ K H T P เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ โดยให้นักเรียนวาดภาพตามคำสั่ง “ให้นักเรียนวาดรูปบ้านหนึ่งหลัง ต้นไม้หนึ่งต้น และรูปคนหนึ่งคน บนกระดาษแผ่นนี้ พยายามวาดรูปคนทั้งคน ไม่วาดรูปการ์ตูน และคนอื่นๆ นั้นกำลังทำอะไร”
5. หลังจากที่ทำแบบทดสอบเสร็จ ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงความคิด ความรู้สึกที่มีต่อภาพที่วาด แล้วผู้วิจัยจะสัมภาษณ์นักเรียนโดยใช้ภาพที่นักเรียนวาดเป็นสื่อ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว
6. ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงความคิด ความรู้สึกของตนเองที่มีต่อเรื่องต่างๆ ของตนเอง หรือของสมาชิกในครอบครัว และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม
7. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากการที่นักเรียนให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม และการซักถามในประเด็นต่างๆ
2. ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงออกของนักเรียนที่มีต่อปัญหา และความคิด ความรู้สึก ของนักเรียน ตลอดทั้งแนวทางในการแก้ปัญหาทั้งของนักเรียนและครอบครัว
3. ผู้วิจัยตรวจแบบทดสอบ และสรุปความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน และพ่อแม่

การให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ครั้งที่ 3

เรื่อง การศึกษาประวัติของครอบครัว

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติของครอบครัว
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว
3. เพื่อศึกษาปัญหาการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว

วิธีดำเนินการ

ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยพบกับสมาชิกในครอบครัวทุกคน โดยขั้นแรก ผู้วิจัยจะพบบิดามารดา และภายหลังที่พบบิดามารดาแล้วผู้วิจัยจะพบกับสมาชิกทุกคนในครอบครัว และผู้วิจัยสัมภาษณ์สมาชิกแต่ละคนเกี่ยวกับความต้องการในการเข้ารับการให้คำปรึกษาครอบครัว และใช้เทคนิคการศึกษาประวัติของครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างสัมพันธภาพ

ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศในการให้คำปรึกษา เพื่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ ไว้วางใจ และยอมรับผู้วิจัย

2. การดำเนินการ

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟัง การใช้คำถามปลายเปิด และปลายปิด การสะท้อนความรู้สึก การตีความ การให้กำลังใจ และการสรุปความ และการศึกษาประวัติครอบครัว เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยสัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัวแต่ละคน เกี่ยวกับความต้องการในการเข้ารับการให้คำปรึกษาครอบครัว

2.2 ผู้วิจัยถามเกี่ยวกับประวัติของครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความคาดหวังของการเป็นพ่อแม่ อายุของสมาชิกในครอบครัว บทบาทของสมาชิกในครอบครัว และความรู้สึกของสมาชิกที่มีต่อครอบครัว

2.3 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม

3. การสรุป

- 3.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความรู้สึกของตนเองที่มีต่อครอบครัว และความต้องการเปลี่ยนแปลงในครอบครัว และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม
- 3.2 ผู้วิจัยสรุปประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว
- 3.3 ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการรับคำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากการที่สมาชิกในครอบครัวให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม และการแสดงความรู้สึกที่มีต่อครอบครัว
2. ผู้วิจัยสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว จากการแสดงออกของสมาชิกในครอบครัว

การให้คำปรึกษารอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ครั้งที่ 4

เรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวตามการรับรู้ของสมาชิกในครอบครัวแต่ละคน
2. เพื่อให้สมาชิกเข้าใจตนเองมากขึ้น และเรียนรู้บทบาทของตนเอง และนำไปสู่การพัฒนาการสื่อสารในครอบครัว และการรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

วิธีดำเนินการ

ในการให้คำปรึกษารอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคปฏิกิริยากรรม โดยให้สมาชิกในครอบครัวบันทึกทางต่าง ๆ ตามการรับรู้ของสมาชิกคนใดคนหนึ่งครอบครัว เพื่อแสดงลักษณะของสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นจริงในครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างสัมพันธภาพ

ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศในการให้คำปรึกษา เพื่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ ไว้วางใจ และยอมรับผู้วิจัย

2. การดำเนินการ

2.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัว เปรียบเสมือนเป็นดินเหนียว เพื่อความสะดวกในการปั้น

2.2 ผู้วิจัยมอบหมายให้นักเรียนทำหน้าที่เป็นผู้ปั้น และ ให้นักเรียนสำรวจ และเลือกนำเสนอเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาการสื่อสารในครอบครัว

2.3 ผู้วิจัยให้นักเรียนสร้างงานปฏิกิริยากรรม โดยนักเรียนจะปั้นสมาชิกในครอบครัวที่นักเรียนต้องการจะบันทึกตามการรับรู้ของนักเรียน

ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะสังเกตเห็นภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้อย่างเป็นรูปธรรม ช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเห็นภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวของตนเอง

2.4 หลังจากการปั้นภาพนิ่งจำลองเสร็จแล้ว ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงความคิด ความรู้สึกที่มีต่อภาพที่ปั้น ตลอดจนเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น รวมทั้งการสื่อสารในครอบครัว แล้วให้สมาชิกมาร่วมอภิปรายถึงความรู้สึก การแสดงออกของสมาชิก ประสพการณ์ที่เป็นปัญหา ความคาดหวัง

ความต้องการของสมาชิกซึ่งกันและกัน และการหยั่งรู้ที่เกิดขึ้นจากการร่วมกิจกรรมปฎิมากรรม

2.5 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่สมาชิกอภิปรายร่วมกัน

3. การสรุป

3.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวแสดงความรู้สึก และร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว รวมทั้งแนวทางในการแก้ไขปัญหาของครอบครัว

3.2 ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการรับคำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากการที่ครอบครัวให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม และการซักถามในประเด็นต่างๆ

2. ผู้วิจัยสังเกตการแสดงการรับรู้ความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อตนเองและ

ผู้อื่น

3. ผู้วิจัยสังเกตการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว

โปรแกรมการให้คำปรึกษา ตามทฤษฎีของเซเทียร์ ครั้งที่ 5

เรื่อง การสื่อสารในครอบครัว : รูปแบบของการสื่อสารตามทฤษฎีของเซเทียร์

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเรียนรู้รูปแบบของการสื่อสารในครอบครัว
2. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถเผชิญกับปัญหาการสื่อสารในครอบครัว

วิธีดำเนินการ

ในการให้คำปรึกษารอบครั้ครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ ตามขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างสัมพันธภาพ

- 1.1 ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศ เพื่อสร้างความพร้อมในการให้คำปรึกษารอบครั้
- 1.2 ผู้วิจัยทบทวนเกี่ยวกับปัญหาในครอบครัว โดยใช้เทคนิคการฟัง การใช้คำถาม

ปลายเปิด และคำถามปลายปิด

2. การดำเนินการ

2.1 ผู้วิจัยและสมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความสำคัญของการสื่อสารในครอบครัว

2.2 ผู้วิจัยอธิบายรูปแบบของการสื่อสารในครอบครัวที่เป็นการสื่อสารที่ไม่เหมาะสม พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ดังนี้

2.2.1 ผู้กล่าวโทษ (Blamer) คือ บุคคลพยายามจะไม่รับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้น แต่จะโยนความผิดไปให้ผู้อื่น ในการตำหนิบุคคลอาจชี้นิ้วไปที่คนอื่น ในลักษณะของการติเตียน บุคคลในลักษณะนี้จะชอบบ่น และชอบกล่าวว่า “ไม่เคยทำอะไรถูกเลย” เป็นต้น

2.2.2 ผู้ยอมตาม (Placator) คือ บุคคลพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง และพยายามทำให้คนอื่นพอใจทุกๆ ที่ บางครั้งไม่ตรงกับความรู้สึก และความต้องการของตนเอง ชอบทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อผู้อื่น ไม่ได้ทำอะไรให้ตนเองเลย มักหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง หรือการปฏิเสธ ซึ่งบุคคลในลักษณะนี้จะรู้สึกมีคุณค่าต่อตนเองต่ำ และจะรู้สึกถึงคุณค่าของตนเองก็ต่อเมื่อเขาได้รับการใส่ใจทางบวกจากผู้อื่นที่มีต่อการกระทำของเขา

2.2.3 ผู้ขาดความจริงจัง (Irrelevant) คือ บุคคลพูดหรือกระทำในสิ่งที่ไม่ตรงกัน บุคคลในลักษณะนี้ดูเหมือนจะไม่เกี่ยวข้องกับอะไรเลย ชอบแสร้งทำเป็นไม่เข้าใจ และเปลี่ยนหัวเรื่องที่กำลังถกเถียงกันอยู่ ชอบทำตัวไม่สนใจ เพื่อเรียกร้องความสนใจ ขัดจังหวะ

การวิพากษ์วิจารณ์

2.2.4 การใช้เหตุผล (Super- Reasoning) คือ บุคคลจะใช้เหตุผล มีหลักการ และมักควบคุมเรื่องต่างๆ มักคิดแน่วแน่ในทางเดียว และไม่ค่อยสนใจความรู้สึกของคนอื่น และมีความรู้สึกถึงคุณค่าของตนเองต่ำ สภาพจิตใจไม่มั่นคง อ่อนแอ

2.3 ผู้วิจัยสร้างสถานการณ์ที่เป็นรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว และให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันวิเคราะห์ว่าเป็นการสื่อสารในรูปแบบใด และมีความเหมาะสมหรือไม่ และหลังจากการวิเคราะห์สถานการณ์ ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสื่อสารที่เหมาะสมในครอบครัว

สถานการณ์ที่ 1 : โจ๊กเกอร์ เป็นนักกีฬาของโรงเรียน จึงต้องซ้อมกีฬาหลังเวลาเลิกเรียนทำให้ไม่มีเวลาในการอ่านหนังสือ หรือทำการบ้าน เพราะจะเหนื่อยและเพลียเมื่อกลับบ้าน และไม่สนใจช่วยงานบ้าน พ่อ/แม่ของโจ๊กเกอร์ จะบ่นว่า “เอาแต่เล่น ที่เรียนก็ไม่เห็นสนใจ งานบ้านก็ไม่เคยช่วยทำบ้างเลย”

สถานการณ์ที่ 2 : โจ๊กเกอร์ เป็นนักกีฬาของโรงเรียน จึงต้องซ้อมกีฬาหลังเวลาเลิกเรียนทำให้ไม่มีเวลาในการอ่านหนังสือ หรือทำการบ้าน เพราะจะเหนื่อยและเพลียเมื่อกลับบ้าน และไม่สนใจช่วยงานบ้าน พ่อ/แม่ของโจ๊กเกอร์จะบอกว่า “ดีนะที่เล่นกีฬา ก็ยังดีกว่าไปเกเร” ทั้งๆ ที่ รู้สึกไม่พอใจ

สถานการณ์ที่ 3 : โจ๊กเกอร์ เป็นนักกีฬาของโรงเรียน จึงต้องซ้อมกีฬาหลังเวลาเลิกเรียนทำให้ไม่มีเวลาในการอ่านหนังสือ หรือทำการบ้าน เพราะจะเหนื่อยและเพลียเมื่อกลับบ้าน และไม่สนใจช่วยงานบ้าน พ่อ/แม่ของโจ๊กเกอร์ จะทำเป็นไม่สนใจ และถามว่า “ซ้อมหนัก จนไม่มีเวลาอ่านหนังสือ หรือทำงานบ้าน อย่างนี้ จะไปแข่งโอลิมปิกหรือ ”

สถานการณ์ที่ 4 : โจ๊กเกอร์ เป็นนักกีฬาของโรงเรียน จึงต้องซ้อมกีฬาหลังเวลาเลิกเรียนทำให้ไม่มีเวลาในการอ่านหนังสือ หรือทำการบ้าน เพราะจะเหนื่อยและเพลียเมื่อกลับบ้าน และไม่สนใจช่วยงานบ้าน พ่อ/แม่ของโจ๊กเกอร์จะบอกว่า “เล่นกีฬานะดี แต่ที่ไม่สนใจเรียน และไม่ช่วยเหลืองานบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระของพ่อแม่บ้างเลย ทำอย่างนี้ไม่ดีนะ”

สถานการณ์ที่ 5 : โจ๊กเกอร์ เป็นนักกีฬาของโรงเรียน จึงต้องซ้อมกีฬาหลังเวลาเลิกเรียนทำให้ไม่มีเวลาในการอ่านหนังสือ หรือทำการบ้าน เพราะจะเหนื่อยและเพลียเมื่อกลับบ้าน และไม่สนใจช่วยงานบ้าน พ่อ/แม่ของโจ๊กเกอร์จะบอกว่า “เป็นห่วงเรื่องการเรียนบ้างนะ เล่นกีฬานะดี เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย แต่เราควรที่จะหัดแบ่งเวลาให้เป็น จะได้ไม่มีปัญหาเรื่องเรียนทีหลังนะ”

2.4 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัว สืบหาและแสดงบทบาทที่เป็นสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่เกิดขึ้นในครอบครัว ที่สมาชิกในครอบครัวต้องการแก้ไข

2.5 ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวแสดงความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ใน

ข้อ 2.4 และร่วมกันเสนอแนวทางในการปรับปรุงหรือแก้ไขพฤติกรรม ตลอดทั้งความรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรมนั้นๆ

2.6 ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวแสดงบทบาทตามที่สมาชิกคนอื่นๆ ได้เสนอใน

ข้อ 2.5 และภายหลังการแสดงสิ้นสุดลง ให้สมาชิกที่แสดงบทบาทและสมาชิกคนอื่นๆ แสดงความคิด ความรู้สึกที่มีต่อการแสดงบทบาทนั้นๆ

3. สรุป

3.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปราย และแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัว และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม

3.2 ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากการที่ครอบครัวให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสรุปในประเด็นต่างๆ

2. ผู้วิจัยสังเกตจากการที่ครอบครัว สามารถเผชิญกับปัญหาของครอบครัวได้

3. ผู้วิจัยสังเกตการเปลี่ยนแปลงของการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว

โปรแกรมการให้คำปรึกษาคอรัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ครั้งที่ 6

เรื่อง การสื่อสารระหว่างสมาชิกในคอรัว โดยใช้ภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทางที่เหมาะสม

เวลาที่ใช้ ประมาณ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกในคอรัวสามารถสื่อความรู้สึก และความต้องการระหว่างกันได้ อย่างเหมาะสม
2. เพื่อให้สมาชิกในคอรัวมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและสมาชิกคนอื่นๆ ในคอรัว

วิธีดำเนินการ

ในการให้คำปรึกษาคอรัวครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้สรรพนาม“ฉัน”แทนตนเอง(I Message) ซึ่งในการใช้เทคนิคนี้ ผู้วิจัยให้สมาชิกในคอรัวใช้สรรพนามแทนตนเองที่ใช้ในชีวิตประจำวันแทนสรรพนาม “ฉัน” และผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างสัมพันธภาพ
 - 1.1 ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศที่ดีในการให้คำปรึกษาคอรัว
 - 1.2 ผู้วิจัยทบทวนเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมในคอรัว และผลของการพัฒนาการสื่อสารในคอรัว
2. การดำเนินการ
 - 2.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในคอรัว ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาในคอรัวที่มีสาเหตุมาจากการสื่อสารระหว่างสมาชิกในคอรัว
 - 2.2 ผู้วิจัยให้สมาชิกในคอรัวสำรวจความคิด ความรู้สึก และความต้องการของตนเอง เพื่อที่จะสื่อให้สมาชิกในคอรัวคนอื่นๆ ได้รับรู้
 - 2.3 ผู้วิจัยซักถามเกี่ยวกับสรรพนามแทนตนเองที่สมาชิกใช้สื่อสารระหว่างกันในชีวิตประจำวัน
 - 2.4 ผู้วิจัยให้สมาชิกในคอรัวสื่อความคิด ความรู้สึก และความต้องการระหว่างกันโดยตรง โดยใช้ทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสม

3. สรุป

3.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปราย และแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการพัฒนาการสื่อสารในครอบครัว และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม

3.2 ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากการที่ครอบครัวให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม

2. ผู้วิจัยสังเกตการพัฒนาการสื่อสารในครอบครัวและมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว

การให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ครั้งที่ 7

เรื่อง การสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยใช้ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสม

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถใช้ภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทางที่เหมาะสมระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
2. เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และสมาชิกในครอบครัว

วิธีดำเนินการ

ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างสัมพันธภาพ
 - 1.1 ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศที่ดีในการให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 1.2 ผู้วิจัยทบทวนเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมในครอบครัว และผลของการพัฒนาการสื่อสารในครอบครัว
2. การดำเนินการ
 - 2.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวแสดงบทบาทสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยสื่อความคิด ความรู้สึก และความต้องการของตนเอง ให้สมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ ได้รับรู้ ด้วยภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทางที่เหมาะสม
 - 2.2 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปรายร่วมกันถึงความรู้สึกในการแสดงบทบาทนั้นๆ
 - 2.3 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวเสนอแนวทางร่วมกันในการสื่อสารที่เหมาะสมระหว่างสมาชิกในครอบครัว
3. สรุป
 - 3.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอภิปราย และแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการพัฒนาการสื่อสารในครอบครัว และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม
 - 3.2 ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากการที่ครอบครัวให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม และร่วมกันอภิปราย เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการสื่อสารที่เหมาะสมในครอบครัวต่อไป
2. ผู้วิจัยสังเกตการใช้ภาษาถ้อยคำและท่าทางที่เหมาะสมระหว่างสมาชิกในครอบครัว
3. ผู้วิจัยสังเกตการแสดงออกของสมาชิกในครอบครัว ที่แสดงความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และสมาชิกในครอบครัว

การให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ครั้งที่ 8

เรื่อง ปัจจุบันนิเทศ

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัว
2. เพื่อยุติการให้คำปรึกษาครอบครัว

วิธีดำเนินการ

ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวเล่าถึงประสบการณ์ที่ได้รับจากการฝึก และให้แสดงความรู้สึกในการเข้ารับการให้คำปรึกษา
2. ผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับการสื่อสารที่เหมาะสม โดยใช้ภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทางที่เหมาะสม และผลของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ จะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดสนิทสนมมากยิ่งขึ้น และมีการสื่อสารที่เหมาะสมในครอบครัวมากยิ่งขึ้น
3. ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัว สรุปผลที่ได้รับจากการเข้ารับการให้คำปรึกษา รวมทั้งข้อเสนอแนะในการนำการรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสม ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
4. ผู้วิจัยกล่าวถึงการพัฒนาการสื่อสารของสมาชิกในครอบครัว ที่มีการสื่อสารที่เหมาะสมยิ่งขึ้น
5. ผู้วิจัยให้สมาชิกในครอบครัวทำแบบสำรวจความภาคภูมิใจในตนเอง ของโรเซนเบิร์ก ฉบับเดียวกันกับโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว ครั้งที่ 1
6. ผู้วิจัยกล่าวยุติการให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัว

การประเมินผล

ผู้วิจัยสังเกตจากการที่ครอบครัวให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม และการซักถามในประเด็นต่างๆ

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับนักเรียน
แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับพ่อแม่

แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับนักเรียน

ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบคำถามปลายเปิด มีจำนวน 30 ข้อ ในข้อคำถามแต่ละข้อเป็นสถานการณ์สั้นๆ เกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัว ให้ตอบตามสภาพความเป็นจริง

คำชี้แจง

1. ข้อคำถามข้างล่างต่อไปนี้ เป็นสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เป็นการสื่อสารในครอบครัว
2. วิธีตอบคำถามแต่ละข้อ ขอให้นักเรียนพิจารณาสถานการณ์และข้อความที่กำหนดให้ แล้วตอบให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง ที่เป็นการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัวของนักเรียนมากที่สุด
3. ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ จะเป็นความลับและไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อ นักเรียน ขอให้นักเรียนพิจารณาคำตอบให้ตรงกับสิ่งที่นักเรียนจะแสดงออกให้มากที่สุด
4. โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ
5. ในระหว่างการทำแบบสอบถามนี้ หากเกิดข้อสงสัยให้ถามได้ทันที

1. ก้อง กลับบ้านช้ากว่าปกติ เนื่องจากต้องทำงานกลุ่มกับเพื่อนๆ ในเวลาหลังเลิกเรียน เมื่อกลับบ้านจึงถูกพ่อ/แม่ดูว่า “จะกลับบ้านช้า ทำไมไม่บอก” ถ้าท่านเป็นก้อง ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

2. ชิม ต้องการปรึกษากับพ่อแม่เรื่องการเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ขณะนั้น พ่อ/แม่ กำลังทำงานอยู่ จึงไม่สนใจฟังเรื่องที่ลูกปรึกษาและบอกว่า “อย่าเพิ่งมาถามตอนนี้ กำลังยุ่ง” ถ้าท่านเป็นชิม ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

3. แจ๋วตื่นสายมาก และรีบไปโรงเรียนโดยไม่เก็บที่นอนให้เรียบร้อย หลังเลิกเรียนกลับมาบ้าน จึงถูกดูว่า “ทำไมถึงไม่เก็บที่นอนให้เรียบร้อย” ถ้าท่านเป็นแจ๋ว ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

4. เจ ไปเที่ยวบ้านเพื่อนและนอนค้างที่บ้านเพื่อน โดยไม่ได้ขออนุญาตพ่อแม่ เมื่อกลับถึงบ้าน พ่อ/แม่ก็ทำเฉยๆ ไม่ถามอะไร แต่แสดงสีหน้าไม่พอใจ ถ้าท่านเป็นเจ ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

5. ในวันหยุดวันเสาร์ แม่มีหน้าที่ต้องซักผ้า แต่วันนี้มีรายการภาพยนตร์ที่สนุกมาก ทำให้แม่ไม่ซักผ้า พ่อ/แม่บอกให้หยุดดูโทรทัศน์ เพื่อให้แม่ไปซักผ้า และบ่นว่า “ทำไมไม่รู้จักรับผิดชอบ ให้เหมือนลูกคนอื่นเขาบ้าง” ถ้าท่านเป็นแม่ ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

6. บี ทะเลาะกับพี่หรือน้อง เรื่องเกี่ยงกันทำงานบ้านส่งเสียงดังมาก ทำให้พ่อ/แม่ได้ยิน และทำโทษทั้งสองคน โดยไม่ถามสาเหตุ ถ้าท่านเป็นบี ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

7. อรสา ขอเงินพ่อแม่ไปจ่ายค่าอุปกรณ์การเรียน แต่เขาทำเงินหล่นหาย ดังนั้นจะต้องไปขอเงินกับพ่อแม่ใหม่ จึงถูกพ่อแม่บ่นว่า “ทำไมไม่เก็บให้ดีๆ รู้มั้ยว่าเงินทองมันหายากแค่ไหน” ถ้าท่านเป็นอรสา ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

8. เอฟ กำลังอ่านหนังสือเพื่อเตรียมสอบ สมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ ดูโทรทัศน์และเปิดเสียงดังมาก ทำให้ไม่มีสมาธิในการอ่านหนังสือ ถ้าท่านเป็นเอฟ ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

9. จี นั่งดูทีวีอยู่ พ่อ/แม่ให้ไปซื้อของให้ แต่จีไม่อยากไปจึงถูกแม่ดุว่า “ใช้อะไรไม่ได้เลย ลูกคนนี้ แย่จริงๆ” ถ้าท่านเป็นจี ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

10. เอก ง่วงนอนมากและกำลังจะเข้านอน พ่อ/แม่ ถามเรื่องผลการเรียนของเขา ถ้าท่านเป็นเอก ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

11. เกม หิวข้าวมากจึงตักข้าวจนล้นจาน ทำให้กินข้าวไม่หมด จึงถูกพ่อแม่ประชดว่า “เป็นลูกเศรษฐีหรือไง ถึงได้กินทิ้งกินขว้าง” ถ้าท่านเป็นเกม ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

12. แมว จะไปดูหนังกับเพื่อน จึงไปขออนุญาตพ่อ/แม่ แต่ท่านไม่อนุญาต โดยท่านบอกว่า “จะไปดูให้เสียเงินทำไม ดูทีวีอยู่บ้านก็ได้” ถ้าท่านเป็นแมว ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

13. หนึ่ง ไปเที่ยวโดยไม่ขออนุญาตพ่อ/แม่ และกลับเข้าบ้านค่ำ จึงทำให้พ่อ/แม่โกรธ และแสดงอาการฉุนเฉียว ตวาดเสียงดัง ถ้าท่านเป็นหนึ่ง ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

14. สมหวัง เป็นเด็กขยันและตั้งใจเรียน แต่ระยะหลังๆ นี้ พ่อ/แม่มีแต่ทำงานไม่สนใจเขาเลย ถ้าท่านเป็นสมหวัง ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

15. สันติต้องการไปทัศนศึกษาที่ทะเลกับทางโรงเรียน จึงไปขออนุญาตพ่อ/แม่ จึงถูกบ่นว่า “จะไปกับโรงเรียนจริงๆ หรือเปล่าก็ไม่รู้ เด็กสมัยนี้ไวใจไม่ค่อยได้เลย” ถ้าท่านเป็นสันติ ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

16. จารุณีจะไปดูภาพยนตร์ที่มาฉายใกล้ๆบ้าน พ่อ/แม่ของเขาร้องไม่ให้เขาไปดู
ถ้าท่านเป็นจารุณี ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

17. ทอมมักไปโรงเรียนสายเป็นประจำ ครูจึงเชิญพ่อ/แม่มาพบ และกำชับพ่อ/แม่ให้ดูแล
ความประพฤติของเขา จึงถูกพ่อ/แม่ดุ ถ้าท่านเป็นทอม ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

18. พ่อ/แม่ของสมนึกชอบบ่นเรื่องความทุกข์ยากลำบากในชีวิต ให้เขาฟังเป็นประจำ
ถ้าท่านเป็นสมนึก ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

19. ผลการเรียนของศักดาได้ไม่ดีเท่ากับพี่หรือน้อง จึงถูกพ่อ/แม่บ่นว่า “เอาแต่เล่น
ไม่สนใจเรียนเหมือนพี่เหมือนน้องบ้าง” ถ้าท่านเป็นศักดา ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

20. ขณะที่จอยกำลังนั่งคุยกับพ่อ/แม่ พี่หรือน้องของจอยเดินร้องไห้เข้ามาหาพ่อ/แม่
ถ้าท่านเป็นจอย ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

21. ขณะที่ศิริกำลังเดินทางกลับบ้าน เห็นเพื่อนทอบทวีของหนักมาก จึงช่วยขนของไปส่ง
ที่บ้าน ทำให้เขากลับบ้านช้า และถูกพ่อ/แม่ดุว่า “เถลไถลไปไหนมาอีกหละ แะจ้งเลยเวาเน”
ถ้าท่านเป็นศิริ ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

22. เมื่อกวางกลับถึงบ้าน และกำลังหิวข้าวมาก แต่พ่อ/แม่ไม่ให้ไปซื้อของ ถ้าท่านเป็น
กวางท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

23. จำทำการบ้านวิชาคณิตศาสตร์ไม่ได้เป็นประจำ เขาจึงไปหาเพื่อนที่เก่งคณิตศาสตร์ให้
ช่วยอธิบาย เมื่อกลับมาถึงบ้าน จึงถูกพ่อ/แม่ ดุว่า “การบ้านของตัวเองก็ไม่มีรู้จักทำเอง”
ถ้าท่านเป็นจำ ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

24. มายไม่ได้ซื้อเสื้อผ้าใหม่ๆ มานาน จึงอยากจะได้เสื้อใหม่ๆ เหมือนเพื่อนคนอื่นบ้าง จึงขอให้พ่อ/แม่ซื้อให้ แต่พ่อแม่บอกว่า “ตอนนี้เงินไม่ค่อยจะมี ใส่ของเก่าไปก่อน มีเงินแล้วจะซื้อให้” ถ้าท่านเป็นมาย ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

25. ยศให้เพื่อนยืมกล้องถ่ายรูปที่พ่อ/แม่เพิ่งจะซื้อให้ใหม่ แต่เพื่อนของเขาออกไปกดมา เลยทำให้ถ่ายรูปไม่ได้ ถ้าท่านเป็นยศ ท่านจะบอกพ่อแม่อย่างไร

โปรดระบุ.....

26. ตอนเย็นหลังเลิกเรียน เอนกต้องการพักผ่อน และพ่อแม่เห็นก็ว่า เขาไม่สนใจการเรียน ไม่เอาหนังสือมาดู ถ้าท่านเป็นเอนก ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

27. ขณะที่เหม่มทำการบ้าน เขาชอบฟังวิทยุหรือดูทีวีไปด้วย แต่พ่อ/แม่ไม่ชอบให้ทำอย่างนั้น ถ้าท่านเป็นเหม่ม ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

28. พ่อ/แม่ของจันทร์แจ่มชอบพูดเปรียบเทียบกับเธอเอาอย่างคนอื่นที่ประสบผลสำเร็จในการเรียน ถ้าท่านเป็นจันทร์แจ่ม ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

29. พ่อแม่ของราเชนทร์บอกให้เขาชี้แจงเกี่ยวกับการใช้เงิน และย้าให้เขาใช้จ่ายอย่างประหยัด ถ้าท่านเป็นราเชนทร์ ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

30. พ่อ/แม่ของสมบัติต้องการให้เขาทำตามคำแนะนำของพ่อ/แม่ทุกอย่าง จะทำอะไรก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากพ่อ/แม่ก่อนจึงจะไม่ถูกบ่น ถ้าท่านเป็นสมบัติ ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว สำหรับบิดามารดา

ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบคำถามปลายเปิด มีจำนวน 20 ข้อ ในข้อคำถามถามแต่ละข้อเป็นสถานการณ์สั้นๆ เกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัว ให้ตอบตามสภาพความเป็นจริง

คำชี้แจง

1. ข้อคำถามข้างล่างต่อไปนี้ เป็นสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เป็นการสื่อสารในครอบครัว
2. วิธีตอบคำถามแต่ละข้อ ขอให้ท่านพิจารณาสถานการณ์ และข้อความที่กำหนดให้ แล้วตอบให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง ที่เป็นการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัวของท่านมากที่สุด
3. ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ จะเป็นความลับและไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่าน ขอให้ท่านพิจารณาคำตอบให้ตรงกับสิ่งที่ท่านจะแสดงออกให้มากที่สุด
4. โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ
5. ในระหว่างการทำแบบสอบถามนี้ หากเกิดข้อสงสัยให้ถามได้ทันที

1. ก้อง กลับบ้านช้ากว่าปกติในเวลาหลังเลิกเรียนแล้ว โดยที่พ่อ/แม่ไม่ทราบว่าก้องอยู่ที่ไหน ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของก้อง ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

2. ชิม ต้องการคุยกับพ่อ/แม่เรื่องการเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ขณะนั้นพ่อ/แม่ กำลังทำงานอยู่ ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของ ชิม ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

3. แจ้ว ตื่นสายมาก แล้วก็รีบไปโรงเรียนโดยไม่เก็บที่นอนให้เรียบร้อย หลังเลิกเรียนแล้วกลับมา บ้าน ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของแจ้ว ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

4. เจ ไปเที่ยวบ้านเพื่อน และนอนค้างที่บ้านเพื่อน โดยไม่ได้ขออนุญาตพ่อ/แม่ วันต่อมาเมื่อเจ กลับบ้าน ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของเจ ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

5. ในวันหยุดวันเสาร์ แม่มีหน้าที่ต้องซักผ้า แต่วันนี้มีรายการภาพยนตร์ที่สนุกมาก ทำให้แม่มองไม่ได้ซักผ้า ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่แม ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

6. บี ทะเลาะกับน้อง(พี่) เรื่องเกี่ยวกันทำงานบ้านส่งเสียงดังมาก ทำให้พ่อแม่โมโห ถ้าท่านเป็น พ่อ/แม่ของ บี ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

7. ต้น ขอเงินพ่อแม่ไปจ่ายค่าอุปกรณ์การเรียน แต่เขาทำเงินหล่นหาย ต้นจะต้องไปขอเงินกับ พ่อ/แม่ใหม่ ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของต้น ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

8. เอฟ กำลังอ่านหนังสือเพื่อเตรียมสอบ สมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ ดูโทรทัศน์เสียงดังมาก ทำให้ไม่มีสมาธิในการอ่านหนังสือ และเอฟก็บ่นว่า “รู้มั๊ยว่าคนกำลังอ่านหนังสือ เสียงดังอย่างนี้ แย่ที่สุดเลย” ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของเอฟ ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

9. จี นั่งดูทีวีอยู่ พ่อ/แม่ขอให้ไปซื้อของแต่จีไม่อยากไป และพูดว่า “พ่อ/แม่ จีขอดูรายการนี้ให้จบก่อนได้มั๊ย แล้วจะไปซื้อของให้” ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของจี ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

10. เอก ง่วงนอนมากและกำลังจะเข้านอน พ่อ/แม่ เรียกมาถามด้วยเรื่องเรียนของเขา แต่เอกบอกว่า “จะนอนแล้ว ทำไมต้องมาคุยตอนนี้ด้วย” ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของเอก ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

11. เกมตักข้าวเต็มจาน แต่กินไม่หมด ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของเกม ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

12. แมว จะไปดูหนังกับเพื่อน จึงไปขออนุญาตพ่อ/แม่ แต่ท่านไม่อนุญาต และแมวทำเป็นไม่ได้ยินที่พ่อแม่ห้ามทำทำจะเดินออกจากบ้านไป ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของแมว ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

13. สมหวัง เป็นเด็กขยันและตั้งใจเรียน แต่ระยะหลังนี้ พ่อ/แม่มัวแต่ทำงานไม่สนใจเขาเลย ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของสมหวัง ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

14. ทอม มักไปโรงเรียนสายเป็นประจำ ครูจึงเชิญผู้ปกครองมาพบและกำชับให้ดูแลความประพฤติของทอม ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของทอม ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

15. นิดอยากจะเลี้ยงสุนัข แต่พ่อแม่ห้ามไม่ให้เลี้ยงสัตว์ เพราะต้องเป็นภาระดูแล นิดจึงไม่พอใจ และบอกว่า “พ่อ/แม่ไม่รัก” ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของนิด ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

16. ผลการเรียนของศักดา ไม่ดีเท่ากับพี่หรือน้อง และพ่อ/แม่ให้รางวัลพี่หรือน้อง เขาจึงไม่พอใจและบ่นว่า “พ่อแม่ลำเอียง รักลูกไม่เท่ากัน” ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของศักดา ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

17. ขณะที่จอยกำลังคุยกับพ่อ/แม่ พี่หรือน้องเดินร้องไห้เข้ามาหาพ่อ/แม่ ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของจอย ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

18. จำไม่เคยทำการบ้านวิชาคณิตศาสตร์ได้ ต้องให้เพื่อนที่เก่งคณิตศาสตร์อธิบายให้ฟัง ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของจำ ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

19. มายไม่ได้ซื้อเสื้อผ้าใหม่ๆ มานาน จึงอยากจะได้เสื้อใหม่ๆ เหมือนเพื่อนคนอื่นบ้าง จึงขอให้พ่อ/แม่ซื้อให้ แต่ขณะนี้เศรษฐกิจในบ้านยังไม่ดีนัก ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของมาย ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

20. ยศให้เพื่อนยืมกล้องถ่ายรูปที่พ่อ/แม่เพิ่งจะซื้อให้ใหม่ แต่เพื่อนของเขาออกไปกดมา เลยทำให้ใช้ถ่ายรูปไม่ได้ ถ้าท่านเป็นพ่อ/แม่ของยศ ท่านจะอย่างไร

โปรดระบุ.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวสุพิศ

เกิดวันที่

สถานที่เกิด

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2532

พ.ศ. 2536

พ.ศ. 2542

ชื่อสกุล รนขาว

1 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2513

จังหวัดเพชรบูรณ์

1/4 หมู่ 7 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี 11120

ข้าราชการครู ตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 4

โรงเรียนบ้านบ่อไทย อำเภอหนองไผ่

จังหวัดเพชรบูรณ์ 67140

มัธยมศึกษาปีที่ 6 (สายวิทย์ - คณิต)

จากโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

ค.บ. (การประถมศึกษา) วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์

อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

กศ.ม. (สาขาจิตวิทยาการแนะแนว)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผลของการให้คำปรึกษารอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ ที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัว
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย จังหวัดเพชรบูรณ์

บทคัดย่อ
ของ
สุพิศ รนขาว

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว
สิงหาคม 2542

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของ ชะเทียร์ ที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2541 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 5 คน ที่มีคะแนนการสื่อสารในครอบครัวต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา และมาจากครอบครัวที่มีบุตรจำนวน 2- 3 คน กลุ่มตัวอย่างได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ แบบแผนการทดลองเป็นแบบ One Group Pretest - Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว และโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การทดสอบของวิลคอกซัน (The Wilcoxon's Matched-Pairs Signed - Ranks Test)

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียน บิดาและมารดา ที่ได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร์ มีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้นกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

THE EFFECTS OF SATIR' S FAMILY COUNSELING ON FAMILY COMMUNICATION OF
MATHAYOM SUKSA III STUDENTS OF BAHN BORTHAI SCHOOL
IN CHANGWAT PETCHABOON

AN ABSTRACT
BY
SUPHIT LONKHOW

Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master of
Education degree in Guidance and Counseling Psychology
at Srinakharinwirot University
August 1999

The purpose of this experimental research was to study the effects of Satir's family counseling on family communication of Mathayom Suksa III students of Bahn Borthai School in Changwat Petchaboon in the academic year 1998. The subjects of five students were randomly selected from the students whose family communication scores were lower than twenty - fifth percentile and were selected from the family with 2 - 3 children. The subjects participated in the Satir's family counseling program . One group pretest - posttest design was a research design. The research instruments were a family communication questionnaire and Satir's family counseling program, The data were analyzed by the Wilcoxon's Matched - Pairs Signed - Ranks test

The results of the study were as follows : Family communication of the students, fathers and mothers participated in the Satir's family counseling program significantly increased at .05 level